

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Nyhavn

gennem 300 år

Nyhavn

gennem 300 år

FORLAGET BØRGE BINDERUP

COPENHAGEN THIS WEEK

APR. 79

Europe's largest Sweater Store

Easy to find - Just take a walk along Strøget (The Walking Street). A few minutes from The Town Hall Square is SWEATER MARKET, with two floors of SCANDINAVIAN SWEATERS. Best prices.

Take your time and enjoy looking around - the store is air conditioned.

American Express, Diners Club, Visa and Master Charge creditcards accepted.

Ask for our tax-free Export catalogue.

SWEATER MARKET

Nyhavn

gennem 300 år

Nyhavn

gennem 300 år

FORLAGET BØRGE BINDERUP

1972

**Copyright
Forlaget Børge Blinderup
Bogen er sat
med 11 pkt, Garamond
Og trykt i
Nedergaards bogtryk/offset
Højbjerg, 1972**

Indhold

Nyhavn på godt og ondt	9
<i>redaktør Flemming Holm</i>	
Nyhavn anlægges	12
<i>museumschef Steffen Linvald</i>	
Huse i Nyhavn	27
<i>forfatteren Jan Møller</i>	
Nyhavn i storm og stille.....	54
<i>redaktør Anders B. Nørgaard</i>	
Tatovering i Nyhavn	72
<i>redaktør Poul Petersen</i>	
Sejle må man, men –	79
<i>redaktør Bent Demer</i>	
Femten år i Nyhavn	92
<i>forfatteren Mogens Gottlieb</i>	
Guldkysten	99
<i>forfatteren Bent Zinglensen</i>	
Ingen adgang for damer	129
<i>forfatteren Einar Christensen</i>	
Skæbner i Nyhavn	136
<i>redaktør Otto Walsted</i>	
Sådan er Nyhavn også	146
<i>redaktør George Cotter</i>	
Sømand i Nyhavn	153
<i>redaktør Ivan Müller</i>	

Redaktion: Sverkel Biering

Bogen er illustreret med et righoldigt billedmateriale.

De gamle billeder fra Nyhavn er udlånt af Københavns Bymuseum samt af pastor Eilschou Holm, der privat samler på disse historiske billeder og tegninger fra havnen. Billederne fra Sømandshjemmet er udlånt af dette.

Endvidere er der bragt nye optagelser fra Nyhavn af i dag, så man kan fastholde havnens udseende omkring dens 300 års fødselsdag.

Forsiden samt disse nye billeder er taget af fotograf Benny Nielsen.

Nyhavn på godt og ondt

FLEMMING HOLM

Nyhavn! Alene lyden af navnet kan få mennesker til at fremføre vidt forskellige bedømmelser eller fordømmelser af det lille historiske københavnske kvarter. Og sådan har det vist været i omtrent alle de snart 300 år, som Nyhavn har eksisteret.

Og Nyhavn repræsenterer jo også lidt af hvert.

Nyhavn blev udgravet for at skaffe skibsfarten fra de 7 have midt ind i Københavns hjerte.

Lige fra starten blev det derfor søfolkene, der i nogen grad kom til at præge livet i den nye havn. Og når søfolk er i land, mens der losses og lastes, vil de gerne mødes ved et bæger, og så ser de sjældent på, hvor meget der ryger af hyren. Resultatet blev hurtigt åbningen af små værtshuse, hvor tørsten kunne slukkes og livslysten slå sig løs. Nu var der altså kommet penge i luften, og penge drager automatisk visse elementer til – fidusmagere, bondefangere, eventyrere og piger. Og med deres indtog blev det daglige liv mere hektisk, mere lige på og hårdt.

Sømænd er normalt fredelige og foretrækker at være sammen med kammerater uden indblanding af fremmede, men bliver de trådt over tærne eller snydt, kan de selvfølgelig slå en prober

næve, og så er det, at der vanker brodne pander i den gamle kanal, og aviserne skriver om drabelige slagsmål.

Men det er fremmedelementerne, der forårsager balladerne. Det er dem, der står bag de vidt beskrevne »rulninger«, tyverier o.s.v. Og mange gange er det desværre »Nyhavns-turister«, der direkte provokerer til, hvad der sker.

Jeg har f. eks. set en halvstøvet svensker komme ind på et af de små værtshuse, bestille »et sæt« (en guldøl og en dobbelt snaps), betale med en hundredkroneseddel, få korrekt penge tilbage, for derefter tre gange i rap at bestille et nyt sæt, og hver gang betale med en hundredkroneseddel.

Da svenskeren omsider gik, rejste tre mænd sig også i lokalet og fulgte efter. Og dagen efter kunne man i bladene læse om en ny rulning af en svensker.

Det er denne side af Nyhavn – værtshuslivet, fuldskab, slagsmål, rulninger, piger og politiaktioner (og ikke altid lige blide), som de fleste mennesker forbinder med Nyhavn.

Men det er uretfærdigt.

Nyhavn har nogle af de smukkeste gamle lejligheder i København. Der er både større og mindre, men i dem alle er de dejlige og hyggelige bjælkelofter bevaret ligesom de gamle massive (og umalede) egetræsdøre og -paneler. Og det er med nænsom hånd, der er foretaget moderniseringer med wc, bad etc.

I disse skønne gamle stuer leves et liv modsat værtshushalløjet – en rolig borgerlig tilværelse og for de fleste af disse mennesker gælder det, at værtshusene er ukendt land for dem. Man går forbi, hører musikken og larmen derindefra, men ikke mere. Og alle disse faste beboere færdes ugenert. De kendes hurtigt af havnens faste stok, og man har aldrig hørt om, at de på nogen måde har lidt overlast, uanset hvilket tidspunkt på døgnet de har gået gennem havnen.

På samme måde er alle de handlende, der endnu er tilbage, fre-det i klasse A.

I det hele taget kan man godt slå fast, at hvis man passer sig selv, ikke provokerer som den før omtalte svensker, opfører sig normalt, er Nyhavn lige så sikker at færdes i som et af de roligste af Københavns andre kvarterer.

Jeg husker bl. a., hvad Poul Reichardts svenskfødte kone Marguerite svarede, da et af hendes familiemedlemmer spurgte, hvordan hun og hendes mand kunne bo i Nyhavn – om de ikke ustandseligt blev generet:

– I de to år vi har boet her, er jeg kun blevet generet een gang – og det var af en fuld svensker.

Nyhavn anlægges

STEFFEN LINVALD

I 450 år ændrede København ikke sine grænser, fra Roskilde-bispen Absalon i 1167 afstak byens fremtidige volde og grave, til Christian IV i 1617 tog initiativet til Christianshavns grundlæggelse. Tolv år senere – i 1629 – blev Ny København, d.v.s. Adel-Borgergade kvarteret og Frederiksstaden omkring de senere Amalienborg-palæer indlemmet i hovedstadens område. Foruden Christianshavn omfattede det egentlige København indtil da kun den del af byen, der ligger mellem nutidens Rådhusplads mod vest, Kongens Nytorv mod øst, Nørre Voldgade mod nord og havnen mod syd. Som en enklave for sig lå Slotsholmen med Absalons borg, der afløstes af Københavns Slot.

For indlemmelsen af Ny København havde oberst Axel Urup, der fra 1647–56 var generalinspektør og leder af Københavns fortification det afgørende ansvar. Af de ældste kort over dette kvarter, der går tilbage til et nu forsvundet originalkort fra 1649, fremgår det ganske klart, at det var hensigten, den ny bydel ved hjælp af et udviklet kanalsystem skulle gøres til en havneby, selv om der på det sted, hvor siden Nyhavn blev udgravet, på dette tidspunkt ikke forekommer nogen kanal. På grund af Svenskekrigene trak det imidlertid i langdrag med Ny Københavns anlæg,

Kort over det oprindelige vejnet uden for den gamle Østerport ca. 1660, indtegnet på kort fra ca. 1695. A. Befæstningens beliggenhed. B. Slotsholmen. D. Kongens Nytorv. E. Nyhavn. F. St. Annæ Plads. G. St. Annæ Bro. H. Bredgade. J. Store Kongensgade. K. Rosenborg og Kongens Have. L. Kastellet. (Efter Vilh. Lorentzens hånd tegnede kort.)

og arbejdet blev først genoptaget, efter at den hollandske fæstningsingeniør Henrik Ruse i 1661 var blevet indkaldt til Danmark, hvor han udnævntes til oberst i infanteriet, generalkvartermester og overinspektør for fæstningerne. Tre år senere blev han som følge af sine fortjenester udnævnt til generalmajor og adlet under navnet Rūsensteen.

Allerede 1662 havde han af Frederik III fået ordre til at udarbejde en ny plan for forstaden uden for den gamle Østerport, der lå på Kongens Nytorv for enden af Østergade. Desværre er også dette kort gået tabt, men et par andre fra omkring 1670 giver indtryk af de tanker, han gjorde sig. Det udviklede kanalsystem, som Axel Urup havde foreslået, er til dels opgivet, men om man i 1662 har tænkt sig det til en vis grad erstattet af en Nyhavnkanal forekommer ikke helt usandsynligt. I hvert fald omtales den i forbindelse med et »General Charte«, som var i Frederik III's besiddelse, da han den 22. marts 1669 skødede til sin søn, Norges statholder, Ulrik Frederik Gyldenløve, den grund, hvor Charlottenborg blev opført.

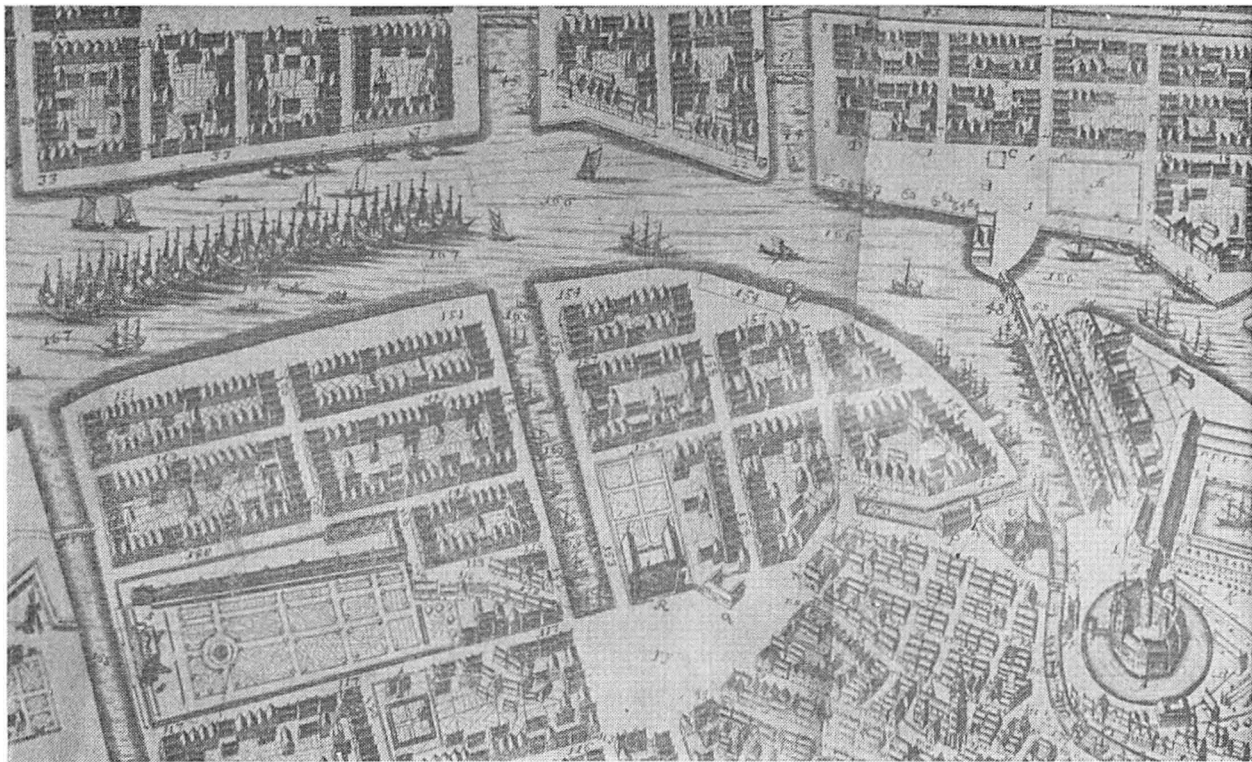
Endnu efter Svenskekrigene henlå Kongens Nytorv med halvsøjfede volde og grave, og det er sikkert en hentydning til de rodede og ufremkommelige tilstande, der herskede her, at pladsen blev kaldt Hallands Ås. I 1668, fortæller Erich Pontoppidan i sit værk *Origines Hafnienses* eller *Den Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhavn*, der udkom 1760, at Frederik III imidlertid gav til kende, at den fremtidig skulle kaldes Kongens nye Torv, men ikke desto mindre blev dens placering først påbegyndt et lille halvt år efter hans død i februar 1670, da der blev givet ordre til dens brolægning. Samtidig sløjfedes de oprindelige udfaldsveje fra den gamle Østerport, og de huse, der hidtil havde ligget langs disse på pladsen, blev revet ned.

På dette tidspunkt, siger præsten Nicolai Jonge i sin *Københavns Beskrivelse* fra 1780'erne, var Ny-København stadig »en liden forstad med nogle kroerhuse, lystgårde og hauger, så og den islandske reberbane (der lå ved kysten i nærheden af det senere Amalienborg) samt en deel garvergårde etc.«. Tværs gennem denne forstad gik trafikken ud til kysten nord for København gennem de to Strandstræder. Medens Store Strandstrædes forløb ikke berørtes

væsentligt af Nyhavns udgravning, skete denne delvis på bekostning af Lille Strandstræde. »Ved Holmen (d.v.s. Bremerholm, det nuværende Gammelholm, hvor datidens orlogsværft var beliggende), hvor Hans høje Excellenses gård er nu bygt (d.e. Charlottenborg) løb samme tid det Lille Strandstræde til den islandske reberbane«, oplyser Jonge. I den forbindelse er det iøvrigt ganske interessant, at såvel det sejlmagasin, der endnu ligger ved siden af Charlottenborg, som Frederik II 1579 opførte i tilslutning til den lange reberbane, hans fader Christian III havde ladet bygge på Holmen, som også kanonstøberiets bygning, det sakaldte Gjethus, der 1673 opførtes tværs over nuværende Tordenskjoldsgade, oprindeligt havde haft facade ud til den del af Lille Strandstræde, der blev nedlagt ved Kongens Nytorvs anlæg.

Et lignende hensyn blev ikke taget, da Charlottenborg opførtes. Oprindeligt lå her en større lyst- og køkkenhave, som i 1644 skødedes til Christian IV's frille, Vibeke Kruse »med lysthuse, biugning, borde og bænke med al anden tilbehør«, og som efter hendes død 1648 gik i arv til hendes søn, Ulrik Christian Gyldenløve, der 1672–77 byggede Charlottenborg tværs over det daværende Lille Strandstræde. Da var dog allerede den del af strædet, der lå på Nyhavns plads forsvundet i vandet, idet udgravningen af »den forordnede havn til det ny torv« på Christian V's ordre var blevet iværksat i begyndelsen af 1671. Arbejdet lededes af en af Ruses nærmeste medarbejdere, oberst C. H. v. d. Osten, og da han 1672 udnævntes til kommandant på Kronborg blev han afløst af Københavns fungerende kommandant, oberst Niels Rosenkrantz, der »med manges forundring på ganske kort tid« bragte det til afslutning. Byplanmæssigt set er det ganske ejendommeligt, at på et vist tidspunkt havde det været tanken at videreføre kanalen langs Gyldenløves palæ og forbi Giethuset, hvor den skulle sættes i forbindelse med Holmens Kanal, der gik hvor nu gaden Holmens Kanal ligger, men skønt denne plan blev bifaldet af Christian V, blev den aldrig bragt til udførelse.

Samtidig med at Nyhavns udgravning var blevet påbegyndt, havde kongen givet udtryk for sit ønske om, at det blev taget op til overvejelse »på hvad måde bemeldte kanal på begge sider og ved torvet kan indhegnes og befæstes samt gaderne brolægges og ved-

Rescens fugleperspektiv over byen 1674. Udsnit af det udgravde Nyhavn. Øverst i billedet havneløbet. Nederst Kgs. Nytorv med Charlottenborg. Tv. de to skrå Strandstræder.

ligeholdes; ligeledes om det af byen eller af de grunde, som ligger nærmest kanalen, skal bekostes«.

Medens dette i vore dage uden tvivl ville være en kommunal opgave, så datiden unægtelig noget anderledes på spørgsmålet, idet de, der efter deres mening fik fordelene af dens anlæg også burde betale en del af omkostningerne. Da kanalen ville blive til »gavn og bedste« foruden »til trafikken desto bedre bekvemmelighed«, »byde og befaler« Christian V derfor i september 1671 »alle og enhver, som har grunde langs kanalen, at de inden seks uger skal lade dem indpæle ud for deres ejendom. Et er imidlertid at udstede en ordre, meget sværere er det at få den adlydt, og at det gik langsomt med indpælingen fremgår ganske tydeligt af en befaling, som kongen gav i juni 1673 om »strax og uden længere ophold, enhver for sin plads pæl og forværk at skaffe«.

Heller ikke nu synes ejerne at have handlet tilstrækkelig hurtigt, for tre måneder senere meddeler Christian V, at »eftersom vi har erfaret, at forpælingen udi kanalen ved Kongtorvet« ikke har haft så hastig en fremgang, som nødvendigheden kræver, især fordi ejerne ikke har antaget så mange tømrere, som behøves, at han vil lade byens kæmnerne sørge for, »at samme forpæling uden længere ophold sker, og til samme arbejde forskaffer saa mange tømmere, som fornøden gøres, hvilke af de vedkommende, som de arbejder for, behørig dagløn skal gives«.

Man kan vist trygt gå ud fra, indpælingen herefter er blevet foretaget!

Datidens stolthed over den ny kanal gav Anders Bording anledning til i »Den danske Mercurius« 1673 at digte:

Det nybegyndte værk og vide grøfters rende,
som går til Kongens Torv, er kommen nu til ende,
selv og Hs. Majestæt tilstede var så nær
at se det salte vand sig først indtrænge der.

Trods begejstringen synes der dog stadig at have været noget i vejen med bolværkerne, for i 1675 udbetalte Gyldenløve 2000 rdl. til arbejdet på disse. Men tømrerne synes at have sløset med dem,

for i 1679 var de allerede så forfaldne, at der blev nedsat en kommission til at undersøge deres tilstand. Nu var det imidlertid endelig slut med myndighedernes tålmodighed, for ejerne fik ordre til mod fortabelse af deres grunde omgående at bringe deres part i orden.

Men det var dog kun den ene side af sagen – noget ganske andet og måske endnu mere vanskeligt var det at få dem vedligeholdt og at få udført de bestandige reparationer, der udkrævedes. Dette fremgår bl. a. af en henstilling fra Christian V til præsident, borgmestre og råd den 6. juni 1680, hvori han »alvorligen og strengeligen advarer og tilholder alle og enhver«, som har huse og gårde ved den ny kanal, at de sørger for, at hvis bolværket ud for deres ejendomme er brøstfældigt, at det da bliver repareret. Hvis de undlader dette, vil de ganske vist ikke miste deres grunde, men det vil blive istandsat på deres bekostning.

Tanken med anlægget af den ny kanal, har afdøde konservator ved Nationalmuseet, Peter Linde i indledningen til sin bog om Nyhavn, der udkom 1943, sikkert med rette sagt, måtte være ønsket om ved hjælp af den at »trække liv og trafik og færdsel« til Kongens Nytorv. »Store forhåbninger og vide udsyn var altså knyttet til det nye anlæg – skriver han. Nu skulle verdenshavene befares, storhandelen florere og hovedstaden få et vældigt opsving. Nu skulle dens borgere ved foretagsomhed og vindskibeligthed vinde velstand og skaffe nye værdier frem til gavn og glæde for det ganske land og rige«.

Baggrunden for dens tilblivelse var således den samme som Christianshavn godt et halvt århundrede tidligere skyldte sin grundlæggelse – at skaffe København en påkrævet havneudvidelse, men tiden havde dengang været en anden, og for at få gennemført sine planer havde Christian IV set sig nødsaget til at begrunde dem med »her paa vort land Amager en befæstning at lade forfærdige, vor skibsflåde, tøjhus, slottet og den gamle by, som største magt paa liggende er til defension og forsikring«. Ud fra sine tanker om handelens betydning for hovedstadens trivsel lod han desuden få år senere – omkring 1625 – Slotsholmskanalen udgrave i tilslutning til Børsens opførelse. Den tilkastedes 1866, da Slotsholmsgade anlagdes i dens sted.

Ligesom Christian IV gjorde også Den unge Enevælde alt, hvad der stod i dens magt for at skaffe den fremadstræbende handelsstand så gode ydre vilkår som vel muligt. Byplanmæssigt kom det til udtryk i de planer til Ny Københavns anlæg med udgravningen af Nyhavn og i det ny Kalvebod Kvarter eller Frederiksholm, som det officielt kom til at hedde, der blev anlagt 1681. Utvivlsomt har det også været hensigten, at det fortrinsvis skulle være handelens og søens folk, der skulle bygge og bo langs den ny kanal. Købmændene ville kunne få deres varer sejlet direkte til døren, og søfolkene ville til stadighed kunne have deres skibe for øje, når de gjorde landgang, og nyde den friske saltvandsduft, der strømmede dem i møde fra sundet udenfor.

Selv om virkelig flere købmænd og folk, der enten direkte tjente deres brød på søen, eller var beskæftiget som sejl-, flag- og kompasmagere og i andre erhverv med tilknytning til havet, slog sig ned i Nyhavn, gik det alligevel omtrent på samme måde som da Amalienborgkvarteret godt et halvt århundrede senere rejste sig på tomten af det i 1689 nedbrændte lystslot Sophie Amalienborg, at skønt dette sted ansås for »meget bekvemt for de negotierende at bebo, da det ligger nær ved havnen og toldboden, og således ikke lidet kan kontribuere til kommercien at facilitere og befordre«, blev dets klientel ikke helt det, man havde tænkt sig, da det hurtigt udviklede sig til at blive hovedstadens mest aristokratiske boligområde. Ligesom i Nyhavn! Her var det ganske vist ikke rigets fornemste mænd, der bosatte sig, men et bredt udsnit især af det mere jævne københavnske borgerskab.

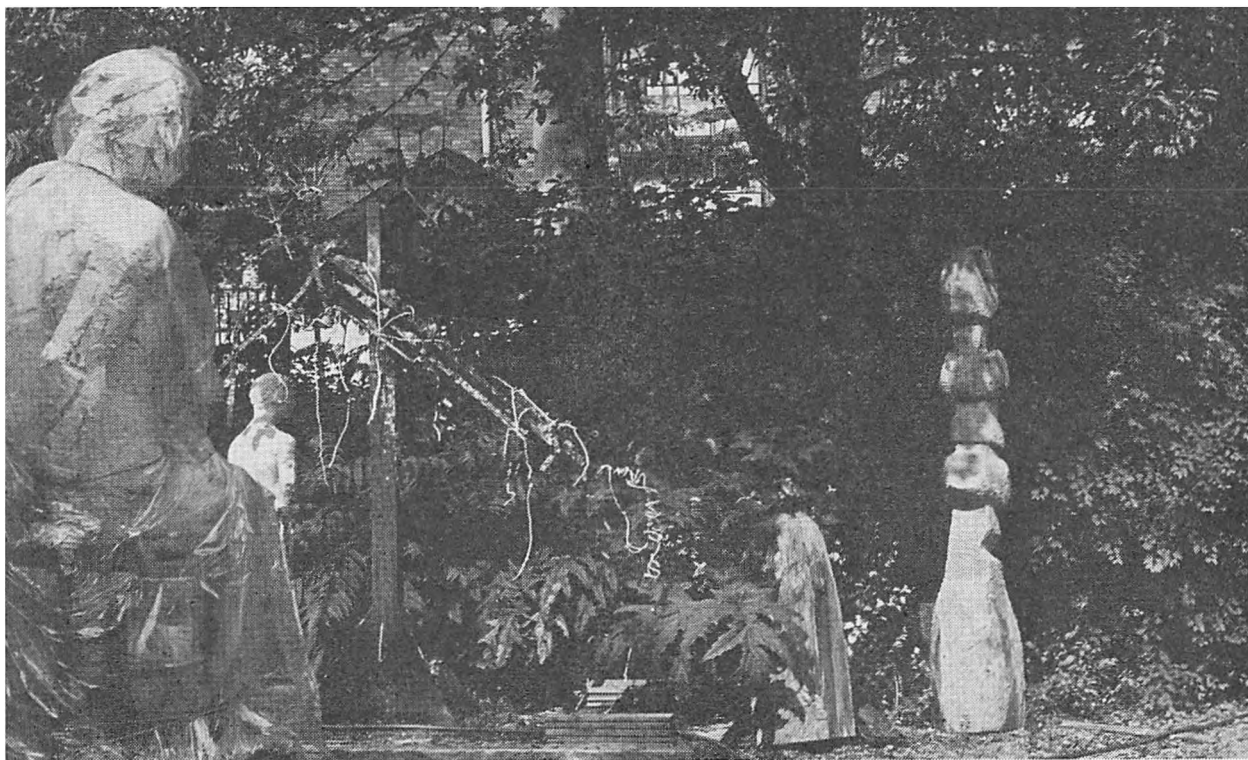
Ganske vist blev den store grund på hjørnet af Kongens Nytorv og kanalen, som tidligere omtalt, tilskødet kongens halvbroder, Ulrik Frederik Gyldenløve, men han var til gengæld også en af de få aristokratiske grundejere langs Nyhavn, og i virkeligheden var vel også Kongens Nytorv en mere korrekt betegnelse for hans adresse. Parken, som hørte til slottet, strakte sig mod syd til Holbergsgade og mod vest til et godt stykke på den anden side Herluf Trolles Gade. Syd for den lå ud til havnen et stort areal, der hørte ind under Bremerholm, der som sagt var datidens orlogsværft. Her lå dets mastegrav, hvor de rå master henlagdes, indtil de skulle bruges. Den grænsede op til Charlottenborgs staldbygninger, som i 1750

Professorboligen og muren, der adskilte Nyhavn fra Botanisk Have, som dengang lå bag Charlottenborg. Siden 1883 har den store, røde udstillingsbygning ligget på størstedelen af det område, der ses på det gamle fotografi fra omkring 1870.

Charlottenborgsiden i Nyhavn, som den ser ud i dag. Th. yderst i billedet udstillingsbygningen på Charlottenborg. Derefter den nyere husrække helt ned til Havnegade. Nu er det bilerne, der flankerer kanalen.

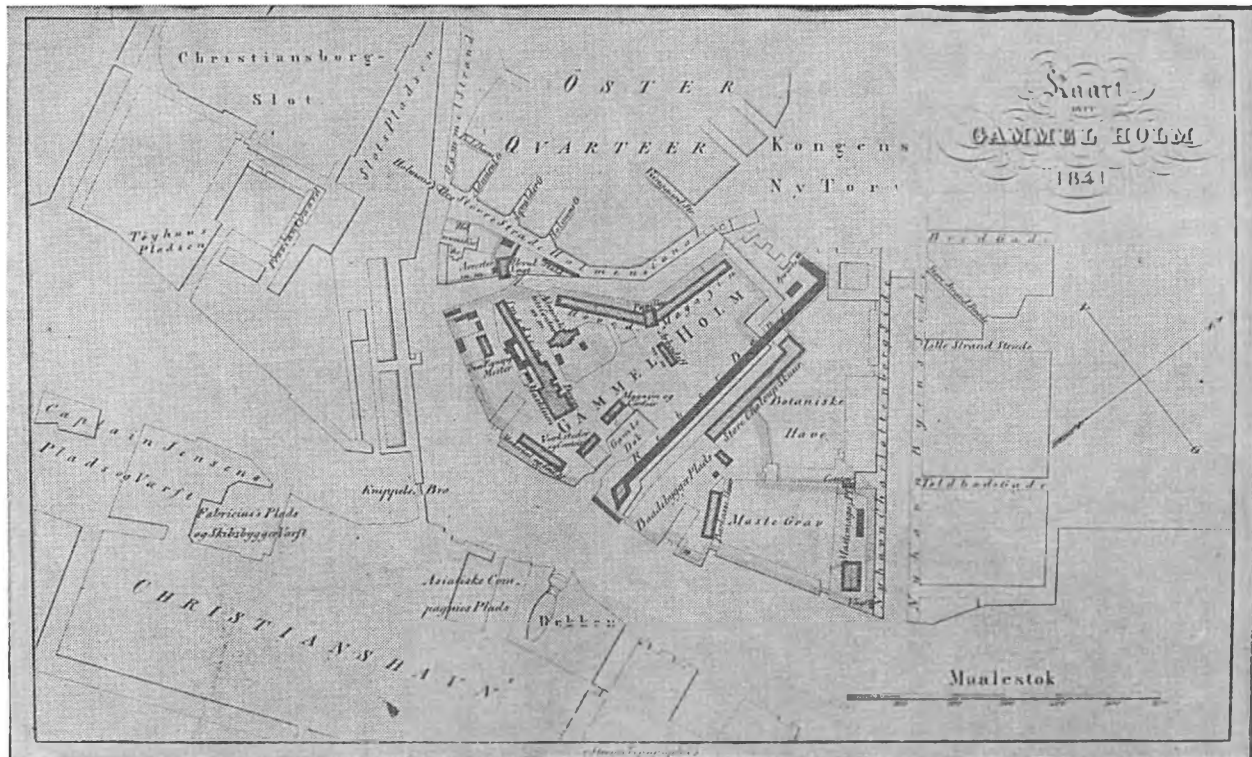
I mange år efter at den store botaniske have var nedlagt, var resterne af denne benyttet som have for den professor, der boede professorboligen. Men nu benyttes den som udstilling for Billedhuggerskolen, og man kan her se de unge kunstneres arbejder.

indrettedes til Kgl. Mønt. Øst for graven fandtes mastemagerpladsen med dens to arbejdsskure: mastemagerhusene kaldet, der opførtes 1753. Fra pladsen var der allerede i 1700-tallet ved det såkaldte Frostenborg vagthus udgang til Nyhavn.

Helt anderledes så der ud på den modsatte – den østre – side af Nyhavn. Samtidig med kanalens udgravning blev grundene udstykket, og efter for nogles vedkommende at være blevet opfyldt og planeret synes husenes opførelse så småt at være begyndt. 11. maj 1673 skødede Christian V således en grund overfor værftet til kaptein Gotfred Hoffmann, der som en slags overingeniør for København året før havde afløst oberst C. H. v. d. Osten og i denne egenskab bl. a. havde haft med Nyhavns anlæg at gøre. Grunden ved siden af hans skødede kongen 23. juli 1673 til en mand ved navn Clemmen Lambertsen eller Clemmend Lambrecht, som han også kaldtes. Samme år i december får såvel oberst, senere admiral, Marquor Rodsteen til Elkiær som hans yngre broder, viceadmiral Jens Rodsteen hver en grund i Nyhavn.

Disse tidlige eksempler på grundejere i Nyhavn synes at vise, at flere af kongens betroede mænd sikkert har følt sig mere eller mindre tvunget til at overtage de nyudstukne grunde, men om de også har ladet dem bebygge, er nok noget mere tvivlsomt. Flere af disse første grundejere har sikkert så hurtigt, det har været muligt, videregivet dem til folk af mere borgerlig herkomst, for hvem Nyhavn var det rette sted at bo.

Grundtaksten fra 1689 giver et indtryk heraf. Blandt ejerne var da to købmænd og seks skippere foruden en havnefoged, en smed og en enke efter en hofsmed, en øltapper d. v. s. en beværter, en stenhugger, en bødker, en hjulmand, nogle få, der ikke står opført med erhverv, og lidt fornemmere folk, den tidligere omtalte kaptein, nu generalkvartermester Gotfred Hoffmann og assessor Hendrick Ehm, der året før havde købt en stor grund ved Toldbodgade, som han lod opfylde og til gengæld i 1689 fik ti års frihed for grundskat og indkvartering for. Ehm (1655–1701) havde bl. a. en tid lang ejet flere af møllerne langs Mølleåen, var desuden stor handelsmand og grundspekulant, men er for eftertiden dog mest kendt for sit virke som guldmager.

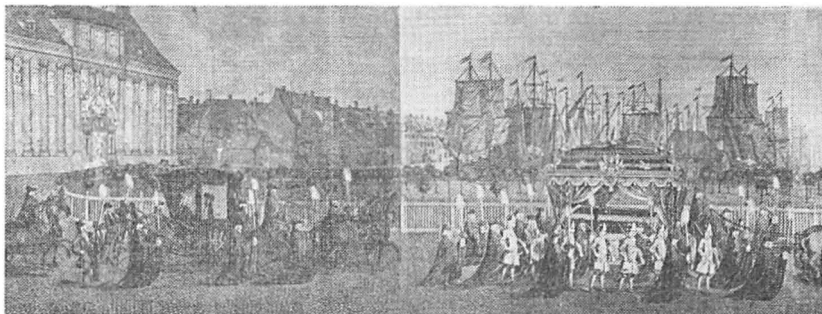
Kort over Gammelholm fra 1841. Tv. i billedet ser man Nyhavn, anmærket med Nyhavn Byens Side og Nyhavn Charlottenborg Side. På Charlottenborgsiden ligger endnu Botanisk Have samt Bådebyggerpladsen og Mastegraven.

Det kunne synes som om de grunde, der ligger omkring de to Strandstræder tilhører en ældre udstykning end de øvrige, idet de er orienteret skråt efter deres forløb i modsætning til de andre, som er vinkelret afskårne ud til kanalgaden. I fald dette er tilfældet, må »Strandstrædegrundene« være et sidste minde om den forlængst forsvundne forstad udenfor stadens middelalderlige Østerport.

Med husenes opførelse langs Nyhavn synes man ret hurtigt at være kommet i gang, og henimod år 1700 har de fleste sikkert stået færdigbygget, selv om der uden tvivl her og der har ligget grunde, som først senere er blevet bebygget. Adskillige af de huse, der blev opført, har vel været bygget på samme måde som det, skibstørrer Jacob Andersen i 1709 fik tilladelse til at rejse »yderst ved Nye Havn« »med blendingsmuur og een half steen tyk uden for tømmeret«. Det må sandsynligvis have ligget tæt ved den plads, som tapetmager Peter Magnus Funk »paa Hovedet udi Nye Havn« seks år efter ansøgte om tilladelse til at indhegne og bebygge med et lille hus. Den fik han dog ikke umiddelbart, idet, som det ganske pudsigt oplyses, kongen »ei egentlig veed, paa hvad sted det er, førend tegningen sees«. Derfor anmodes Holmens bygmester, arkitekten Johan Conrad Ernst først om at afgive en erklæring i sagen.

Det må også have været her i nærheden, der lå en sandkiste, som der i 1723 opstod en strid om, hvorvidt den fortsat skulle bevares eller om den skulle nedlægges. At det for ejeren må have været en ganske god forretning at sælge sand fremgår af, at til dens indretning havde havnevæsenet ganske vist ydet 200 rdlr., men resten, »som sig til en anseelig summa skal have bedraget (d. v. s. beløbet)«, havde han selv måttet udrede, foruden at han årligt skulle betale en afgift på 25 rdlr. af den samt selv sørge for dens vedligeholdelse. Resultatet af striden kendes ikke.

Flere af Nyhavns ældste huse eksisterer som bekendt den dag i dag, omend det kun er de færreste, der har bevaret deres oprindelige udseende. Adskillige er i årenes løb blevet ombygget, nogle endog helt fornyet, medens andre stammer fra 1700 tallet, da også en række store ejendomme rejste sig på kanalens vestre side langs Charlottenborgs have. Vekslende stilarter og enkelte yngre ejen-

Grev Christian Gyldenløves ligproceSSION passerer Kgs. Nytorv 6. sept. 1703. Tv. i billedet ses den nuværende franske ambassade. Th. skibe i Nyhavn. (Stik efter Gottfried Fuchs ved Andreas Reinhard, 1707.)

domme til trods udgør disse to husrækker dog en fasttømret helhed, der, sammen med det myldrende liv på de to kajgader og bådenes tøffen frem og tilbage i kanalen, gør denne del af København til et af byens mest attraktive kvarterer.

Huse i Nyhavn

JAN MØLLER

Nyhavn har mange sider. Den er ikke blot en række brogede huse, der læner sig op af hinanden. I denne bog er skrevet om værtshusene, søfolkene, bumserne; om miljøet og atmosfæren i Nyhavn.

Men bag de farveglade skilte og kulørte lamper gemmer der sig huse, der har stået på samme sted næsten lige så længe, som kanalen har eksisteret. I hvert enkelt hus har der boet mennesker i utalte generationer; bag facaderne har disse mennesker oplevet glæder og sorger. Hverdagen er gået sin gang, og dramatiske begivenheder har sat sindene i bevægelse.

Hvert hus har derfor en historie at fortælle; om den, der for næsten 300 år siden byggede det, og om de, der i de skiftende tider havde deres hjem indenfor murene.

Lad os slentre en tur fra Kongens Nytorv ned langs Nyhavns sydlige, solbeskinnede side og tilbage langs den modsatte side og høre lidt om huse og mennesker.

Nyhavn 1 er præget af sin beliggenhed ud til en af de få »skæve« gader i den del af København, hvor ellers alle gader er vinkelrette som mønstret i et skakbræt. Nyhavn kom i sin tid til at skære to gamle veje over; to veje, som fra stadens østre port førte nordpå langs strandlinien. Gamle grundskel holder sig længe.

Endnu eksisterer Store og Lille Strandstræde som rester af disse middelalderlige trafikårer. Det er derfor, huset har et skarpt hjørne, der kan minde om en skibsstævn.

I 1974 er det 200 år siden, at der blev indrettet vinhandel i Nyhavn 1. Endnu er der vinstue i huset, men herom kan De læse andetsteds i denne bog.

I huset var forresten i sin tid den første blomsterhandel i København. Det var en dame, madam Mørch, enke efter en gartner ved den botaniske have, som dengang lå på den anden side af kanalen, bag Charlottenborg. Udvalget var beskedent, sammenlignet med nutidens blomsterforretninger, men alene det at kunne købe afskårne blomster i buketter var noget nyt i det gamle København.

Nr. 3, 5 og 7 er alle ombygget omkring midten af 1800-tallet og fremtræder som pæne, klassicistiske borgerhuse, skønt de er opført i slutningen af 1600-tallet.

Husene i Nyhavn lå bekvemt tæt ved Det kgl. Teater, og mange af teatrets kunstnere fandt deres bopæl her. I Nyhavn 1 boede fru Lorck, der var en gæstfri og skattet værtinde for bl. a. Emil og Anna Poulsen, Olaf Poulsen og humorist-legatstifteren forfatteren Carl Møller, her boede også den engang så kendte kgl. kammer-sanger Peter Schram, der forøvrigt er født i nr. 5 i 1819. Skuespilleren A. G. Gielstrup boede i nr. 5 i slutningen af 1700-tallet.

Var der blomsterhandel i nr. 1, kunne man købe fugle i nr. 5. I Adresseavisen fra 1764 kunne man læse, at »... Smukke Dompaffer, som fløyter baade verdslige og geistlige Stykker, ere til Kiøbs hos en Person, logerende hos Hr. Svendsen i Stadt Hamborg i Nyhavn . . . « Stadt Hamborg var navnet på logihuset i nr. 5, og dompapper og papegøjer i strålende kulører var en efterspurgt vare i rokokotiden.

I nr. 7 boede i midten af 1800-tallet kgl. balletdanser Edvard Stramboe på 3. sal. Han var en af Bournonville's mest populære balletdansere.

Nyhavn 9 har beholdt sit oprindelige udseende fra opførelsen i 1681, et årstal, som kan læses af facadens smedjernesankre. Huset er et såkaldt gavlkvisthus; en type, der var meget almindelig i slutningen af 1600- og begyndelsen af 1700-tallet. Et ægte gavlhus, som man især kender det fra hollandske byer, er et hus, der vender

Mellem ejendommen, hvor restaurant Hong-Kong har til huse og firma Louis Poulsen & Co., ligger nr. 9, det eneste gavlhushus, der har bevaret sit oprindelige udseende fra det blev opført i 1681. På facaden er der fire smedede jernankre, som danner årstallet for opførelsen.

gavlen mod gaden, og hvis langsider støder op til nabobygningerne. I de københavnske gavlkvisthuse havde man, set fra gaden, indtrykket af et gavlhus, men »gavlen« var blot en trekantet kvist, ofte i husets bredde; deraf navnet.

Nyhavn 11, der i dag bruges af belysningsfirmaet Louis Poulsen & Co., har en lille forgyldt mand stående over porten. Det er dog ikke lampeskærme, han står med; det er en sukkertop og dens støbeform, han har i sine hænder.

Figuren fortæller, at der i sin tid var sukkerraffinaderi i huset, grundlagt 1754 af Ludvig Ferdinand Rømer.

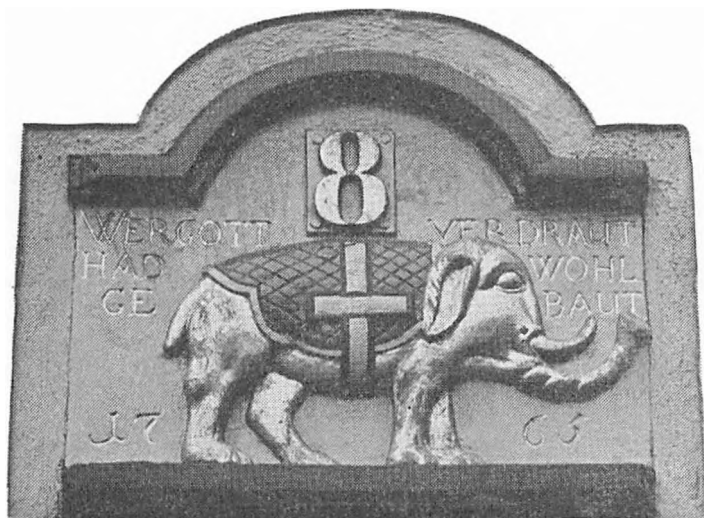

Et helt skuespillerdynasti knytter sig til Nyhavn 11. Det var familien Rosenkilde, hvis overhovede, skuespilleren Christen Niemann Rosenkilde i 1843 flyttede ind i huset. Hans datter Julie debuterede på Det kgl. Teater året efter og blev efterhånden en af datidens mest kendte skuespillerinder under sit senere navn Julie Sødning. I hjemmet kom to internationalt berømte kunstnere, den norske violonist Ole Bull og den svenske sangerinde Jenny Lind, som forøvrigt blev genstand for H. C. Andersens varmeste følelser – men det er en helt anden historie . . .

Nr. 13 hed i sin tid »Den norske Løve«. Det ved vi bl. a. fra en annonce i Adresseavisen i 1764, hvor der ». . . hos Porcellainshandler Sr. Winchler boende i Kiælderen i Den Norske Løve i Nyhavn nest ved Sukkerhuset, sælges god gammel Rom a 28 Skilling Potten, Betræk-Lærreder a 10 Skilling Alen, raspet Hjortetakke a 16 Mark Lispundet, og 17 Skilling Pundet . . . «

I denne kælder begyndte tobaksspindermester A.M.Hirschprung i 1826 sin forretning; i vore dage en af landets største tobaksfabrikker.

Over gadedøren i Nyhavn 15 ses en elefant. Den skulle i sin tid fortælle de forbipasserende, at man solgte orientalske varer, bl. a. te og porcelæn. Købmanden hed Jørgen Alsing, og han startede her i 1765. Ottetallet på ryggen af elefanten er bygningens gamle matrikelnummer.

En københavnsk spøgelseshistorie vedrører netop Nyhavn 15. En af de ældste ejere holdt gæstgiveri; man sagde iøvrigt, at han var tidligere slavefoged. Blandt hans gæster var en velhavende møller og hans kæreste. Værten og gæsten gav sig til at spille terninger om damen, og efter tre dages forløb havde mølleren tabt alt – sin kæreste, hest og vogn, ja endog sin mølle.

Mølleren havde på fornemmelsen, at værthusholderen havde brugt falske terninger og truede ham med, at han og hans efterkommere skulle komme til at fortryde spillet. Til pigen sagde han, at hun skulle komme til at lystre ham hver nat.

Pigen fandt den næste nat mølleren på loftet, hvor hun boede. Han havde hængt sig. Et par nætter efter begyndte spøgeriet. Hver nat kom genfærdet kørende med hest og vogn, standsede uden for huset og rumsterede på loftet. Det eneste, der standsede spøgeriet, var, at pigen opholdt sig på loftet. Gik hun sin vej, begyndte spektaklet igen.

Det var en yderst raffineret hævn. Værten måtte beholde pigen, hvad enten han brød sig om det eller ej. Til sidst måtte han betale hende for at sidde deroppe, så at der blev til at være i huset, og sagnet slutter med, at hun døde af skræk.

Om mølleren efter godt 200 års forløb er blevet træt af at spøge, kan ikke oplyses. Men huset er da beboet, så helt galt kan det næppe være.

Nyhavn 17 – et navn med klang i! Om værtshuset er skrevet andetsteds i denne bog; her skal kun fortælles, at kammermusikus Christian Julius Hansen boede i ejendommen i 1862. En snes år senere havde huset en anden beboer, den senere så kendte redaktør for Ekstrabladet Frejlif Olsen. Han havde lejet et gårdværelse, som til hans gru vrimlede med rotter, så snart han var kommet i seng. De rendte frem og tilbage over gulvet; de peb og hvæsed, så han hver nat lå som lammet af modbydelighed og skræk, indtil han faldt i søvn af træthed. Lagde han af ubetænksomhed et rugbrød i vindueskarmen, var det sporløst forsvundet den næste morgen; ikke en krumme var tilovers . . .

Vi passerer Lille Strandstræde og kommer til de to næste huse, nr. 19 og 21. De var begge hoteller; nr. 19 hed »Stadt Aalborg« og nr. 21 »Løven«. Over kældernedgangen var et lille fremspringende tag ,støttet af to konsoller, og på denne dækplade så man en figur af en liggende løve.

Nok var renligheden ikke ret stor i landets hovedstad i gamle dage. Regnvand fra tagrender og vaskevand fra etagerens køkkener løb ad en fordybning ud i gadernes dybe rendestene, hvor det fulgte gadernes fald og til sidst løb ud i havnen.

Værten i »Løven« havde moderniseret systemet. Han indrettede en vældig ferskvandsbeholder i sit hus og lod den få forbindelse med en muret rende, der havde afløb til Nyhavns vand. Han var endda så fremsynet, at også latrinerne blev til regulære W. C.'er, 100 år før man kendte det begreb. Selv om beboerne påskønnede arrangementet, gik den ikke. Da politiet opdagede forureningskilden, blev renden muret til, og værten fik en bøde på 50 rigsdaler – et beløb, der i vore dage ville svare til ca. 2.500 kr.

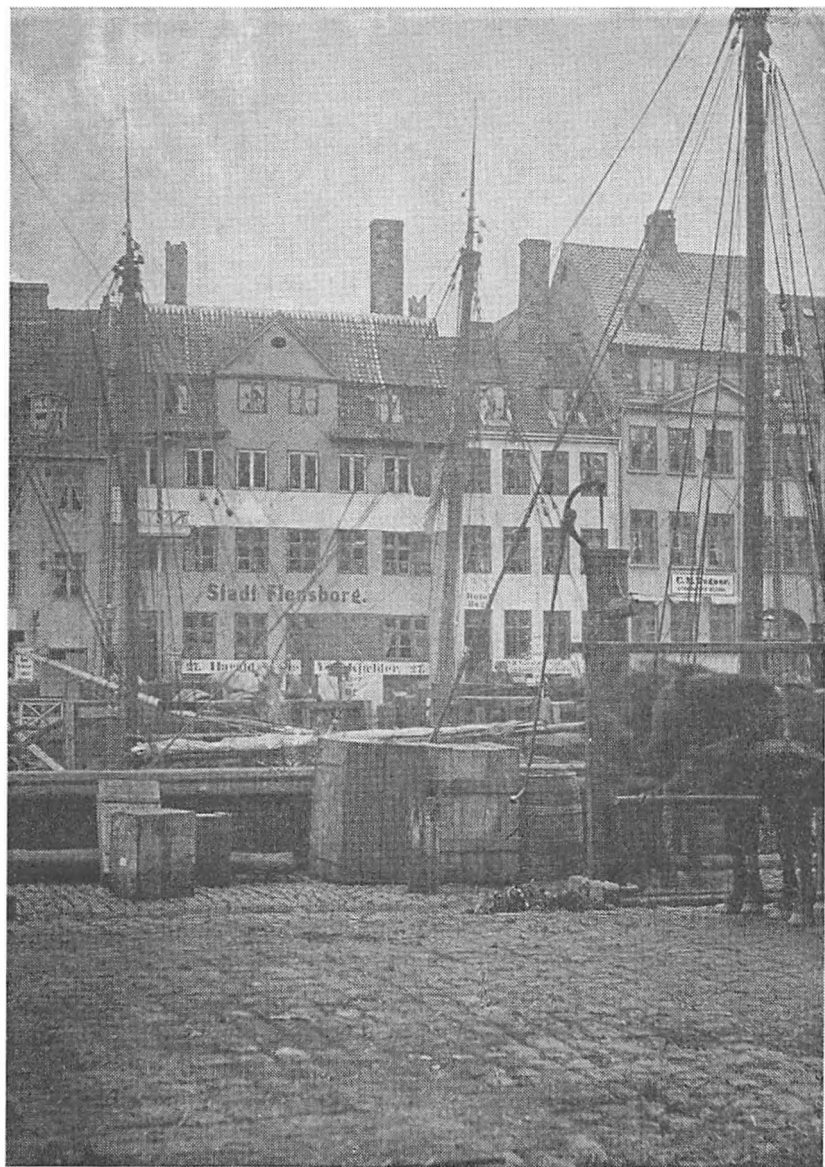
Over døren til nr. 23 sidder endnu en gammel sag, et værtshuskilt fra 1803, dengang ejendommen havde matrikel nr. 12. Billedet forestiller en meget rummelig ølkande, fremstillet som bødkerarbejde, d.v.s. forarbejdet af stave, sammenholdt med vidiebånd, akkurat som en tønde.

I samme hus boede »Elverhøj«s komponist, Frederik Kuhlau, i 1832. Han havde kun boet i Nyhavn et års tid, da han døde, 46 år gammel. Kort forinden havde han haft den sorg at miste sine ejendele ved en brand i sit tidligere hjem i Lyngby. Blandt de ødelagte ting var også hans nodemanuskripter, men hvad der især gik ham nær, var tabet af et originalt manuskript af Mozart.

Visedigteren Erik Bøgh boede også i Nyhavn 23, i årene 1851–54, med sin norskfødte hustru.

De to huse, nr. 25 og 27, er der ikke noget særligt at fortælle om på dette sted. Nr. 29 er derimod opmærksomheden værd, hvis man ulejliger sig ind i gården. Der er en svalegang, der er over 200 år gammel, båret af profilerede skråbjælker.

Nyhavn 25–31 set tværs over kanalen. Som man kan se på billedet, var der hotel i nr. 29, »Stadt Flensborg«. Billedet er fra ca. 1875 (Københavns Bymuseum). I nr. 25 ligger nu Café Hyttefadet. I nr. 27 Skipperkroen«.

I nr. 31 boede storkøbmanden og skibsrederen Andreas Bodenhoff fra 1770 til sin død 1794. Han havde tjent sin formue bl. a. som tømmerhandler med Den kgl. Marine som sin største kunde.

Bodenhoff blev begravet på Assistens Kirkegård, hvor billedhuggeren Wiedewelt leverede monumentet til gravstedet. Dette familiegravsted åbnede sig i 1798 for den 19-årige Giertrud Birgitte Bodenhoff, enke efter Andreas Bodenhoff jr., der døde 1796. Et familiesagn fortalte, at den unge enke kun var skindød ved sin begravelse – noget, man var meget bange for i datiden. Natten efter begravelsen, fortæller sagnet, havde nogle gravrøvere brudt kisten op for at stjæle nogle kostbare ørenringe, som havde fulgt hende i graven. Hun skulle da være vågnet op ved den brutale behandling, rejst sig op i kisten og bedt om at blive fjernet »fra dette skrækkelige sted«. Gravrøverne, som sikkert blev grebet af dyb rædsel, turde ikke lade hende leve som vidne til forbrydelsen, men slog hende ihjel med en spade.

I 1953 lod en af efterkommerne, dr. Viggo Starcke, graven åbne for at få klarlagt, om familiesagnet havde noget på sig. Det viste sig da, at ligets stilling i kisten, som det fremgik af skeletdelene, var så usædvanlig, at der er rimelig grund til at antage, at gravrøveriet virkelig fandt sted som beskrevet.

En anden storkøbmand boede også i Nyhavn 31. Det var Hans Puggaard; endvidere boede tegneren og kobberstikkeren S. H. Petersen i samme ejendom.

Over gadedøren til nr. 33 er indmuret et skilt med en kompasrose, et dannebrogflag og to sandure. Det er opsat af sejl-, flag- og kompasmager Rasmus Christensen Koch, som fik borgerskab i 1764. Rammeverket med englehovederne synes at være mindst 100 år ældre, og historikeren Peter Linde mener derfor, at Koch måske har fået fat i et epitafium fra en af de gamle københavnske kirker og ladet en stenhugger omdanne det!

I kælderbutikken fødtes Claus Lauritz Andersen, der tjente en formue som cigaretfabrikant i Kina. Han skænkede 50.000 dollars til Nationalmuseets nybygning og indstiftede et fond, hvor hans enorme formue blev stillet til rådighed for almennyttige formål i Danmark.

Jørgen Thomsen Bech startede som hårhandler i København i 1756. Man må huske, at det var rokokotiden, hvor såvel herrer som damer gik med store, hvidpudrede parykker, naturligvis fremstillet af menneskehår.

Bech boede i Nyhavn 35, daværende matrikel nr. 18, kaldet »Solen«. Han optog handel med en række andre varer og har, som sine kolleger, annonceret i Adresseavisen. Her kunne man få ». . . til kiøbs: Castanier . . . , diverse sorter Rom, Bombas og Lemon, Asia, Humle, Pommersk Vindues Glas, Norsk Kommen samt alle Sorter Theer . . . «

I 1834 boede komponisten A. P. Berggren i huset. Han kendes endnu for melodierne til en række salmer og sange.

Nyhavn 37 fremhæves, lige som nr. 29, på grund af sit gårdinteriør. Den smukke gavlkvist på facaden stammer dog ikke fra husets opførelse, således som tilfældet er med nr. 9. Huset blev forhøjet med en etage i 1791, og den 4-fags kvist rykkede en etage op.

Endnu mange husker den populære hørespilserie fra dampradioens velmagtsdage: »Familien Hansen«. De forskellige episoder blev digtet i dette hus, dengang forfatteren Jens Locher boede Nyhavn 39.

Også i nr. 41 har der boet en kompsmager. Stenpladen over gadedøren oplyser professionen. Kompsmageren har ladet pladen forsyne med et manende alvorsord, men sørger dog for nederst at reklamere for sig selv.

Ved porten i nr. 43 må De passe på ikke at falde over de to kanonløb, der stikker op af jorden. Det er en variant af de sten, man som regel satte op i hjørnerne for at skåne murværket, når en stor hestevogn svingede ind gennem porten.

I 1839–40 boede den senere generalmajor Frederik Bülow i dette hus. Han huskes især som sejrherren fra slaget ved Fredericia i 1849-

Nyhavn 45 er der ikke noget særligt at bemærke om rent bygningshistorisk; det samme gælder hjørnehuset nr. 47. Dog bør man i sidstnævnte ejendom se ind i gården, hvor der er indmuret en gammel sandstenstavle med en indskrift.

På den anden side af Toldbodgade begynder den tredje hus-

række med Nyhavn 49. Husets nuværende udseende stammer fra en ombygning i 1876, men ellers er huset opført i 1744.

Købmanden i dette hus ville ikke stå tilbage for sine mange kolleger på samme strøg og undvære reklamens underfulde magt. Også han averterede i Adresseavisen, hvor godtfolk kunne læse: »Hos Peter Johansen i Nyhavn på Hiørnet af Toldbodgaden sælges beste Petersborger Lys og Tælle, samt Russiske Baste-Maatter, Danziger Paklærreder, The, Caffebønner, Potaske, til billigste Priis, som kand accorderes . . . «

Så kommer vi påny til et af de små Nyhavns-huse nr. 51. Huset er opført i 1766, som der står på tavlen over gadedøren. Af billedet kan man næsten regne ud, at huset før gadenumrenes indførelse blev kaldt »Lammet«. Bogstaverne står for bygherren og hans hustru, Henrik Lambertsen Engel og Karen Nielsdatter Holm. Af skiltet kan man derimod ikke se, at manden var øltapper.

Læg også mærke til det smukke klokketræk af smedejern, som hænger på højre side af gadedøren.

Nr. 53 har ikke meget tilfælles med sine naboer; det er et stort 5-fags hus, hvis facade fik sit nuværende udseende i 1890'erne. Det er imidlertid opført i 1754–55 for skipper Hans Jacobsen Tofte.

Datidens befragtningstilbud foregik nok så primitivt. I Adresseavisen blev det kundgjort, at skipper Christoffer Holm, som lå

med ». . . sin førende Galioth i Nyehavns Canal lige for Madame Tofte, agter sidst i tilkommende Uge at afgaae til Christiania, hvorhen han medtager Passagerer og Fragtgoods, hvorom Vedkommende behager at melde sig ved Fartøyet eller hos Skipperen i bemeldte Madame Toftes Hus . . . «

I 1857 boede komponisten P. A. Heise i huset. En væsentlig del af de mest kendte, danske fædrelandssange har Heise komponeret musikken til.

Gadedøren til nr. 55 er indfattet i rød sandsten og stammer fra tiden kort før 1800.

I nr. 55 boede et enkelt år, i 1854, den kendte tegner og landskabsmaler Hans Gustav Ferdinand Holm. Rundt om på vore museer hænger små, sirlige akvareller, meget præcise i detaljerne. De er udført af H. G. F. Holm, som sit liv igennem arbejdede med disse smukke gengivelser af københavnske gader, huse og pladser. Næsten enhver bog, der i det sidste halve århundrede er udkommet om København og omegn, har en eller flere gengivelser af hans akvareller. Kommer en enkelt af originalerne en sjælden gang i handelen, kan man være sikker på, at prisen er skyhøj.

Desværre havde Holm ikke selv ret megen glæde af den popularitet, han nyder i dag. Mens han levede gik han rundt med en mappesfuld akvareller under armen og prøvede at afsætte dem for en billig penge, nemlig 1 rigsdaler; i nutidsværdi ca. 50 kr. Købelysten var ikke ret stor. Han fik enkelte bestillinger og kopierede sine egne billeder efter ønske, men tjente ikke nok til livets ophold.

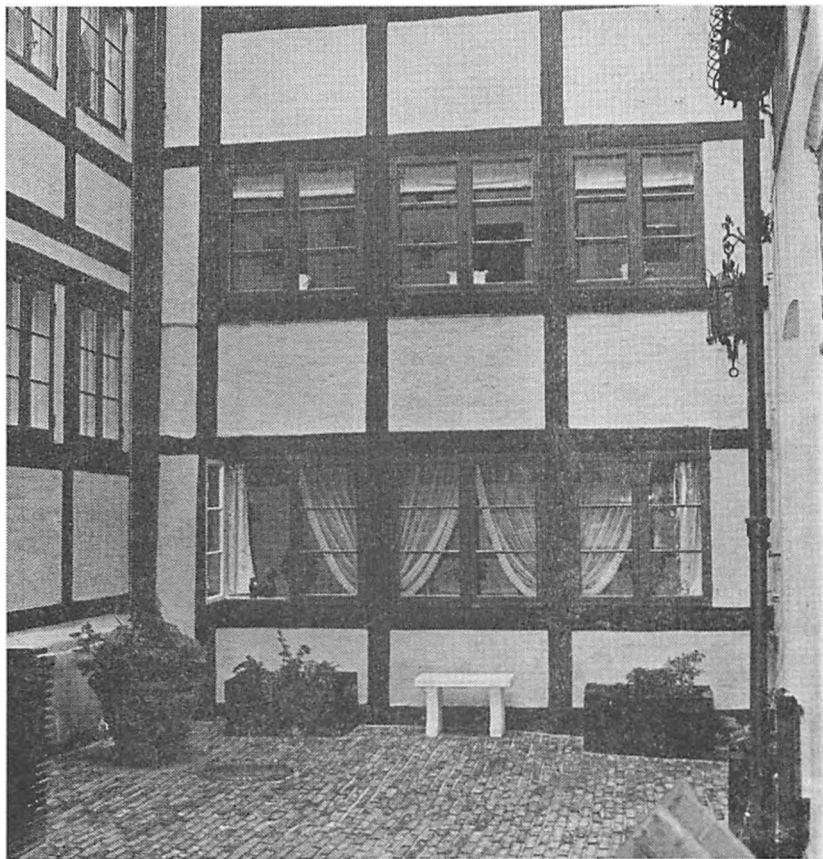
Han forfaldt til at trøste sig med flasken og gik efterhånden under det lidet smigrende navn »Fattig-Holm«, som desværre hænger ved ham endnu. I 1861, 57 år gammel, blev han indlagt som patient på Almindelig Hospital i Amaliegade og døde her få uger efter indlæggelsen.

Nyhavn 59 havde tidligere det besynderlige navn »Aarhus Domkirke«. Måske kom det af, at husets gavlkvist var halvrund foroven, og tilmed øverst oppe bar en forgyldt Kristusfigur med verdenskuglen i sin venstre hånd.

Figuren forsvandt ved en ombygning, men er nu kommet til ære og værdighed på facaden ud for førstesalens vinduer.

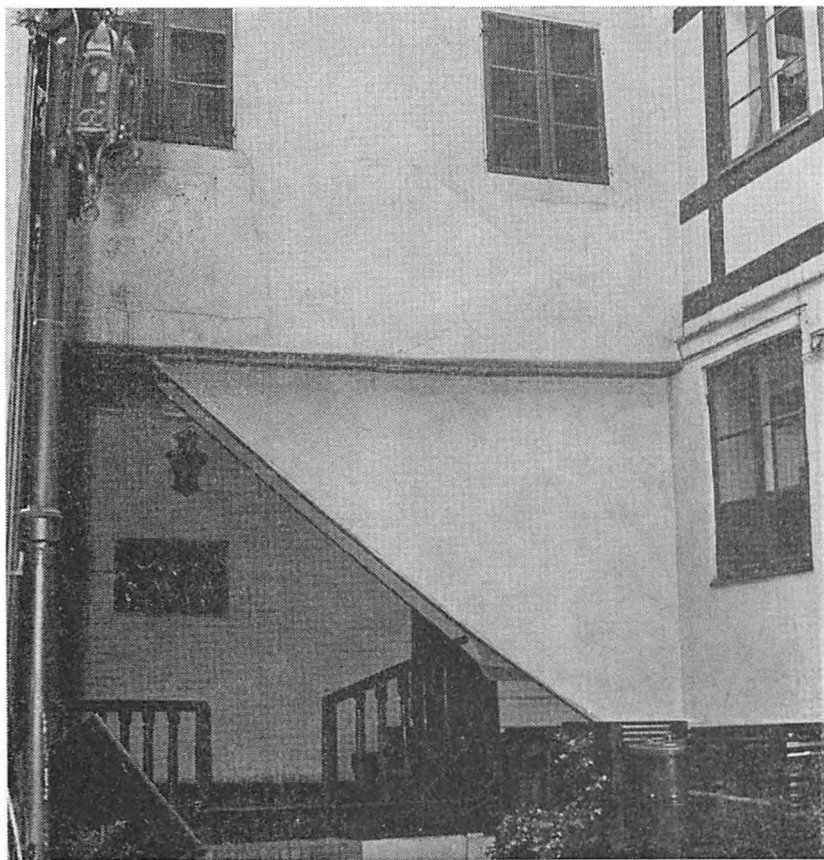
Nyhavn 47–59 set fra Charlottenborgsiden. Billedet er fra år ca. 1876, da der endnu var livlig trafik i havnen. Trafikken på landjorden var straks mere beskeden. Helt th. i billedet ses Guldmagerens hus, nr. 59, der endnu bar sin halvrunde gavl, der skaffede bygningen navnet »Aarhus Domkirke«.

Gården i Guldmagerens hus efter at det er blevet restaureret. Her findes nogle meget særprægede lejligheder, og det er et kig værd at gå ind gennem døren til nr. 61 for at se denne hyggelige gård.

Bygningen kaldes i dag Guldmagerens Hus, og det har sin forklaring. Husets bygherre i 1689 var den københavnske kobbersmed Henrik Ehm, der i forvejen ejede flere ejendomme i staden. Han interesserede sig meget for metallurgi og syslede som andre af datidens alkymister med forsøg på at forvandle simple metaller til ædelt guld.

Han må selv have troet på, at det kunne lade sig gøre, for han indlod sig på at give en læge, dr. C. W. Hacqvart, et kursus i

Nr. 61 er efter ombygningen delvis blevet sammenbygget med nr. 59, og de har fælles gård. Denne del hører til nr. 61. Her er opsat en ovnplade med et reliefbillede, som forestiller Adam og Eva med slangen mellem sig.

denne fornemme kunst formedelst et honorar på 600 rigsdaler. Eleven har rimeligvis set stort på beløbet, for han skulle jo nemt blive i stand til at honorere denne regning, og et par stykker til, når han først havde lært kunsten af.

Desværre lykkedes det ikke den godtroende læge på egen hånd at kunne gennemføre forvandlingen, og han nægtede derfor at betale kursusgebyret.

Ehm var dristig nok til at indstævne lægen til betaling af det

Guldmagerens hus, som det ser ud i dag. Huset har gennemgået en gennemgribende ombygning, men denne er blevet foretaget med stor nænsomhed. En sandstensfigur forestillende »Kristus med Jordkuglen«, der i sin tid prydede den halvrunde gavl, blev for mange år siden fundet på husets loft, og den er nu i restaureret stand blevet sat op på husets facade.

skyldige beløb, men retten frifandt eleven, fordi det måtte anses for godtgjort, at kobbersmeden ikke havde opfyldt sin del af aftalen og lært sin elev at fremstille guld.

Sagen vakte opsigt og morskab i datidens København. Holberg så, at der kunne gøres en storartet komedie af den lattervækkende episode, og det blev til »Det arabiske Pulver«.

Det næste hus, der påkalder interessen, er nr. 63. Over førstesalens vinduer ses tre stenrelieffer, de forestiller til venstre havguden Neptun med sin trefork og en springende delfin; til højre handelens gud Merkur men sin vingede hat og slangestav. I midten ses en pram, lastet med vareballe, tønder og sække.

I 1880'erne boede forfatteren og zoologen Vilhelm Bergsøe i lejligheden på 2. sal. Hans søn, fabrikanten og forfatteren Paul Bergsøe, har levende skildret sit barndomshjem i Nyhavn i erindringsbogen »Tre små vinduer«.

Det intensive arbejde ved mikroskopet havde skadet Bergsøes syn, og han måtte diktere sin klassiske romancyklus »Fra Piazza del Popolo« siddende i et mørkt værelse.

Andensalen havde tidligere en anden prominent beboer, nemlig balletmester August Bournonville. Det var her, han udarbejdede den stadig så populære ballet »Livjægerne på Amager«.

En af de smukkeste porte i Nyhavn ses i nr. 65. Portfløjene skinner af den fineste, mørkegrønne lak. Over porten ses et stort, udskåret relief med to figurer på hver sin side af en kompasrose. Nedenunder ses et sandur, et splitflag og et kompas. Figuren til venstre er Merkur, damen til højre med blomster i skødet og en brændende fakkel i hånden skal sikkert være en allegori for velstanden. Relieffet er malet op i meget smukke farver.

Over porten ses en såkaldt slutsten med årstallet 1737 og et spejlmonogram med en af ejernes og dennes hustrus forbogstaver.

I dette hus udspillede i 1836 et morddrama, som gav genlyd i datidens København. Historien har været fortalt mange gange.

På 2. sal til gaden logerede dengang en kendt original ved navn Jens Peter Tønder. Han var født i 1773 i en såkaldt god familie; hans far var admiral og chef for Holmen. Af uddannelse var Tønder teologisk kandidat, men var aldrig selv faldet til i nogen varig stilling. I 1836 levede han af at sælge et tidsskrift, han selv udgav; endvidere gav han undervisning, bl. a. i sprog.

Trods sine beskedne levevilkår havde han en del på kistebunden, og det var uheldigvis kommet en ung mand for øre, den 22-årige Petri Claudi Ferdinand Worm. Han havde heller ikke fundet blivende erhverv, men foretrak lediggang.

Nu så han sin chance til at udplyndre den gamle og startede sin plan med at tage undervisning i fransk hos Tønder. Først prøvede Worm at bedøve sit offer med opiumsbestrøede kager. Da anslaget mislykkedes anden gang, havde Worm mistet tålmodigheden og kvalte Tønder med en snor, hvorefter han tog alt, hvad der var af penge og værdisager, og stak af.

Worm var dum nok til straks at slå om sig med pengene, og da mordet var opdaget, faldt mistanken hurtigt på ham, og man fik anholdt ham i Lybæk, på vej sydpå.

Den ret trivielle mordsag fik to interessante momenter. Da højesteret havde dømt Worm til døden, lykkedes det ham via nogle tårepersende digte, som blev udgivet, at vende folkestemningen. Han blev nærmest anset for martyr, og der var kræfter i gang for at få ham benådet. Til trods herfor fandt henrettelsen sted i 1838 på Amager Fællod under en vældig tilstrømning. Natten før han om morgenen skulle henrettes, skrev han følgende digt, hvor han tog afsked med livet:

»Moder Taare trille fra det Knuste Hjerter,
Flyder ved sin tabte Yndlings Liig;
Kan en Moders Taare, hendes Smerte:
Verden! Kan det ei forsone dig!
Vil du nægte mine Been sin Hvile
På det Sted, der var mig, o, saa kjær;
Skal på Graven aldrig Blomster smile,
Verden! Med mit Støv forsonet vær . . . «

Appellen om benådning hjalp ikke. Worm blev henrettet, og tusinder var strømmet til retterstedet for at se den følsomme Nyhavns-morder blive henrettet.

Det andet moment ved sagen var, at et vedholdende rygte i København fortalte, at Worms afhuggede hovede var fjernet fra kisten.

Til sidst blev graven undersøgt, og man konstaterede da ganske rigtigt, at kisten havde været gravet op, og hovedet var væk.

Mange år senere blev det afsløret, at det var en ung læge, der var videnskabeligt interesseret i frenologi – læren om at bestemme menneskets psyke bl. a. ud fra hjerneskallens form – der havde stået bag fjernelsen af morderens afhuggede hovede for at sikre sig dette pragteksemplar til sin samling.

Det eksisterer forøvrigt tilgængelig for interesserede, idet lægen testamenterede hovederne til Universitetets anatomisk-antropologiske samling.

Også Nyhavn 67 har en slutsten med årstallet 1737 – husets opførelsesår – og et spejlmonogram med byherrens initialer; de står for Jens Sørensen Bøsholt.

Et skilt på facaden fortæller, at H. C. Andersen boede her 1845–1864. Værten i nr. 67 var gæstgiver og skibskaptajn Johannes Anholm. Han døde 1860, men hans enke og døtre fortsatte pensionatet.

En dag, da H. C. Andersen kom ind i forstuen, sprang familien Anholms store, godmodige hund hen imod ham og gøede voldsomt. Andersen fløj forfærdet op ad trappen til sin hybel og råbte angst deroppe fra: »Bed den mig – bed den mig?«

Et halvt århundrede tidligere boede dispachør Johan Buntzen

i Nyhavn 67. Hans yngste datter, Thomasine, forelskede sig i sin huslærer, translatør P. A. Heiberg. Hun blev som 17-årig gift med ham i 1790 og fødte året efter sønnen, Johan Ludvig Heiberg, der siden blev kendt som forfatter og teaterdirektør.

P. A. Heiberg blev landsforvist ved dom i 1799 for sine revolutionære ideer, men hans hustru fulgte ham ikke i landflygtigheden. Hun havde i mellemtiden forelsket sig i den svenske adelsmand Ehrensvärd-Gyllembourg og giftede sig siden med ham.

Om hjørneejendommen, Nyhavn 69, der er fra 1885, kan der fortælles, at skuespilleren Wilhelm Wiehe boede her kort tid efter dets opførelse. Han havde på det tidspunkt taget sin afsked fra teatret.

På den anden side af Kvæsthusgade, på det såkaldte Nyhavns Hoved, ligger et kæmpestort, gammelt pakhús. Det blev opført i 1805 som et dobbelt-pakhús for de to bygherrer, købmanden Ole Bernt Suhr og kaptajn Just Ludvigsen. Efter opførelsen trak de to herrer lod om, hvem der skulle have hvilken halvdel!

I dag har det gamle pakhús gennemgået en overraskende forvandling til et moderne hotel med lobby og restaurant i kælderen. Såvel her som i alle hotelværelserne i »71 Nyhavn Hotel«, som det hedder, ses de vældige pommerske fyrrebjælker, der udgør bygningsens indre bærende konstruktion. (*Se billederne på næste sider*).

Så er der ikke flere huse på denne side af Nyhavn, som også kaldes Nyhavns solside, ja endog »den uartige side« eller mere neutralt »Byens side«.

Har De kræfter tilovers, er der også den anden side, kaldet »Charlottenborg-siden«. Da turen stoppede ved Nyhavns Hoved, kan man passende gå tilbage til broen ved Toldbodgade for at komme over på den anden side.

Det første interessante hus, man møder, er nr. 20. Her boede H. C. Andersen i 1835, da hans første eventyrhæfte udkom, som det står på marmortavlen under førstesalens vinduer. Nogle år senere boede maleren Wilhelm Marstrand i nr. 20; mest kendt for sine illustrationer til Holbergs komedier.

H. C. Andersens sidste bolig var i nabohuset, Nyhavn 18, hvor han boede i knap to år. Et par måneder før sin død sagde han sin

Suhrs pakhhus, Nyhavn 71. Det blev i 1805 bygget af to ejere, O. B. Suhr og kaptajn J. Ludvigsen. De byggede et dobbelt pakhhus og delte det derefter ved lodtrækning. O. B. Suhr vandt pakhuset ud mod Nyhavn, mens pakhuset nordfor blev Ludvigsens. Billedet her stammer fra år ca. 1900. (Københavns Bymuseum.)

Det gamle pakhhus efter ombygningen til hotel. Der er taget stort hensyn til at bevare indtrykket netop af det forgangne. Man har bevaret skodder og hejseværk. Med sit særpræg er det et af de fornemste og smukkeste hoteller, vi har i København.

lejlighed op og flyttede ud til sine venner, familien Melchior, i deres sommerbolig »Rolighed« på Østerbro.

Digteren havde nået berømmelsens tinde – og nået at opleve det; mennesket, derimod, var ved at gå i opløsning. Sygdom og skrøbelighed forbitrede H. C. Andersens sidste år, og i virkeligheden hadede han sit hjem. Han blev iøvrigt plejet, puslet og forkælet af sin værtinde, frk. Clara Ballin, og af sine venner. Kongefamiliens medlemmer, især kronprins Frederik – den senere Frederik VIII – besøgte den gamle digter, som til sidst dårligt kunne gå nogen steder.

Året efter H. C. Andersens død boede Georg Brandes en kort tid i samme lejlighed. Iøvrigt var ejendommen et rigtigt kunstnerhus. Her boede medailløren F. C. Krohn, kobberstikkeren Erling Eckersberg, søn af maleren, professor C. V. Eckersberg, endvidere malerne Wenzel Tornøe og Carl Baagøe.

Nyhavn 18 har fornylig været i søgelyset. Hosets ejer, Nationalbanken har ofret en forbilledlig istandsættelse af det gamle hus, der er opført 1770. Samtidig med istandsættelsen blev det høje manzard-tag ombygget til gæstelejlighed, således at der blev indsat en næsten ubrudt glasfront i den nederste, næsten lodrette del af taget.

Huset er fredet i klasse B, og det blev hævdet, at kæmpevinduerne i taget var ødelæggende ikke blot for selve bygningen, men også for indtrykket af de mindre nabobygninger.

Kritikken blev imødegået under henvisning til, at tagetagen i forvejen ikke var husets oprindelige, men en tilføjelse fra midten af forrige århundrede.

Over porten til Nyhavn 14 ses en tavle med husets gamle navn og bomærke, »Den sorte Ravn«, bygherrens navn Christian Jensen Wendelboe og opførelsesåret 1775. Wendelboe var styrmand og øltapper.

Nyhavn 12 blev opført af den tidligere nævnte storkøbmand Andreas Bodenhoff ca. 1770. Huset er værd at se indvendig – det samme gælder gårdspladsen. I dag huser ejendommen Holmegaards Glasværks udsalg.

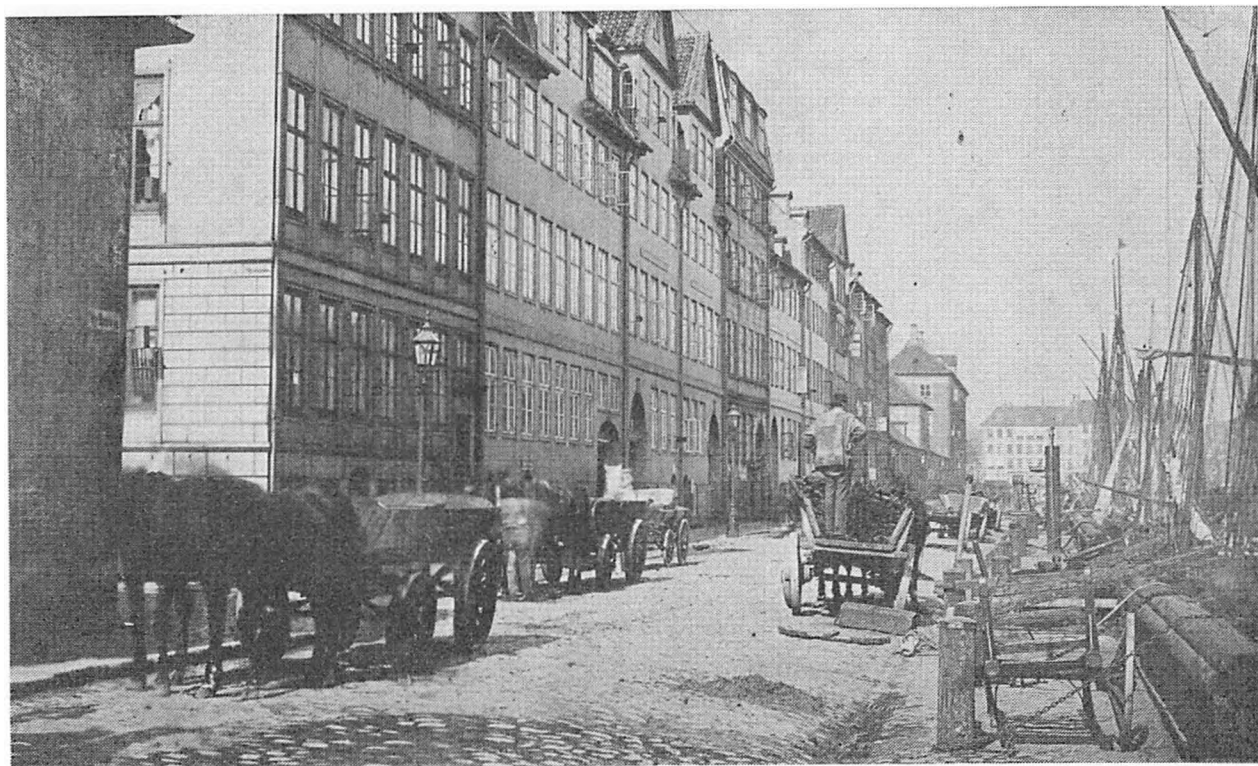
Den døvstumme maler A. H. Hunæus boede en årrække i Nyhavn 10. Det var her, han malede sit berømte billede: »Paa Kjø-

Hus nr. 3 efter Sømandshjemmet, der ligger ved siden af to af de smukkeste ejendomme på Charlottenborg-siden, er for nogle år siden købt af Nationalbanken. Billedet på næste side viser, hvordan man har moderniseret tagetagen.

Nationalbankens hus endnu engang. Foroven har man lavet en gæstelejlighed til bankens tilrejsende. Man har brudt mønstret i tagrækken ved at lave en moderne glasetage og med en række glasinduer i selve taget.

Nyhavns Charlottenborgside ca. 1870. Midt i husrækken ses det høje hus, nr. 18, hvor H. C. Andersen boede 1873-75 på 1. sal over porten. I baggrunden Charlottenborg og Kongens Nytorv. (Foto fra Københavns Bymuseum.)

benhavns Vold Aftenen før Store Bededag«, som blev vist på Charlottenborgs forårsudstilling 1862. På dette billede, som nu hænger på Københavns Bymuseum, er en lang række af datidens kendte københavnere gengivet.

Vi er ved at nærme os Kongens Nytorv og dermed enden af vandrings langs husene i Nyhavn. Hvor Charlottenborgs grimme, røde udstillingsbygning ligger i dag, fandtes i forrige århundrede den første botaniske have, fra 1777 til den i 1874 blev flyttet ud til sin nuværende plads i voldterrænet.

Charlottenborgs historie er lang og broget. Da slottet hører mere til Kongens Nytorv end til Nyhavn, må vi gemme det til en anden, god gang.

Forfatteren og tegneren, konservator Peter Linde sluttede sin bog om Nyhavn, der udkom 1943, med ordene:

Nyhavn har bestandig været reel ialt og regulær i alle Maader. Flittigt Arbejde og forfriskende Munterhed har gennem snart tre Aarhundreder præget Livet langs den gamle »Nye Canal«.

I 1973 kan ordet »snart« falde bort. De 300 år er gået, og det ville have glædet den gamle konservator at se, hvordan der stadig hæges om de smukke, gamle huse.

Nyhavn i storm og stille

ANDERS B. NØRGAARD

Havet har altid haft en dragende virkning. Vel navnlig på drenge og unge mennesker, som ved frønnede bolværker har drømt udlængselsdrømme. Der skulle ofte ikke mere end et smalt kanal-løb til at give hjertebanken.

Og mange hjerter har gennem årene banket, blot en beskeden sejler lettede anker og stod ud af Nyhavn, en af de små vandveje, der de sidste tre hundrede år har ført fra Københavns bymidte ud til den vide verden. Den har i tidens løb været en af forbindelserne til noget fjernt og eksotisk. Men en omskrivning af en forlængst død og glemte hjemstavnsdigter rummer jo en sandhed i hans hyldest til vore lokale bølgeskulp:

»Vi ved, at de vande, der plasker
i Danmark mod bolværk og sten,
er ét med de vande, der vasker
kinesiske fiskerbørns ben . . .

Måske har Holger Drachmann i sine historier fra søen, »I storm og stille«, givet de mest dramatiske skildringer af, hvad der kan

røre sig i unge sjæle. Han fortæller her om nogle københavnere, der drager fra byens havneløb ud på et drabeligt togt, naturligvis ikke som Per og Poul, men som admiral Nelson, Willemoes, Niels Juel og Tordenskjold. Mindre kunne ikke gøre det. Ganske vist endte Drachmanns helte kun på Hven, hvorpå faderlig tugt og moderlig trøst i hvert fald for en tid afskar søheltenes videre eskapader, da hjemturen endte i Rungstedts blandede lyksalighed.

Nyhavn, engang »berømt som sømændenes knejpegade«, skrev et af vore store ugeblade, uden at nogen tog til genmæle, men bladet tilføjede også forsigtigt, at nu fortrænges det gamle miljø af beatmusik og ungdommelige modeforretninger, omend man stadig kan se en solid brandert på »den muntre side« . . .

Det er imidlertid kun en sandhed med modifikationer. Nyhavn synes stadig at være den foretrukne knejpegade. Ikke »berømt«, som ugebladets skribent har fået galt i halsen, men vil man ikke bruge det mere rammende udtryk »berygtede gade«, bør man nok sætte »herostratisk« foran berømmelsen.

Nyhavn – af nogle og nok ikke med urette – kaldt »et smertens barn«, er for København blevet omtrent, hvad Sct. Pauli er for Hamburg. I areal og idérigdom, hvad den groveste underholdning angår, kan Nyhavn hverken måle sig med Sct. Pauli eller andre af det store udlands tvivlsomme havnekvarterer. Men hvad overfald angår, røverier, sortbørshandel, de sidste år især med narkotika, og andre former for kriminalitet er Nyhavn i forhold til sin størrelse ganske pænt med i billedet.

Og dog er det at tage munden for fuld, hvis man påstår, at »sådan er Nyhavn«. Nyhavn er nemlig mange ting. Der er også »et pænt Nyhavn«. Fortrinsvis på den kanalside, der følger Charlottenborg, hvorfra man på alle døgnets timer kan betragte livet overfor og lytte til larmen fra de tæt sammenbyggede, maleriske husrækkers stribe af beværtninger, der lokker villige turister og nysgerrige eller tørstende sjæle ombord.

Trods alt hviler der et romantisk skær over kvarteret. Oprindeligt vel fra den tid, da havnen var en rigtig havn med sejlskibe, der gik i udenrigsfart og lagde til kaj med hjembragte varer fra den

fjerne verden til de hjemlige kanalbebyggelsers rederier og købmandsgårde. Endnu ligger de samme huse her, som man kender dem fra Holland, med gavlen mod kanalsiden. Mange huse bærer endnu minder fra de store dage, da knagende og pibende hejseværk hev godset op i importørernes loftsmagasiner.

De tider er forlængst forsvundne. I dag er det højst et par pæreskuder fra lokale himmelstrøg, der lægger til. Bortset fra Havnens Motorfærge, som i sommersæsonen tøffer på sight-seeing-ture i havneløbene.

En anden form for romantik har i vor tid søgt at gøre Nyhavn tillokkende, selvom baggrunden ikke tåler en kritisk vurdering. Det er de enkelte danske digtere, som har levet deres »Sturm und Drang«-periode med lovligt fortinnede øjne mellem bægersvingere, mens emsige kroværter har profiteret af digtervid og komponistnilde. Det har drejet sig om højtbegavede lyrikere, som er faldet for de glimt af menneskelige træk, der naturligvis også findes blandt kvarterets faste stok af havarister, hvis kvindelige islæt nok ikke mindst har inspireret dem.

Det har været med til at kaste et forsonende skær over ynkeligheden, for hvem kan stå for Sigfred Pedersens hyldest i Niels Clemmensens sentimentale toneversion til den gamle, forsumpede bydel:

Nu går våren gennem Nyhavn
fra Shanghai og til Kahyt.
Nu har solen gule vinger
i hver skimlet regnvejrspyt.
Alle havnens søde piger
drikker forårguden til.
Vi har øl i stride strømme,
vi har sang og banjospil . . .

For læsere, der ikke er stedkendte, skal bemærkes, at »Shanghai« og »Kahyt« blot er navne på et par af de talrige beværtninger, den såkaldt muntre side af kanalgaden kan prale af. Den side hvor de fleste overfald sker. Hvorfra politi, ambulancer og hospitalernes skadestuer oftest henter sit »rullede« klientel, blandt hvilke det ikke er nogen hemmelighed, at vore svenske brødre från

hinsidan stadig synes at være i overtal, selvom de så småt får flere og flere lidelsesfæller fra andre nordiske himmelstrøg.

Det er klart, at Nyhavn må bevogtes af et vågent, mandsstærkt politi. Tidligere vandrede der altid to granvoksne betjente side om side på patruljeture. Det havde en vis virkning. Nu har man under den bløde mellemvares auspicer indskrænket en del af patruljerne til en enkelt mand. Man vil nødigt virke ophidsende på de følsomme gemytter. Men den enlige ordenshåndhæver har dog ikke så langt til assistance, som det kunne synes, hvis det altså for alvor skulle knibe.

Nyhavn har ikke udviklet sig gunstigere i årene efter sidste verdenskrig med dens besættelse. De sidste af myndighedernes velmente, men misforståede led i resocialiseringsbestræbelserne og dermed også slækken på kontrollen bl. a. med restaurationsindustriens bevillingshavere og personale har ikke gjort forholdene lettere, hvad ledende folk såvel inden for restauratørbranchens som tjenerorganisationens rækker selv har beklaget offentligt.

Men kontrol til en vis grad har samfundet altid måttet føre med sine medborgere. Mere eller mindre, alt efter tidens krav. Og det gælder selvfølgelig ikke alene Nyhavn. Ofte har det før i tiden svigtet, når en ordenshåndhæver er faldet for fristende tilbud. I dag er det dog mere risikabelt for ham at lukke øjnene, og næppe nogen rigtig politimand vil sætte sin stilling på spil for et glas øl eller en gratis frokost. Det er sket tidligere, og går man tilbunds i annalerne, lægger de ikke skjul på kontrolorganernes bestikkelig-hed. Helt tilbage til de gamle vægterdage går der frasagn om drukgilder, hvor skarnsfolk kunne arbejde ugenert, mens vægteren sov en rus ud i knejpens baglokale.

Nyhavns historie er ældre end politiets, hvis man da ikke regner udkommanderede soldater og vægtere for politi.

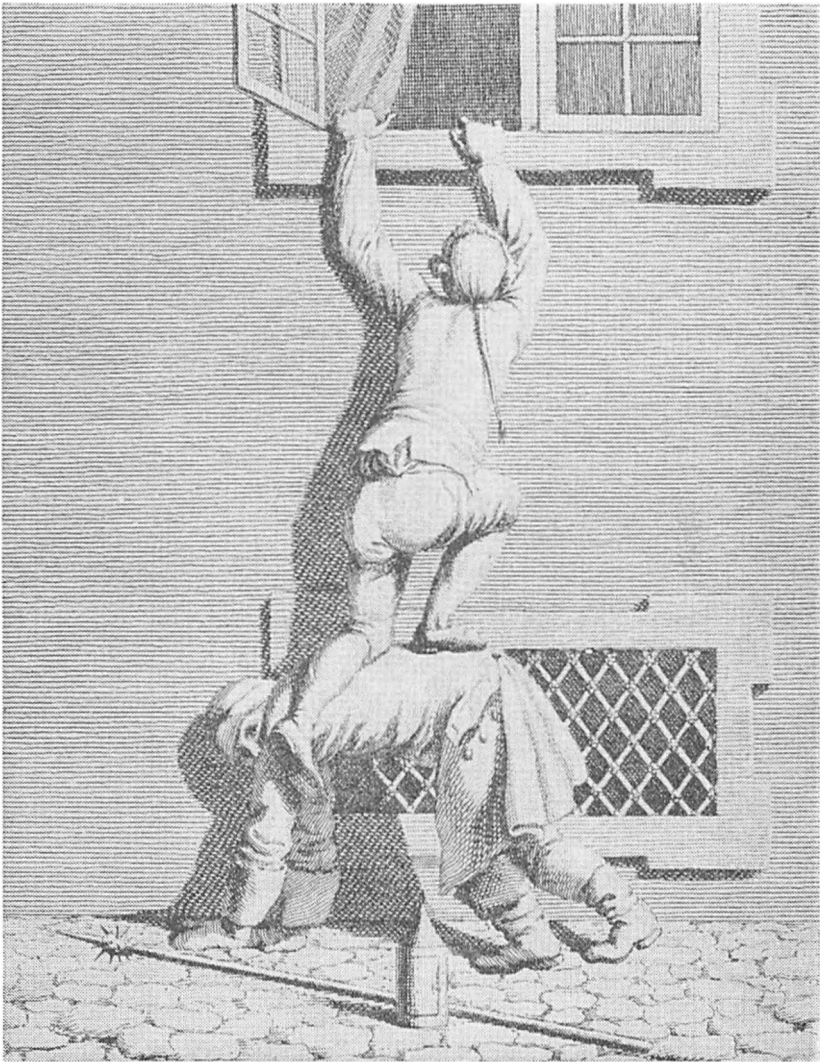
Det er nu 300 år siden Nyhavn blev gravet. Det er en kunstig kanal, der blev taget fat på i 1671 for at aflaste den gamle havn. Det var soldater, som udkommanderedes til at grave kanalen, og det var også soldater, der var det første »politi« i byen, indtil København fik sit første faste og officielle vægterkorps i 1683. Før den tid var byens vagttjeneste et borgerligt ombud, men det bød ingen reel sikkerhed, idet det var muligt for de mere vel-

beslåede at leje andre, tit helt tilfældige subsistensløse personer, såkaldte »Stillingsmænd«, til at varetage opretholdelse af ro og orden. Det var navnlig nattjenesten, det gjaldt, især kontrollen med ild og lys, men også med tyve og fredsforstyrrere. Og da man ikke altid kiggede disse stedfortrædere efter i sømmene, måske heller ikke havde mulighed for at kontrollere deres vandel, var vagt-tjenesten yderst tvivlsom. Tit var de lejede vagtfolk selv urolige elementer, bestikkelige og rå slagsbrødre. Men fra 1683, altså da Nyhavn var taget i brug for alvor, bedredes det. De bedste »Stillingsmænd« gled med ind i byens nye, faste vægterkorps, der nu var underkastet bestemte regler. De optrådte nu i en slags uniform med kappe og var bevæbnet med kårde og morgenstjerne, også et effektivt våben. De inddeltes i »roder« og skulle afpatruljere bestemte bydele og i øvrigt gennem timeråb tilkendegive ikke alene, hvad klokken var slået, men også at de var vågne. Timeråbene, der i starten mere havde tilfældighedens præg, afløstes i 1800-tallet af Kingos kendte vægtervers, hvoraf det mest populære vist blev:

Om du vil tiden vide,
husbonde, pig' og dreng,
da er det på de tide,
man føjer sig i seng.
Befal dig Herren fri,
vær klog og snild,
vogt lys og ild;
vor klokk' er slagen ti . . .

Så kravlede det pæne, jævne borgerskab gudsfrøgtigt til køjs; kun hvis der var gilde, holdt man endnu ud en tid, men sangen var måske også optakten til, at nu når byen sov, kunne alskens pak mere ugenert operere, omtrent som der blev sunget i en revy-vise fra vort århundrede: »Det er nat, det er nat, nu ta'r tyvene fat«, og det er også en kendsgerning fra mange gamle vægterhistorier, at var vægterne ikke selv direkte eller indirekte implicerede, så listede de stille hen i en lun krog og tog sig en lur.

Mens man nok havde »politimestre«, var det altså skralt med

Vægterkorpset, der var bevæbnet med kårde og morgenstjerne, blev udsat for mange opgaver under deres vagt. Blandt andet benyttede borgerne dem til at vække sig, man hængte en snor ud af vinduet, bandt den til en arm eller et ben, og når vægteren så trak i snoren, blev man vækket. På dette stik, sign. Jonas, år 1787, har vægteren lagt lygte og morgenstjerne fra sig for at hjælpe en forliebt ungersvend ind til den elskede.

politiets eller mestrenes mandskab. Den første politimester i København hed Claus Rasch. Han udnævntes 1682, var tillige assessor i højesteret og fra 1684 også borgmester i København. Først i 1701 blev der ved en forordning givet nærmere regler for »egentlige politi-betjente«, som efterhånden helt skulle afløse det gamle vægterkorps. I begyndelsen var politibetjentene »bysvende«. De lønnedes elendigt, var henvist til drikkepenge og var mange gange hverken agtede eller »duelige«. Om disse stadens ordenshåndhævere udtalte kongen, Frederik III, i 1703, at de »ere så insuffiente, at de intet haver at hæfte sig ved«. Det vil med andre ord sige, at de som lovens vogtere og ordenens opretholdere egentlig var ganske uskikkede, uvederhæftige og tit helt i lommen på »skarnsmænd og andet pak«.

Hvad Nyhavn angik var forholdene i den da nyanlagte bydel ikke hverken værre eller bedre end andre steder, men der foreligger fra vægtertiden, da havnen for alvor var ved at komme i gang, oplysninger om, at nattevægterne jævnlig inviteredes ned i skibskahytterne, hvor de blev drukket til i godt lag, ligesom de, når der var optræk til slagsmål på de allerede opståede skænkestuer og logihuse, af værterne blev budt på drikkevarer, så det endte med, at de gode og ikke alt for begavede vægtere sank sanseløse om. Kun sørgede de entreprenante værter for så vidt muligt at få purret de drukne vægtere op, når de på bestemte klokkeslet skulle stille til parole. Men med andre ord: det gik på bedste beskub! Og mangt et drama blev aldrig registreret.

Nyhavn blev anlagt på en del af det areal, hvor Charlottenborg (oprindelig Gyldenløves gård) opførtes.

Ulrik Frederik Gyldenløve var en højt begavet, meget letsindig og elegant søn af Frederik den III. og en af majestættens uofficielle sidespring. Og det var Gyldenløve, som var med til at finansiere bolværkerne ved den nye kanal. Det skete nogle år før hans død på et tidspunkt, da han i øvrigt havde bosat sig i Hamburg og indgået et nyt ægteskab med en pige af holstensk landadel. Tidligere havde han forøvrigt været gift med den fantastiske Marie Grubbe, for hvem han ikke stod tilbage i ægteskabsbrud, så han havde egentlig ikke meget at lade hende høre. Men mens det altså gik den uheldige Marie Grubbe helt elendigt, klarede den elegante

Gyldenløve sig strålende, og nede fra sit sidste domicil i Hamburg fulgte han nøje kanalgravningen i København.

Tanken med kanalen som aflastning for den øvrige Københavns havn og som ny, nem vandvej ind til bymidten omkring Kongens Nytorv, var genial. Købmænd slog sig ned og byggede her, efterhånden som kanalen blev uddybet og sejladsen voksede. Og nu groede skibsprovianteringsforretninger, udskænkingssteder og logihuse hastigt op. Ind mellem disse kneb sig håndværkernes værksteder, hvis laugsskilte og ejerinitialer endnu ses på adskillige af de gamle bygninger, der takket være en ideel beliggenhed slap helskindet fra de brande, der siden hærgede København.

Et nyt liv voksede op. Mange »indenbys« københavnerne benyttede aftenturene til en vandring langs den ny kanal, hvor skibene vuggede og sled i fortøjningerne. Døgnet igennem lød raslen af jern og primitive spil, der hejste godset i land. Der var larm og råb, for hurtigt skulle det gå, så fartøjerne snart igen kunne drage på langfart. Der var duft af saltvand, tømmer, krydderier; af fisk og frugt og pust fra fremmede lande. Snart summede alverdens tungemål dernede. I stille sommeraftener lød musik fra de store tremasteres dæk, hvis et dagværk var fuldført, og skibsskrogene gnavede mod bolværket og knirkede og sled i tov og fortøjninger, når en ny båd stævnedes ind eller en fuldtlastet satte sejlene mod nye mål.

Men trængte søfolkene til selskab, lå beværtningerne parat. Den ene skød op ved siden af den anden. Trak det så op til slagsmål, for tonen var ikke blid, og vægterne ikke kunne klare ærterne, sendtes en udrykning fra Kastellet til undsætning. Vejen var ikke lang, og det kunne ske, at der faldt læsterlige klø. Som regel var årsagen blot, at en sømand følte sig snydt i kortspil, eller der var opstået vrøvl om betalingen, hvis det da ikke var en af havnens allerede da livlige, eller som Sigfred Pedersen siger, »søde piger«, der var rift om. Men i almindelighed kunne en selv ikke ædru vægter stoppe et søslag, når han med nogle pift i sin fløjte fik tilkaldt assistance. Hvis han da ikke var så fiffig, at han fik bilagt stridighederne og organiseret forsoning med ham selv som gratis deltager i fredsforhandlingerne. Kunne han derimod ikke klare problemerne, havde han to udveje. Enten stak han af i et lønligt håb om, at

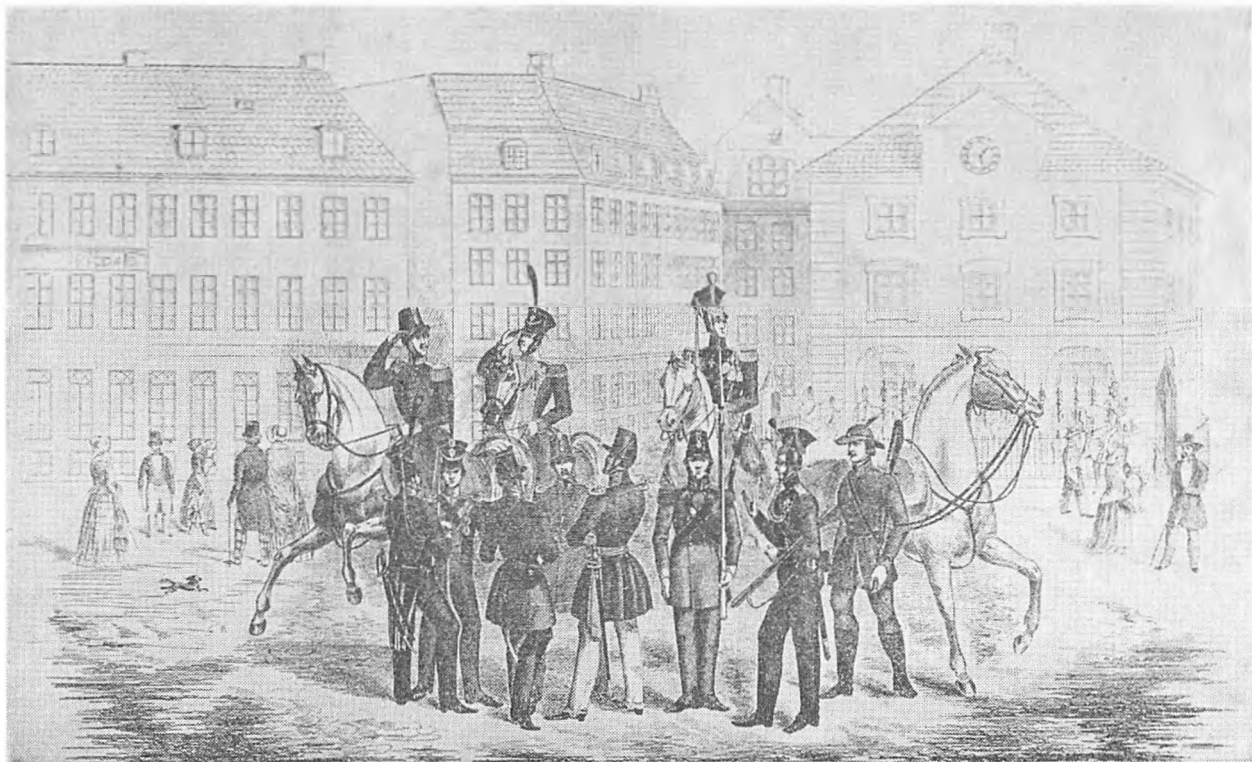
det hele nok ordnede sig af sig selv. Eller også måtte han skyndsomst retirere for, når overmagten var for stor, at tilkalde mandsstærk hjælp, så man kunne tage sig af de værste urostiftere. Vægterne medbragte da stiger, hvorpå de højstråbende og mest aggressive urostiftere blev bundet og under hujen og skrigen fra havnens tilskuere transporteredes til arresten.

Mens tiden gik, og vægterne afløstes af rigtigt politi, ændredes sejladsen på Nyhavn også. De store, stolte fartøjer forsvandt efterhånden og erstattedes af mindre skibe. Nu var det en tid skonnerter, brigger, jagter, galeaser og slupper, der vuggede ved bolværket. Ikke længere de langvejssejlende både, men skuder, som holdt sig til de nærmeste europæiske farvande. Heraf mange med fragt til og fra Island, indtil de også blev afløst af småbåde, der kun gik på hjemlige togter. Det var Østjylland, det fynske øhav, Bornholm o. l., der kom med fisk, frugt og markprodukter, men ellers sejledes med stykgods. Også de er nu kun ensomme gæster i Nyhavn. En ny tid meldte sig, og tranlamperne forsvandt, petroleum afløstes af gas, og nu er det de elektriske farveorgier i neon, der tegner natbilledet.

Havnefarten er blevet historie. Kanalen ligger der endnu, kun besejlet af en motorfærge og flankeret af et par pæreskuder og stationære småbåde. Kun Havnens Motorfærge bruser i sæsonen med vajende vimpel til og fra anløbsbroen ved Kongens Nytorv, og nede ved kanaludløbet i den store havn kan dønningerne fra et par Sveriges-både, når de stævner ud på Sundet, få det periodisk stinkende kanalvand til at skvulpe langs de gamle frønnede for-tøjningspæle og slimede stentrin. Som trafikhavn er Nyhavns rolle udspillet! Men den er et minde, der er værd at bevare, selvom de store dage er forbi rent maritimt. Det er byhistorie, og kvarteret spiller stadig sin rolle. Omend på anden vis.

Havnen, eller snarere havnegaden, er kendt af søfolk fra alverdens lande. Vel ikke for det bedste. Men for den jævne sømand hører det, mærkeligt nok, med til programmet at kigge på Nyhavn, ganske som en turist i Paris skal en tur på Montmartre. Sans comparaison, kan man vist godt sige, i denne forbindelse.

Endnu en form for kontrol med »ugerningsmænd«, slagsbrødre og rebeller førtes en tid også af reglementerede soldater, kappe-

Borgervæbningen på Kongens Nytorv. Th. i baggrunden ses væbningens hovedvagt. Yderst tv. ses det nuværende Hotel d'Angleterre. Som det fremgår af billedet var det nogle højt imponerende udstyrede herrer, der patruljerede. (Københavns Bymuseum.)

klædte vægttere og siden uniformeret politi. En sådan kontrol fødtes også af medlemmerne af den sagnomspundne »Kjøbenhavns Borgervæbning«. Også de var uniformerede. Endda drabeligt. Korpsets historie går tilbage til det 16. århundrede. Befalingsmændene havde militære grader, og både officerer og menige var iklædt farverige gevandter, i tidernes løb dog ofte ændrede, men altid martialske.

Når der skulle mønstres, kaldtes mandskabet ud ved trommehvirler gennem gaderne. Hovedopgaven var egentlig at holde vagt ved volde og byporte. Drik, spil, sværger og banden var dem strengt forbudt under vagterne. Drukkenskab straffedes hårdt. Kom nogen i indbyrdes klammeri og trak våben, var det forbundet med døsstraf. I krigstilfælde trådte væbningen i garnisonens sted som vagtmandskab og skulle, om fornødent, være med til byens forsvar. Også ved ildebrande, og når der opstod større optøjer, kunne væbningen tilkaldes. Men den kom sjældent i aktion, når det gjaldt almindelige slagsmål. Kun en sommerdag i 1800-tallet, da der var opstået slagsmål i havnen mellem marinere og »gemene« matroser, hvor der udviklede sig et veritabelt slag, der endte helt oppe ved Nyboder, og hvor der vankede brådne pander på begge sider, greb borgervæbningen ind for alvor og fik stoppet den blodige fejde.

Men sidenhen gled borgervæbningen, som altså en periode var en blanding af militær og politi, i baggrunden. Selvom den nu og da blev brugt som ordenshåndhævere og med held også havde indtaget posten som en slags reservemilitær, var dens rolle efterhånden udpillet.

Den blev ligesom vægterinstitutionen afløst af et gedigent politi. Et politi, der ganske vist fra starten og vel helt op til sidste århundredskifte kunne være lidt vel løst i fugerne, hvad da også den tidligere chef for ordenspolitiet, politiinspektør Einer Mellerup, har fortalt i sine erindringer, og i hvad han i øvrigt indsamlede af arkivmateriale fra etatens barndom og opvækst, indtil politiet kom ind i et fast leje. I dag er etaten jo noget ganske andet. En velanset etat, skolet, højt kvalificeret og rekrutteret af omhyggeligt sorterede ansøgere. At der så ind imellem kan dukke uheldige eksemplarer op, kan ingen stand vist sige sig fri for. Men hvad

den gamle borgervæbning angik, var mange af dem skam også ansvarsbevidste mænd. De sidste år måske lidt til grin i de imponerende uniformer. Men tjenesten var frivillig og også forbundet både med et vist broderskab og fælles idealer, hvor Gud, Konge og Fædreland var noget ukrænkeligt.

Når borgervæbningen nævnes i forbindelse med Nyhavns og ordenshåndhævernes historie gennem de 300 år, den gamle kanal har skvulpet gennem byen, er det som sagt, fordi samme væbning også har været med til at holde styr på det livlige Nyhavn, når knivene blev trukket.

Bortset herfra var væbningen selv glade gutter, der ikke forsmåede et bæger. Om sommeren arrangerede de skovture og tog koner og børn med samt madkurve og flaskevarer ikke at forglemme. Lidt uretfærdigt kaldtes det sommerens drukture, og korpset beskyldtes eftersom tiden gik mere for at være et selskabeligt lag end egentlig et vagtkorps. Varme hyldestigte fremhævede i tidens publikationer de gæve fædrelandsforsvarere og ordenshåndvævere. Navnlig Frederik den VI. udtrykte en gang sin begejstring, og der blev skrevet hele hymner til deres ære. Men glansen gik af Sct. Gertrud. Det københavnske grin, der heller ikke var ukendt i de dage, smilte lumsk af de sidste gallaparader. Mange fandt, at heltenes ry var vel overdrevet, og at selv vægterne, hvis omdømme aldrig havde været voldsomt, havde gjort større gavn. Og naturligvis kom der også digte, hvor man gav borgervæbningen »tørt på«. Navnlig heftede man sig ved deres påståede umættelige tørst:

Det hedder i et af de digte, hvor man gør grin med væbningen:

»Følg os i mørke nætter,
når mat ved lysets skin
de rustne bajonetter
se ud som gammelt tin.
Følg os, når klokken brumme
og røve vægtrens ro,
da ingen skal forstumme:
da drikker hver for to.«

Folkelivsbillede fra Nyhavn ca. 1865. I midten skridter en betjent sindigt sin »route« af. Først i 1701 kom der »egentlige politibetjente« i København, og de afløste efterhånden helt vægterkorpset. Foto. Københavns Bymuseum.

Men alt det er nu en saga blott . . . soldater, vægttere og, som et interval, borgervæbningen . . . alt er væk. Men Nyhavn ligger stadig i byens midte med sin gamle kanal mellem historiske huse. Stadig med en air af fornemhed fra en tid, da berømte kvinder og mænd boede her. En bydel med reminiscenser fra havnens store dage og virksomme handel.

En bydel, der er et levende museum med sine gavlhuse og særprægede gårdinteriører. Der er stadig bolværksduft langs de grønne, frønnede pæle, hvor der lugter af fisk, olie, tjære og øl. I smøger og render af urin i sommervarmen.

Skænkestuer og logihuse har ændret udseende. Men de ligger der trofast, nu billigt oppyntede, og lokker svage sjæle med fristende tilbud til fæ og novicer.

Topløse piger og disharmonisk, larmende »musik«, snart fra klavertrampere og hæse trompetister, snart fra brølende mekaniske spillekasser, hvis krukke og ofte vulgære stemmer hvæser og hvisker idiotiske refræner ud over fliserækkerne. På trappesten kan man stadig møde både fulde kvinder og mænd, halvsovende i læ af en port. Og op og ned ad den muntre gade vrikker prostituerede pigebørn fra 13 til rynkede kvinder omkring de 70. Side om side med travle forretningsfolk. For ud over beværtningerne, tatoveringsgeschæfterne og kældre med ubestemmelig souvenirs er store skibsprovanteringsforretninger og kontorvirksomheder. Men der ligger også en del driftige butikker, der »gør« i en slags tøj, som minder om karnevalstiden. Altså det, nogle unge mener hører sig til for at være »in«, hvilket vist nærmest må oversættes ved at »være med på noderne«.

Alt dette er sandheden om Nyhavn. Men tro nu ikke det værste om bydelen. Der er sidestykker andre steder i København. De mangler blot den patina, som hviler netop over dette kvarter.

Et havnekvarter byder altid svage sjæle på fristelser. Ingen steder fuppes man lettere end netop her. Mange smuglervarer er gledet over skibsrælingerne. Der er vel også svage kontrollerende tjenestemænd, der lukker øjnene for, hvad de anser for bagateller. Selvfølgelig foregår der stadig ulovligheder, men der er også andre indsmuglingskanaler end skibsrælingerne og bolværksmatrosens bulnende trøje og andre fiduser. Nu foregår handelen ikke så åben-

lyst, måske bortset fra i narkocentre andre steder. I dag er det atter inde i baglokalerne, i gårdene, på beværtningstoiletterne o. l. steder, der handles. De gammeldags bondefangere eksisterer endnu med deres billige tilbud om diamantringe og ægte guldure, men de er ikke i vælten længere. Det er narkotika, der er sagen. Navnlig efter sidste krig og især efter, at grænserne herhjemme synes åbnet på vid gab, hvor moralen er slækket og politiet for fåtalligt, har alle charlataner, både indvandrede og hjemmefødinge, alle muligheder.

Man forstår godt, at turister gerne vil se dette »Sodoma«, og det er klogt, hvis de indskrænker sig til en turistbustur, når den glider langsomt gennem den »spændende« kanalgade. Meget ser man nu ikke, men at gøre holdt og alene gå på studierejse er frarådeligt. Det behøver ikke ende i den rene tragedie, men risikoen er der, navnlig hvis gæsten er åbenmundet, altfavnende eller så naiv at give sig af med tilfældige gæster. Det er pinligt, men det hører også med til Nyhavns-billedet. Er det en trøst, så vid, at risikoen for at blive fuppet, udplyndret, rullet, eller hvad man nu udsætter sig for, ikke er mindre i andre, tilsvarende kvarterer i fremmede byer. Og sker der noget, er man mere ilde stedt i udlandet end her. Trods alt. Men der er altid drivgods, havnesjovere, svindlere og voldsmænd alle vegne. Også hårdkogte kvindelige lokkeduer med deres alfonser i kølvandet. Men heldigvis ser de fleste af damerne ikke så besnærende ud, så der skal også nok et par glas til for at falde for deres fristelser.

Som før sagt er det en dagligdags ting at ende på et hospital for senere stærkt indbundet at vende hjem til en pinlig konfrontation med de huslige omgivelser. Selvom man har gjort en erfaring. For den kan være mere dyrekøbt end tabet af en tegnebog.

Men man kan altså studere folkelivet i Nyhavn, hvis man har lyst, og man kan kigge nærmere på de gamle huse. Passer man helt sig selv, kan man selvfølgelig godt tage en Nyhavns-tur, også på den side, hvor »livet leves«. Og er man romantiker, kan man udmærket drømme sig tilbage til en svunden tid, selvom en fuld mand kommer til at skubbe til en, eller et pigebarn kommer med tilbud, man gør klogt i at ignorere.

Men holder man sig til husene alene, er der ting, der er værd at

Endnu kan man se en enkelt politibetjent i Nyhavn, men betjentene, der ellers to og to gik deres runde, er i det store og hele afløst af det kørende politi på såvel motorcykler som i politibiler.

se. Kønnest tager den mere levende side af Nyhavn sig ud fra Charlottenborgsiden, men skal man studere bygningerne mere indgående, må man over kanalens grønne, i sommertiden tit slimede vand.

På den »pæne« side rummes lige så mange kulturhistoriske minder. Her lå dele af Charlottenborgs oprindelige jordtilliggender endnu adskillige år, og her lå Københavns første egentlige botaniske have. Halvskjult under nogle gamle træer fra hin tid findes den dag i dag et sælsomt gravminde om den berømte danske maler Nicolai Abildgaards elskede puddelhund, der havde fulgt ham fra studieår i Italien hjem til Danmark. På en marmortavle står følgende tekst:

»Her gjemmes Levningen af Jordano, et Mynster på Troskab. Han blev født i Rom i Pii Seksti Regjerings andet Aar, da et Pund Sukker kostede XVIII Skilling.«

Vandrer vi så videre, må vi lige citere en beretning af Broby-Johansen, der har fortalt, at der i gården til nr. 18 findes en »empirebekvemmelighed« med fire små rum i den duekurrende gård. Og det har såmænd været både Georg Brandes og Carl Bernhards, ja sågar også H. C. Andersens wc. H. C. Andersen boede nemlig en overgang i nr. 18, hvor han tilbragte sine sidste år.

Nyhavn har altid ejet noget af dette »man ved ikke hvad«; noget charmerende, tillokkende; noget forsonende både på godt og ondt, noget udefinerligt. Trods larm fra skibe og gadeuro tiltrak kvarteret adskillige honette borgere, især mange kunstnere fra akademiet, malere og billedhuggere, sangere, danserinder fra Det kgl. Teater og flere af de forlængst henfarne virkelig store skuespillere. Navnene er legio. Også forfattere synes at have fattet en vis forkærlighed for Nyhavn, vel ikke alene, fordi det lå centralt i byen. Flere af disse er nævnt i kapitlet »Huse i Nyhavn«. Og helt nede i den muntre sides finere ende, i en gammel herskabslejlighed, er komponisten Amadeus Wolfgang Mozarts rejseklaver endt i en gammel overretssagførers hjem.

Nyhavn er fyldt med minder om slid og slæb, hårdt arbejde, grov brutalitet, fin kunst, eventyrlyst og pust fra den store verden. Atmosfæren ånder stadig trods bilforurening noget charmerende »laden stå til«. Her sad engang Georg Brandes i en lejlighed og

skrev til akkompagnement fra havnestøjen, og her sad også engang den splittede, ulykkelige, begavede og krukke Herman Bang.

Og her skete langt senere noget ganske andet. På den egentlige havneside holdt den i sin tid kendte, omstridte »Søfyrbødernes frygtede formand«, Richard Jensen, til. Han har selv et sted skildret og i foredrag fortalt om miljøet, og om hvordan han en april-dag i 1921 efter et møde med en tysker i en af Nyhavns beværtninger, i »Café 41«, mødte en partifælle, en »tilfældig« kommunistisk tysker, hvis ven, en russer, han hjalp til USA ved at indsmugle ham i sit klædeskab i kahytten på ØK's »Polinia«, hvormed Jensen da var forhyret. I New York blev russeren på en fiks måde smuglet i land.

Det interessanteste er, at russeren var den senere russiske udenrigsminister Litvinov, der, da han siden gæstede USA som sovjetisk regeringsmedlem, naturligvis fik en noget anden modtagelse.

Og her i Nyhavn myrdede en 21-årig student Worm den gamle teologiske kandidat og eneboer I. P. Tønder, som fortalt andet sted i bogen.

Der er sket mange andre mord i Nyhavn både før og siden. Også en del selvmord kan kanalen tale med om. Der spilles, rafles, synges, drikkes og lokkes stadig. Enfoldige sjæle bliver snydt, svenskere rullet, og piger går i hundene. Men det er ikke alene i Nyhavn. Kun noget, man bør vide, selvom det samme sker mange andre steder hver evige dag.

Men det er Nyhavn på godt og ondt, vi har søgt at tegne et billede af. Nyhavns historie gennem 300 år. Og Nyhavn af i dag!

Tatovering i Nyhavn

POUL PETERSEN

Man kan ikke sige Nyhavn uden også at sige tatovering. Og i den brede offentligheds bevidsthed er tatovering i Nyhavn næsten synonymt med Tato-Jack i Nyhavn 37. Hen er ældst i gårde, har haft stor presse og nyder betydeligt ry som kunstner, ikke bare på sit eget felt, for her er han naturligvis uovertruffen, men som et markant navn inden for billedkunsten, selvom han benytter menneskers hud i stedet for lærred og karton. Men der er også andre om biddet. Henne i Nyhavn 17 finder vi Tatovør-Oles kælder, som også nyder formidabelt ry – og som i øvrigt for omkring et kvart århundrede siden blev overladt ham af Tato-Jack formedelst gode ord og især betaling.

Tatovør-Oles forretning har i nogle år været bestyret af Tato-John. Det er med tatoveringskunstnere som med overklassedamers tøj- og hattekunstnere, de kendes kun ved deres fornavne.

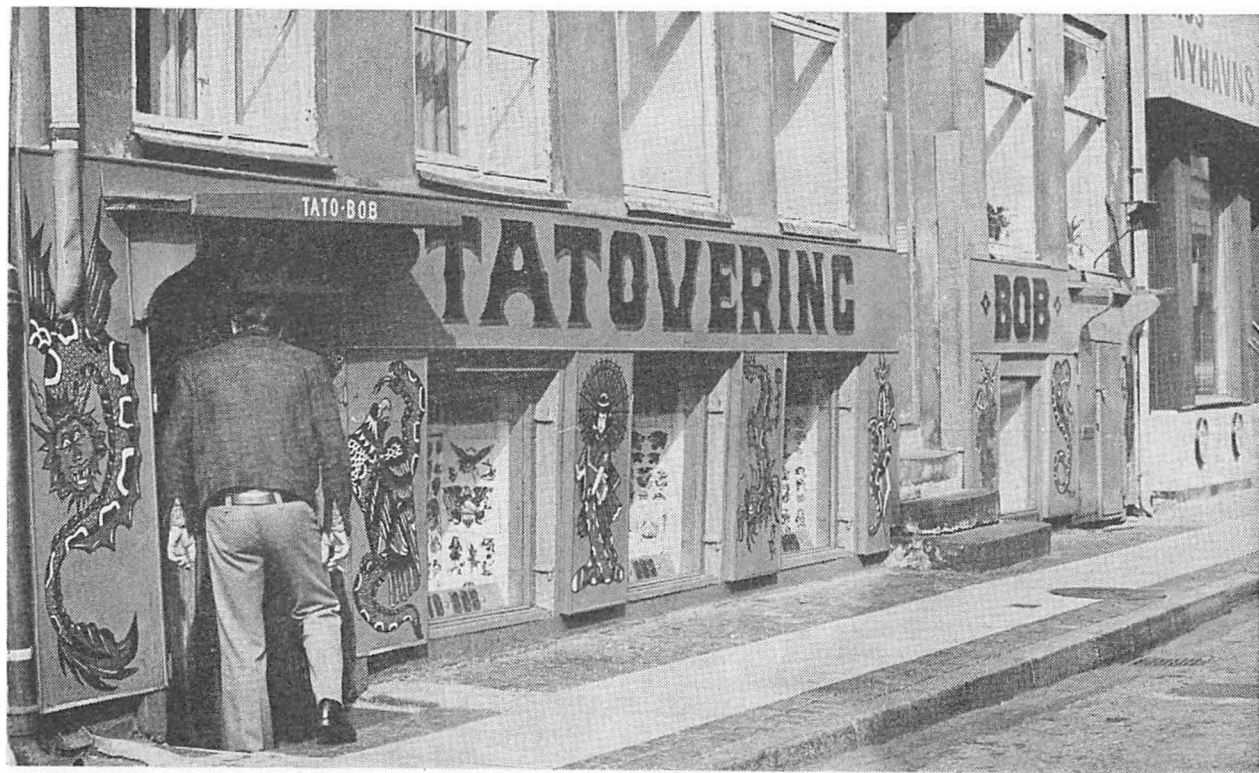
Ofte har der ligget flydende tatoveringsforretninger ved Nyhavns bolværk, i reglen indrettet i aftakkede fiskerbåde. Således så man for nogle år siden en båd med et skilt, som levede smukt op til den internationale air, der ombølger navnet Nyhavn: »Tatovering – forhen New York City. Brooklyn-Pete«.

Lige om hjørnet i Lille Strandstræde findes den største af havnens tatoveringsforretninger, og her residerer Tato-Bob! Han har haft besøg af schweiziske og japanske TV-folk, der i det store lokale har haft gode udfoldelsesmuligheder med deres grej. Ejendommen – det er i strædets nr. 3 – har engang været i grevinde Danners eje, men den er meget ældre, hvad et herligt, bulet loft taler sit tydelige sprog om. Det vil blive bevaret af pietetshensyn, mens det af forretningsmæssige hensyn ikke har været muligt at holde væggene fri. Men de skæve gamle vægge findes inde bag de tusinder af motiver i 7 kulører, som man et sted kan få et kik om bag gennem en lem, der er indrettet til formålet.

Tato-Bob har omkring 5000 færdige forslag til motiver, og det har Jack og John utvivlsomt også – plus »det løse«, for man kan lave alt, hvad kunderne finder på at forlange. Det er bare ikke hundrede procent sikkert, at man gør det.

For det første er der ved lov i 1966 udstedt forbud imod tatovering af ansigt og hænder, og unge under 18 år må man ikke tage ind som kunder. For det andet, fortæller John i nr. 17, er der motiver, i hvert fald han nægter at udføre. Han vil ikke lave hagekors, som er kommet på mode inden for visse grupper af unge mennesker. Han motiverer det med, at de senere i livet kan risikere at få ubehageligheder, når de render rundt med symboler af denne art – som de unge mennesker under krigen, der lod sig tatovere hammer og segl på armen. Når de kom ind i modstandsbevægelsen og blev taget af tyskerne, var de leveret. Uden hammer og segl havde de haft en chance for at klare frisasg.

Meget populært i de sidste år har det været blandt unge mennesker at få tatoveret slagord som »love« og »peace« og »make love, not war«, og dem er der ikke nogen uvilje mod at tatovere. Men ellers er det stadig de gammelkendte motiver, der er mest bud efter – vel i overvejende grad diverse indramninger af et pigenavn. »Mor« er heller ikke gået af mode ej heller »Tro, Håb og Kærlighed«. Men der er også humoristiske motiver imellem. Hos Tato-Jack finder vi f. eks. den stenrige Joachim von And og en beklagelig konstatering: »No money to day«. Lige til at blotte på en arm over for en påtrængende dame. Jesus på korset kendes også fra gammel tid og må vel få en renæssance i disse Super Star-tider.

Der er flere tatoveringskunstnere i Nyhavn, og de er alle godt besøgt. Det er ikke alene søens folk, der ønsker at få en legemsprydelse, mange både unge og gamle kommer for at få et eller andet præget på kroppen.

Victoriansk moral lyser ud af en nøgen, korsfæstet skønhed, der udbryder: »Min død før skam«.

John, der bestyrer Tatovør-Oles butik, har i øvrigt dyrket kunsten i Ålborg i 15 år, men startede sin løbebane som typograflærling i Borgergade i København. Ofte smuttede han ned i Nyhavn i sine frokostpauser og stod og glanede betaget på tatovørernes udstillinger. Det gibbede i ham, når han så de eksotiske motiver, og måske han da allerede anede en fremtid på kunstens overdrev. Kunstnere er de jo, de københavnske tatovører, selvom de ikke arbejder med pensel og palet, men med elektriske maskiner med mange hårfine nåle og klare, smukke farver som kromoxydgrøn, indigoblåt og cinnoberrødt. Og så selvfølgelig ganske almindeligt sort tusch, der er rent som blodet i et sundt menneskes krop.

Visse motiver kan man kalkere af med blåstift gennem silkepapir, efter at eventuelt hår behørigt er skrabet af armen. Her angives så grundstregene, når silkepapiret er gennemvædet og lagt på armen; men den rigtige tatovør kan lave det hele i fri hånd – og det er selvsagt kunstens mestre, man finder i det internationale Nyhavn, hvor kvaliteten må være helt i top for at bevare ryet på de syv have. Der er næppe nogen dansk kunstner med uddannelse på Akademiet for de skønne Kunster på hjørnet af Nyhavn og Kongens Nytorv, der får sine kunstværker så viden om i verden som »kollegerne« ovre på Nyhavns solside.

Det er nødvendigt at lukke døren til gaden, når en kunde betjenes i den eksotiske kælder med de farvestrålende motiver på væggene. Ellers bliver der på mindre end eet minut så stort et opløb uden for, at trafikken bryder sammen. Det er turister og nysgerrige drenge, der vil have et kik ned i »det forjættede land«. Tusinder af turister må nøjes med at tage et billede af butiksvinduerne. Og de huse, hvori tatovørerne har deres kældre, er uomtvisteligt de mest fotograferede i Nyhavn. Den lille Havfrue ville blive kromoxydgrøn af misundelse, hvis hun vidste, at hun på dette ulige mere centrale sted havde så farlige konkurrenter til turisternes gunst. For øvrigt kan man få tatoveret den overvurderede dame i vandskorpen ved Langelinie, så man slet ikke behøver at fjerne sig fra bymidten for at få hende at se.

Tatovør-Ole har i annoncer kaldt sig »Tatovørernes konge – kongernes tatovør«, og bag dette skæmtsomme reklamepåhit ligger der en interessant historie. Et stort svensk billedblad bragte engang i tiden omkring 1950 et fotografi af »en fuldrigget karl«, som det hed sig i billedteksten – og »karlen« var ingen ringere end en i vide kredse kendt og agtet konge, som stod med blottet bryst og afslørede et prægtigt sejlskib på sin brede bringe. Billedet fra det svenske blad kom op i Tatovør-Oles vindue, men måtte fjernes efter henstilling fra politiet. Siden hang det i flere år på væggen i restaurant Tokanten andetsteds i byen – tilsyneladende uden at nogen tog anstød af det!

Det er sikkert ikke muligt at fastslå, hvornår tatovørerne holdt deres sejrige indtog i Nyhavn; men det har næppe været helt fra starten i 1600-tallet. Prik-tatoveringen, som under moderne former benyttes endnu, kom hertil i 1700-tallet med søfolk, der havde været i land på øerne i Sydhavet, og disse blev først besejlet i større stil af europæerne efter englænderen Cooks opdagelsesrejser, der startede med besøget på Tahiti omkring 1770. Søfarerne troede, de indfødte var klædt i en slags let og fint forarbejdet tøj – så kunstfærdigt var tatoveringen udført på de skønne, lyse legemer på både kvinder og mænd. Polynesiernes regnes for verdens smukkeste folk, og når de fandt på at pryde deres legemer på denne måde, var det naturligvis egnet til at danne skole. Ordet kommer af det polynesiske »tatou« – som betyder tegn.

Når Salmonsens leksikon i 1927 syrligt og sippet fremfører, at tatovering forekommer hyppigst hos sømænd, prostituerede og forbrydere, må man trække fra og lægge til og erindre sig, at det var søfolk, der bragte kunsten til Europa. Forbrydernes optræden i billedet skyldes nok årsager, som en leksikonforfatter burde have skånet sin læser for at antyde uden at analysere problemet. »Død over panserne« er der næppe nogen tatovør i nutiden, der giver sig af med at printe på en arm; men en hel del primitiv og formentlig ikke ufarlig tatovering går vel stadig i svang i fængslerne. Det har bare ikke noget med kunst at gøre – men det havde til fulde de farverige legemsprydelser, europæerne lærte at kende på Sydhavsøerne.

Dog har man også tidligere kendt tatovering i Europa, også i Danmark. En romersk historiker omtaler »de vilde mænd fra nord med horn i panden og overmalet bryst og arme«. Salmonsens nævner, at tatovering kendtes i Europa i forhistorisk tid, men kun overlevede som virkelig folkeskik hos romersk-katolske kvinder i Albanien, Bosnien og Herzegovina! Her var det altså religiøse tegn, man prydede sin krop med – velsagtens for i al hemmelighed – at distancere sig fra de muhamedanske eller græsk-katolske omgivelser.

På Sydhavsøerne benyttedes tatoveringen både for at markere social rang, som rent stammetegn og som slet og ret forskønnelse. Sådan har det også været hos andre folkeslag, og sådan har det vel også været i Norden i den forhistoriske tid og langt ind i vikingetiden. Der har været teorier om, at mønstrene på runestenene i Jelling oprindeligt har været ornamentter, der har været benyttet af tatovører.

Svensk Uppslagsbok er ikke så reserveret over for kunstarten som den store Salmonsens. Her nævnes det, at man også møder den i overklassen, og at man især i England ofte pynter sig med tatoveringer i samfundets højeste lag!

Et spørgsmål, der trænger sig på, når man taler tatovering, er uomgængeligt: Kan det lade sig gøre at få de kulørte prydelser fjernet?

Tatovøren svarer, at det kan det, men et større motiv kræver en operation på et hospital. Tatovøren er i stand til selv at fjerne et lille motiv eller et navn, men det vil efterlade et hvidt område på huden, som aldrig vil kunne blive solbrændt. Et navn kan man dog altid komme af med, blot man lader tatovøren tegne lidt ekstra krims-krams – så forsvinder pludselig Tove eller Daisy eller Mei-Mei i yndefulde rosenranker eller andre maleriske motiver, så man ikke i evighed skal nøjes med at lægge an på piger af samme navn. Også på dette pikante felt er tatovøren lige så meget kunstner som håndværker.

Men har kunstarten nogen fremtid i en forcromet plasticverden under teknokraternes regimente? Det er – som det næppe er lykkes nogen at påvise, at Storm-Petersen nogensinde har sagt –

svært at spå, især om fremtiden. Måske rykker tatoveringen en skønne dag ind på akademiet på den anden side af havnen. Så kender vi nogle stykker, der har kompetence til en lærergerning blandt fremtidens kunststuderende.

Sejle må man, men –

BENT DEMER

Pompeius kan af gode grunde ikke have haft Nyhavn i tankerne, da han for mere end 2000 år siden udtalte sit profetiske »navigare necesse est –«. Men ordene har i Nyhavns 300-årige historie været lige så relevante her som for det Middelhav, hvorfra den begavede oprører stævnede mod Rom.

For at sejle, det er nu engang nødvendigt, når man bor ved et hav, skønt eftertiden med vanlig glemsomhed som oftest stopper op ved den første kendsgerning og ligegyldigt ser hen over hovedet på Pompeius' konkluderende eftersætning: »vivere non necesse«. Og dér var han jo allerkløgest, den gamle rad! For det er – trods al indbygget selvopholdelsesdrift – jo ikke så absolut tvingende nødvendigt at leve.

Det står Nyhavn også for – på trods af alskens banallyrik om saltvandsgutter, generøse piger og kønneses fælles udtømmelige livsglæde – nu forvandlet til en kynisk cliché, der kun udefra kan lokke diskotek-ungdom og fejlagtigt orienterede turister til at op-søge denne livsglædens vandvej.

Nyhavn er aldeles ikke livsglad. Nyhavn er to bredder, der kantar en kanal med oprindeligt smukke, smukke huse – bygninger, som nu næsten er skæmmet af kommunale arkitekters smagsforvirring på det fredningsområde, de er sat til at varetage.

Men smukt er her stadig. Der skal meget voldsomme vandaler til at ødelægge, hvad æstetikere har skabt på solid håndværksbasis.

Og så sejler man altså her – fortrinsvis på bredderne og med den viden i rygmarven, at egentlig er det ikke så overmåde vigtigt bare at leve.

Det sidste kommer overbevisende til udtryk ved de hyppige slagsmål, der rigt varieret strækker sig fra en elskværdig én på tuden til morderiske overfald og bastante forsøg på at komme af med livet ved at lade kanalens mudrede vand lukke sig de traditionelle tre gange over hovedet.

På sjælden skæmtsom vis ser de politimæssige myndigheder, der jo ellers ikke står som noget stiltrent symbol på humor, tværs gennem de nyvaskede trådhandsker og lader mestendels livet gå sin gang i Nyhavn. Det er jo et særligt kvarter, hævdes der. Og dermed får vi andre os så nøje.

Det er et særligt kvarter. Deri har man ret. Og politimæssigt adskiller det sig kun fra alle andre kvarterer i Dronningens København derved, at man i vid udstrækning overlader til de lokale borgere selv at afgøre, hvordan rigets lov skal fortolkes. Af samme grund har man da også ophævet den politipatroljering, som ellers med nemhed kunne opretholdes af blot én af fortidens venligt autoritære panserbasser. Dog kan man på særlige fest- og lønningsdage endnu finde nogle meget unge mennesker i politiuiform, der frygtsomt og næsten hånd i hånd prøver at klare den opgave at foretage en sky promenade uden at vække unødigt opsigt.

Denne taktfuldhed udvises i særlig grad, hvis den specielle Nyhavns-mentalitet viser tænder. Af mange syn på nethinden skal da heller aldrig glemmes billedet af de to lovens repræsentanter, som med hænderne på ryggen og bagest i opløbet forsigtigt så til, medens Nyhavns egne folk professionelt og dygtigt trak en meget våd selvmorderdame op af kanalen.

Med en let omskrivning af den gamle schlager »Fejl, det kan man altid finde« – så bør spørgsmålet da retfærdigvis stilles til én selv, hvorfor i alverden man da bor i Nyhavn? Givet er der kun ét svar: At her har man hjemme!

Øverst oppe i det gamle 1700-tals hus, hvis Holberg-stilrene bagbygning engang var den lune ramme om Nyhavns sidste offent-

Et af de gamle stilrene huse på Nyhavns Charlottenborgside. Huset har nr. 6, og det er i 1770'erne opført af brændevinshandler Jacob Christensen. Det er adskilt fra naboen nr. 4 ved en smøge med en lille bræddeport.

lige bordel, blaffer de hvide stores blidt for døren ud til den lille altan. De smørgule tagetes i altankasserne bryder kønt husrækkens facader ovre på den rigtige side – sømandssiden, hvor livet ligger udbredt for os, der bor her på jordene af det, der engang var Botanisk have bag det dystre Charlottenborg slot.

Fra altanen er der tilhøjre blikket ud over havnen, hvis bølger har brødre i alle de syv verdenshave – een stor søskendeflok, der kysser alverdens kyster i hele farveskalaen fra tropeterracotta til frysende ishvidt. Og bagest i horisonten den altid brændende flamme fra pyrolyseværkets skorsten – en arm, som man efter behag kan forestille sig som det, den er, eller også som en frihedsfakkel, der våger over byen. Og tilvenstre: Selve verdens midtpunkt – det umistelige Kongens Nytorv med Niels Juel's palæ, der lige modent hvilende i sig selv iagttager studenterdans omkring hesten, de kongelige processioner i fest og sorg og ildsprudende Molotov-cocktails, der hvæsende bliver kastet mod Nationalscenen.

Foran ankerpladsen – vel verdens kønneste monument over de mænd, som satte livet til under krigen – ligger altid ydmyge buketter, der taler så langt stærkere et sprog end de officielle kranse, som konger og præsidenter nedlægger på jagende sight-seeing.

På grønsværet over de to anstændigt adskilte offentlige toiletter, som markerer Nyhavns brohoved til den store by, sidder og ligger de faste bumser og deres piger med ryggen koldt vendt mod skiltene, der forbyder enhver betræden af græsset.

Havnens motorfærger kommer og går i hele sæsonen med skinnende mahogniskrog og skippere, hvis djærve ansigter alene burde berettige dem til større tonnage og mere eventyrlige togter. Og så langt øjet rækker – helt ned til den gamle pakhusbygning ved Kvæsthusgade, der nu er blevet hotel og restauration – vil det altid kunne møde i hvert fald ét tissende maskulinum, der med øvet håndbevægelse og blikket stift rettet mod Charlottenborg-siden sender en flot stråle ned i det grøngrå vand. Det er utroligt, som der tisses i Nyhavn! Ved dag som ved nat. Er det den ideelle afstand fra bolværk til vandoverflade og det lystige plask, der herved forårsages, som mon på mærkelig vis kalder et urgammelt instinkt frem hos mændene med de opknappede bukser? Eller er det et sexologisk fænomen forbundet med aggressive tilstande og parret med

Baghuset til nr. 6 er et smukt gammelt hus i Holbergtidens stilrene bygningskunst. Dette baghus var i gamle dage et bordel, ligesom mange af de andre baghuse i Nyhavn har haft samme funktion.

en exhibitionistisk vellystfølelse? Endnu er der ikke skrevet disputats over emnet. Det ville være ulejligheden værd til en uddybet forståelse af Nyhavns sjæl!

Men der er mange andre facetter af livet her. Når isen bryder, og et endnu fjernt forår får temperaturen i de store vande udenfor til at ændre livet på havbunden, søger strandvaskerne mod Nyhavn. Så sagtelig kommer de duvende ind ude fra havnen og passerer på vejen de sidste krakelerede flager af vinterens is.

De står op – lige ret op og ned – og undersøger med det tomme blik snart den ene snart den anden side af Nyhavn. Uvægerligt vækker de en mærkelig interesse hos mange, som i timevis kan stå og se på dem.

Det er samtidig en realitet, at så dødt et menneske kan man sjældent slå et reb om og hejse op. For så går det i stykker. Men frømandene skal jo i vandet, og så nøjes de med at slå en krog med en line i jakken, for at det menneskelige skib ikke skal sejle bort igen. Og så venter man ellers bare.

Mens man venter – og der kan tit gå timer – står klyngerne nærmest ubevægelige på begge sider af kanalen. De snakker ikke meget sammen, men døden er jo også den store tavshed. Børnene er – som altid – dem, der tager det mest naturligt. De iagttager og lærer vel et og andet, som de en dag vil huske meget, men det forhindrer dem ikke i på vanlig vis at dingle med benene ud over bolværket, pille næse, sutte slikpinde i sig, lege med japanske trækugler eller spille yo-yo alt afhængig af, hvad der nu er in i sæsonen.

Manden derude er jo ligeglad. Det har de så inderligt ret i!

Og så endelig, endelig kommer ovre fra den afkrog af verden, som betegnes Trangraven, det mærkeligste fartøj, der nogensinde har tilladt sig at besudle havet. Det ligner en flydende ligkiste. Og det er det også. En pramlignende tingest – åben og stump for som agter, så vandet flyder tværs igennem det og ståltrådsnettet nedeunder, der har erstattet kølen. Den besynderlige fremtoning har ingen motor og ingen åretolle. Almindeligvis afleveres den af en af-fældig motorbåd ude ved kanalindløbet, og så må de to mand ombord iøvrigt hjælpe sig, som de bedst kan, ved med bådshager at hale sig vej frem langs bolværket.

Står man på altanen øverst oppe i nr. 6 og ser til venstre, har man denne fantastiske udsigt over det øverste af havnen og hen over den nordlige del af Kongens Nytorv. Tv. midt i billedet ser man mellem Bredgade og Store Strandstræde det smukke Kannerworffske hus.

I denne dødens flydende diligence skubbes liget ind ved den ene ende. Det foregår med et netlignende apparat på en stage. Så kigger kuskene ned gennem den åbne lem på prammens overbygning og sikrer sig, at lasten er i hus, og er den det, begynder færdens hjemover til Trangraven, hvor en retsmediciner endelig kan sætte det officielle punktum på den lange rejse.

Imens går livet videre i Nyhavns beværtninger.

Det gør det langt de fleste af døgnets timer til akkompagnement af den sataniske opfindelse, der hedder en juke-box. Hvad de store jetfly ikke støjmæssigt formår at ødelægge for menneskene, det skal juke-box'ene nok få fuldført.

Mure revner og tagsten falder ned dér, hvor de driver deres spil, og båret af akustiske bølger, som enhver form for vand gratis stiller til rådighed, ruller det infernalske spektakel sin løber tværs over kanalen, hvor den trodsende tyngdeloven kryber op ad husmurene og i tigerspring sætter ind gennem alle både åbne og lukkede vinduer og altandøre.

Henvendelser i anstrengt venlig form til ejerne af de skingrende torturinstrumenter kan ikke anbefales. Principielt vil de blive mødt med besked om at skrubbe ad helved til og det lige på stedet. Det gælder ved åbningstid kl. 5 om morgenen såvel som indtil kl. 2 om natten, når der modvilligt drejes om for larmen. Tre timer er derfor, hvad en Nyhavnsbeboer med nogenlunde sikkerhed tør beregne som sin gennemsnitssøvn – dette naturligvis forudsat, at de festligheder, der har været afholdt indendørs, nu ikke fortsættes i det fri, hvor mulighederne for mere effektive slagsmål er noget bedre.

Henvendelse i samme anledning til diverse myndigheder kan også frarådes. På den lokale politistation, hvor beværterlovens vogtere har tilhuse, kan man for den undrende besøgende med stolthed demonstrere skuffer fulde af klager fra dødrætte Nyhavnsbeboere, så det turde stå klart for enhver, der endnu har sine åndsevner i behold, at én anke mere eller mindre må anses for aldeles overflødig.

Er man naiv nok, kan man i løbet af få år bruge, hvad der i tid svarer til en normal sommerferie, med fornyede henvendelser til sundhedspolitiet, hygiejnisk-teknisk kontor samt den til enhver tid

siddende boligborgmester i magistratens 2. afdeling. Med tiden vil der komme en reaktion. Det er sikkert. For det skal der. I mest effektive fald kan den manifestere sig ved besøg af en alvorlig herre medbringende forskellige tekniske apparater, som for lægmanden ser ud til at høre hjemme på en af fremtidens satellitstationer. Når alle manometre derefter har givet så jordskælvsagtige udsving, at selv teknikeren på sine apparaters vegne begynder at se betænkelig ud, konstateres det sagligt, at der her er tale om en decibel-styrke, som måske med held kan anvendes i nye former for krigsførelse.

Således overbevist om rigtigheden af egne teorier siger man farvel til den alvorlige og hører fra det øjeblik intet mere hverken fra ham eller nogen anden myndighed. Derimod fortsætter støjterroreren med uformindsket oplagthed. Og det bliver den ved med.

Som eneste trøst i denne situation kan anbefales under ferie til fjerntliggende og øde egne at medbringe den af Københavns kommune udsendte 12 siders brochure »Nabostøj – Føj!« I ensomheden kan man nu med smil om mund læse alt om, hvordan støj bekæmpes og hvilke frygtelige følger en manglende bekriegen af samme fænomen har for den menneskelige psyke og fysik. Aftrykt i det smukke hæfte findes også en for ens egen erindring alt for velkendt liste over de forskellige myndigheder, borgeren har moralsk pligt til at kontakte for at værne sin by mod støjsvineriet.

Det er god læsning!

Nyhavn har mange skæbner. De fleste af dem skyller ind og skyller ud igen for aldrig mere at lade sig se, men så er der jo også den faste stok, der danner nogle af de typiske furer i Nyhavns ansigt.

I gamle dage var den lyse digter Schade sådan en figur. På isende vinterdage så man ham uvægerligt med skiftende muser slentre afsted iført den mest iturevne og tyndslidte regnfrakke, der nogensinde er oplevet nord for alperne. Men næppe var det første strejf af gyldent forårslys begyndt at danse, før Jens August iførte sig en tommetyk 100-årig kørepels, hvofra møllene stod svirrende til sky's ved hvert skridt.

Grøn af ælde, gået op i alle sømme men stadigt bærende vidnesbyrd om fordums tiders fremragende skrædderkunst blev pelsen den ganske sommer igennem båret af den lyse digter med det skar-

pe ravnehoved. Og først når lette snefnug begyndte at falde over Nyhavn, blev den overgivet til møllenes fortsatte frådseri i vintrens stilhed.

De markante åndens profiler er fortsat at møde i Nyhavn. Uden diskriminering må det dog fastslås, at det i ret overvejende grad er de uforfinede, men af den grund ikke mindre markante fysionomier, der sætter præg på stedet.

Fra rubrikken »At tænke sig« kender vi de fleste. Og denne Blå Bogs biografier er såmænd lige så troværdige som dem, der står i den dyre søsterudgave.

Tilværelsen i sig selv er en profession, og facetterne for håndværket er lige så forskellige som menneskene selv. Derfor svært at fremhæve den ene for den anden uden risiko for forfalsket generalisering.

Men blot et billede!

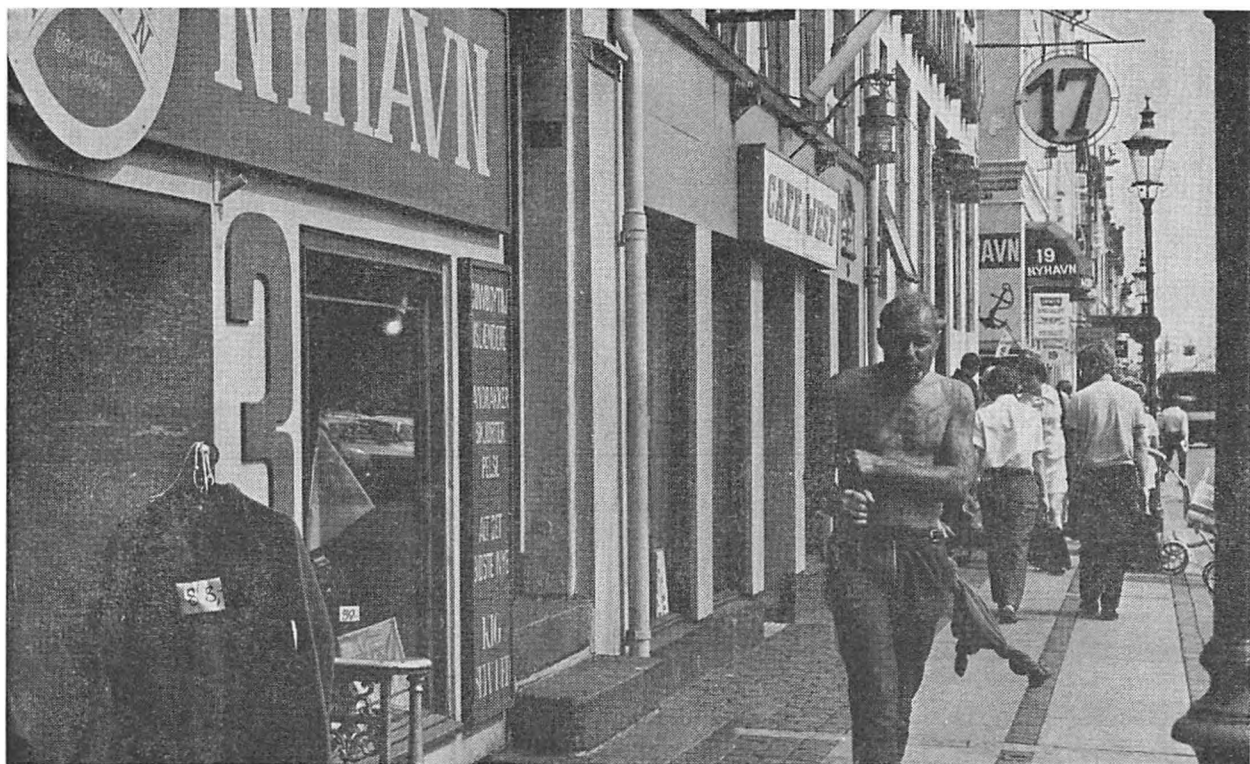
Om foråret kommer en mand til Nyhavn og tager fast opholdssted på en af de mange slidte stentrapper. Han bor på det øverste trin og er at finde dér, fra solen står op, og til de sidste beværgninger lukker kl. 2. Hans opholdssted de få resterende timer kendes ikke.

Hans eneste beskæftigelse er at sidde. Hertil kræves givetvis nødvendig fortificering fra en flaske, hvis indhold af ildvand på mystisk vis suppleres fra ukendte kilder.

Manden er meget fredelig og meget tatoveret. Det sidste kan iagttages selv i det svageste solskin af enhver, der kommer forbi. For hvis bare én bleg lysstribestrejfer ham, affører manden sig på sekundet jakken, som er hans eneste overbeklædning. Og så er der billedgalleri til alle!

Det er derfor heller ikke til at undre sig over, at han, inden de lyse nætter er begyndt, er mere nøddebrun end en nød. Bortset derfra kan han vel være et sted i fyrreterne med et uplejet, men smukt skæg, som han altid stryger kærligt med den hånd, der ikke holder flasken.

Han ser ud til at hvile harmonisk i sig selv. Aldrig har nogen set ham genere forbipasserende endsige nedværdige sig til at deltage i bastante former for håndgemæng. Han taler også sjældent med nogen – herfra dog undtaget de tungtlemmede bryggerheste, der brin-

Der er mange originaler i Nyhavn, men ikke alle gør sig så bemærket som denne dansende, tatoverede mand. De fleste af Nyhavns originaler gemmer sig lidt bort i dagtimerne, de vil bare være sig selv med deres særheder og deres i virkeligheden enorme ensomhed.

ger friske forsyninger af nationens stolteste produkt til de små værtninger. Hestene holder han meget af og de tilsyneladende af ham. Men hvilket sprog de taler sammen, har ingen fundet ud af.

Alle og ingen kender manden. Han bare sidder og sidder og drikker og drikker. Og fuld er han den ganske tid. Men så tilpas trænet i sin evige kæfert, at tilstanden må betragtes som en naturlig og misundelsesværdig hvilen i sig selv. Her behøves ingen hverken øster- eller vesterlandsk lære til at nå Nirvana!

Men det sker – og derfor er manden spændende – at han på sin selvbestaltede vagt får rejst sig op og stille, som det sømmer sig, begynder en ensom og sagte dans på de usikre ben. Han holder ømt om sin usynlige partner, og han danser med lukkede øjne, som om han aldrig ville glemme øjeblikket. Dansen kan vare korte minutter og sommetider meget længere. Men altid er den lige sagte og lige øm.

Så sætter han sig igen. Våger, drikker og stryger sit skæg. Time efter time. Dag efter dag – hele den lange sommer igennem.

Når efteråret kommer, er han borte. Med foråret kommer han igen. For at danse i Nyhavn.

Jo, der er vægtige grunde til at bo i Nyhavn! Her rides tingene klart op – på godt og ondt – sådan som tingene og menneskene nu engang er. Her er sandfærdigt. Og det er et godt grundlag for at drømme.

Uden drømmen skal man ikke bo i Nyhavn. For det er jo den, der stiller sandheden i relief.

Og et smukt relief er det her.

Siden Christian d. V's soldater for godt 300 år siden begyndte at grave den første rende i det hårde moræneler, er skyggerne på husene blevet mange og lange.

Her boede gennem årene en række bekendte kunstnere, og i mange memoirer vil man finde beskrivelse af livet i disse hjem.

Det var også her, at en ukendt ung mand ved navn Bertel Thorvaldsen fortvivlet listede sig ud af porten fra enkedronningens slot, der nu var blevet kunstakademi. Konkurrencen om den guldmedalje, han aspirerede til, forekom ham så håbløs, at skæbnen måtte sende ham professor Preisler i armene, før han blev overtalt til at vende tilbage. Få timer efter havde han vundet guldmedaljen.

I Nyhavn var det også, at temaet til Elverhøj for første gang lød på Frederik Kuhlau's spinet, og kun få huse derfra sad engang en ung officer ved navn Frederik Bülow og drømte vel men anede lidet om de historiske laurbær, han skulle hente sig som sejrherre i slaget ved Fredericia.

I en hjørneejendom, der grænser op til kanalen, blev den forbudte ode til friheden, Marseillaisen, for første gang i København sunget af unge døtre i det Zinn'ske borgerhjem, og ikke helt uden sammenligning kan noteres, at det første beskyttelsesrum i Danmark blev taget i brug, da bomberne i 1807 regnede ned over København, og byens borgere i dødsangst søgte tilflugt i Charlottenborgs gamle fængselskældre.

Rækken af ansigter i Nyhavn er lang. Den elskede komiker, skuespilleren Andreas Frederik Helsingreen, billedhuggeren F. E. Ring, den lystige sangkomponist P. A. Heise og den uforsonlige åndsaristokrat Georg Brandes går her med mange, mange andre fortsat igen.

Men over dem alle hviler H. C. Andersens ludende skikkelse – både som kejtet ung, da han hos skipperenken Madam Karen Sophie Larsen skrev sine første trykte fortællinger om Prinsessen på Ærten, Fyrtojet og Store Klaus og Lille Klaus, og til han som aldrende, anerkendt genius boede hos frøknerne Ballin og på sin forhøjning ved vinduet sad med brodersaksen og klippede silhuetter til sine kære på »Roligheden« – vennernes elskede landsted, hvor den store finger på væggen havde skrevet hans dødsdag til den 4. august, 1875.

Han og alle andre bor stadigvæk sammen med os.

Og livet går videre i Nyhavn.

For det er nødvendigt at sejle.

Men det er ikke nødvendigt at leve.

15 år i Nyhavn

MOGENS GOTTLIEB

Der var mågeskrig og parketbåden Mathilde, der lossede og lastede før hjemturen til Lemvig. Der var rystende og forkomne sprittere på vej til købmanden efter den første hvidtøl og kogesprit, og sommetider hændte der mere makabre ting, som når der drev et lig op i kanalen. De stod altid lodret, som lig gør, hvis de har ligget længe i vand.

Sådan kunne en nyhavns morgen se ud udfør nummer 55, hvor jeg boede i 15 år, men sådan er det ikke i dag.

Da jeg flyttede ind i havnen, var det simpelthen et fund. Det var i de virkelig fattige år, og alene det at få en lejlighed for sig selv var et mirakel. Der var fire små rum med bjælkeloft. Væggene var vinde og skæve, vinduerne utætte og W. C. i gården. Det værste var rotterne, som konstant gnavede sig op fra baggården langs vandrørene. Jeg husker endnu bumpene fra køkkenet, når en rotte om aftenen faldt ned fra køkkenbordet med franskbrødet.

Men hvad gjorde det trods alt. Man havde en lejlighed, der forøvrigt kun kostede 28 kroner om måneden, og kunne nu gøre gengæld overfor venner og bekendte for alle de nætter, man havde tilbragt i lænestole og på gulve og divaner i håbløs fattigdom.

Noget af det første jeg gjorde, da jeg berust af heldet havde

været oppe hos sagføreren og skrevet kontrakten under, var at gå op på biblioteket og læse alt, hvad jeg kunne finde om Nyhavn.

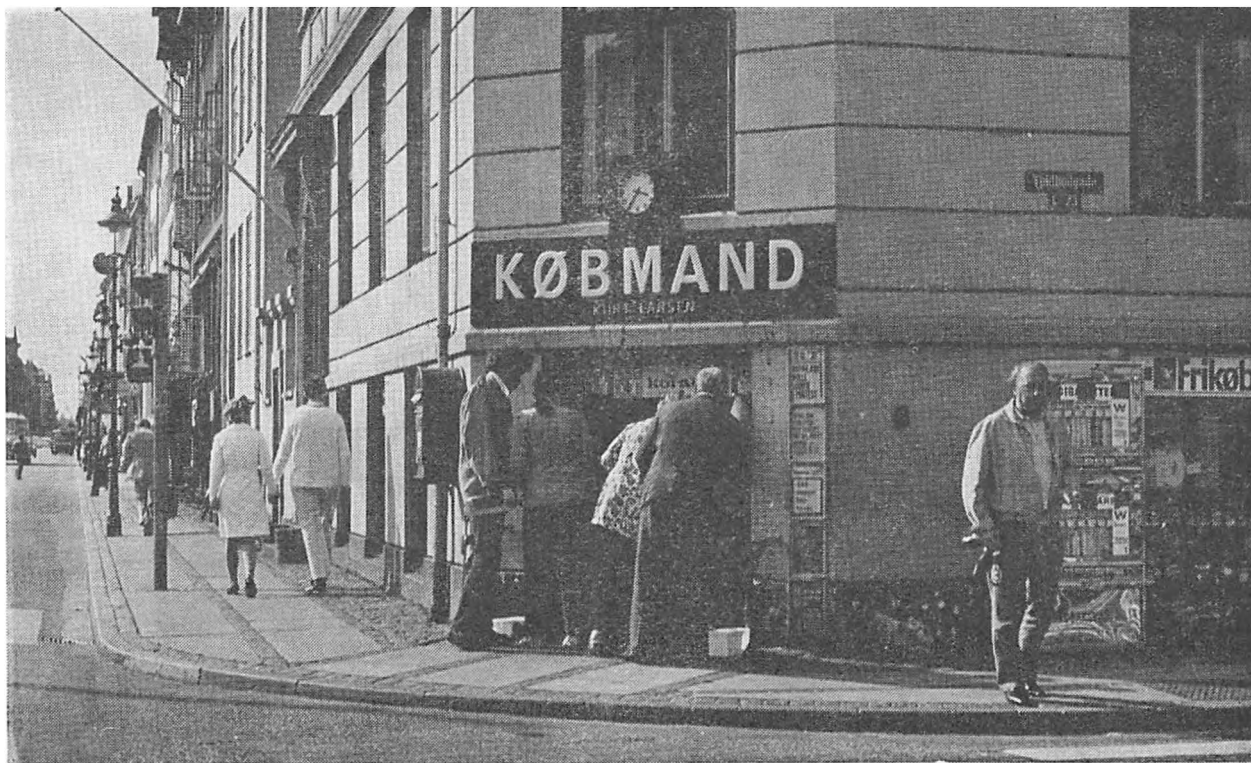
Der har boet mange berømte mennesker i næsten alle husene, selvom havnen naturligvis altid har været præget af knejperne og de billige logihuse. Beliggenheden i nærheden af Akademiet, Det kongelige Teater og datidens centrum Kongens Nytorv har simpelthen betinget det, men jeg blev nu lidt skuffet over min egen ejendom. Der stod bare lakonisk: Værtshus i kælderen. Ellers et gammelt horehus.

Digterne har ofte besunget Nyhavn. Det gælder bl. a. Hans Hartvig Seedorff, Sigfred Pedersen og Tom Kristensen. Dem er jeg ikke helt enige med. Tom Kristensens vise til Nyhavnspigen: »Og kunne jeg dog fløjte din lille sygdom væk« eller Sigfreds »Kathinka, Kathinka« er stærkt romantiserende. Våren går ikke ret meget gennem Nyhavn, og den søde Nyhavnspige har jeg aldrig mødt.

Romantikken tror jeg altså ikke på, men malerisk var der, for selv om vi faktisk aldrig kom på værtshusene, opstod der en sjov kontrast mellem det hårde liv på gaden og ens trygge lejlighed, der kom til at danne rammen om nogle festlige år, hvor der var plads til alle vennerne, og hvor vi trods fattigdom fik skrevet, malet og digtet. Der blev på en eller anden mystisk måde altid skaffet til en flaske og lidt mad.

Sådan en nyhavns morgen begyndte gerne klokken seks, for så åbnede hele havnens købmand Kurt. Han boede i kælderen under mig og havde ved fantastisk slid og udpræget demokrati oparbejdet en glimrende forretning. Demokratiet bestod i, at alle blev behandlet ens.

Kom man ned en tidlig morgen, kunne man komme til at stå i kø i følgende rækkefølge: Først to sprittere, der var mødt længe før åbningstid, så fru rektor Hartvig Møller i fodlang fanødragt, dernæst undertegnede og til sidst måske skuespilleren Poul Reichardt efter en flaske whisky. Det kunne hænde, at vi alle skulle skylde, men det ordnede sig faktisk altid. Kurt virkede på en eller anden måde, så moral og tørst kæmpede i os og skiftevis vandt. Nu har Kurt udvidet og er flyttet til hjørnet af Toldbodgade og Nyhavn.

Købmanden Kurt Larsens nye forretning. Den ligger nu på hjørnet af Nyhavn og Toldbodgade og ligner nærmest et supermarked. I gamle dage, da den lå i nr. 55, var det en lille ydmyg forretning, men dog med en stor omsætning.

I den slags ejendomme kender alle hinanden, og selvom vores levevis var vidt forskellig, kom man godt ud af det.

Ovenover os boede en kvindelig organist, der øvede uafbrudt. Det skete altid på samme måde. Hun spillede med afsindig hast, til hun kom til et vanskeligt sted, hvorpå hun gik i stå og begyndte forfra.

Højere oppe levede et gammelt ægtepar, som på grund af en navnelighed troede jeg var præst.

Manden takkede mig altid for den prægtige påskesalme i kirkebladet, og hun standsede mig ustandseligt og sagde næsten ordret hver gang: Hvis De har en ovn med rundtræk så læg et stykke papir ind og varm op til det bliver brunt så skal stegen have et kvarter pr. pund og 20 minutter, hvis det er flæskekød.

Jeg havde aldrig nogen steg!

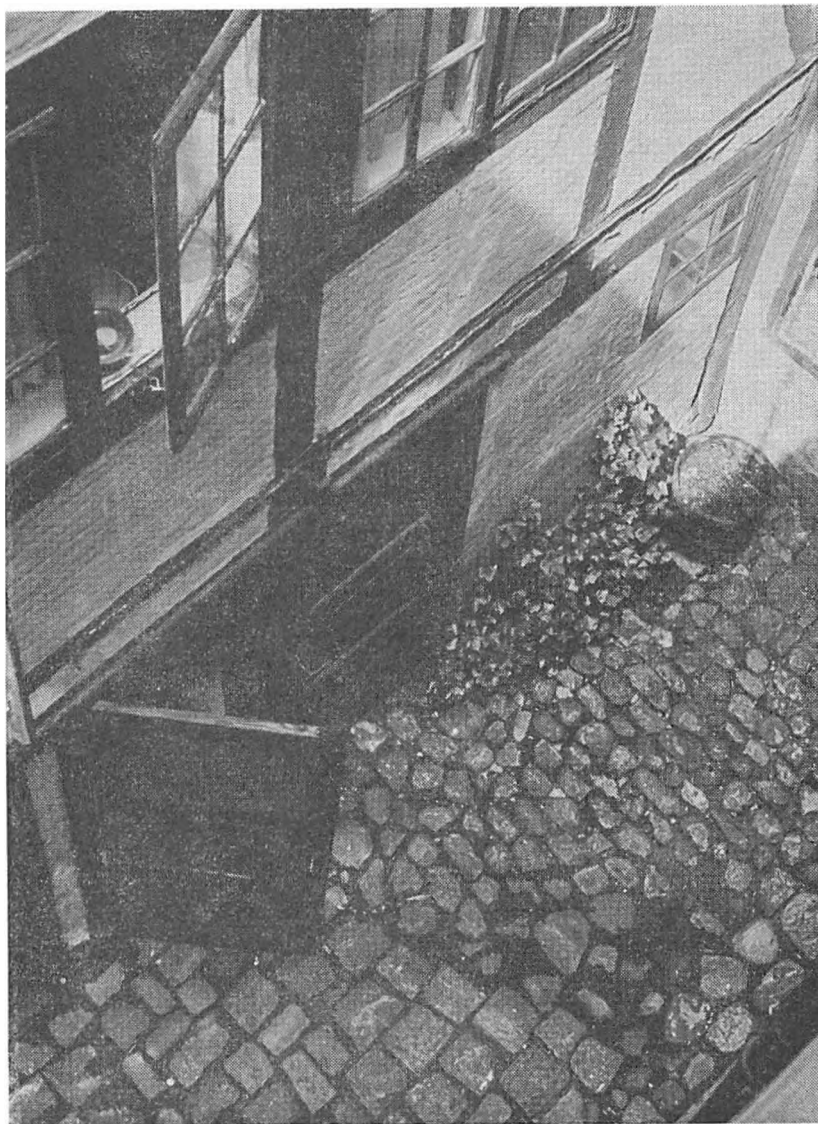
I gården ovenover købmanden logerede en arbejdsmand, der gav digteren Jens August Schade en af hans mystiske oplevelser. Schade vækkede mig en nat med ordene: Det er mærkeligt, der står en nøgen dame ude på halvtaget og siger, hun er blevet voldtaget. Politiet lod senere sagen falde, da det viste sig, at hun inden »voldtægten« havde lagt sit tøj pænt fra sig på en stol.

Jeg havde i de år en mærkelig oplevelse på gårdtoiletet, og maleren Karl Bovin og jeg tilgiver aldrig hinanden, at vi bare drak videre og ikke fik tilkaldt en svampeekspert. Det gamle lokum, hvor der boede en skabet rotte ovenpå cisternen, og hvor en spritter hver nat overnattede med en skråpude som eneste sengetøj, blev pludselig et videnskabeligt studium.

På en eneste nat groede en violet svamp frem fra gulvet, vandrede op langs væggene og endte med at lukke loftet inde i store, gule vifter.

Beboerne klagede, og svampen blev kalket over. Den brød igennem tre gange, og netop som Kalle og jeg havde gjort os parat til at tilkalde eksperthjælp fik den for fjerde gang kalk og døde.

Det havde været spændende og måske alle tiders videnskabelige sjældenhed. Man kunne ikke lade være at gisne på, om den var kommet med vinden, en spore fra en fangelejr i Sibirien eller en gyde i Shanghai og netop i den gamle nyhavnsgård havde fundet et sted, den kunne trives i.

En lejlighed over gården i Nyhavn kan være en sælsom oplevelse, man kan gå her ad gangen i forhuset op ad en snørklet trappe for at ende ved en hoveddør, der fører ind til et værelse, der nærmest kan sammenlignes med en gang, for så endelig at nå frem til den yderligere komfort, bl. a. med gårdtoilet. Den åbne dør fører ind til dette.

Det liv, der blev levet i min ejendom eller lejlighed kunne ikke gå i et moderne hus, det er givet. Døgnet rundt var der mennesker, og der var altid nogen, der ikke sov.

Der var malerne Karl Bovin og Gorki. Der var Sigfred Peder- sen, Schade og Illiltsch Johansen og et utal af folk som dukkede op, når de små værtshuse i den indre by lukkede.

Værst var det, når jeg fik besøg af Henry Skær. Han kom gerne fra »Det røde Hav« efter teatertid og skulle absolut synge »Flyv fugl, flyv over Furesøens vover«. Det var så lejligheden rystede, og jeg måtte altid love beboerne, at det varede længe, inden han kom igen.

Som sagt kom vi godt ud af det både med beboerne og med Nyhavns faste stok. De tiggede aldrig af os, der hørte hjemme i havnen, og kun en gang har jeg været bange i de 15 år.

Det var en ganske almindelig dag, hvor min kone og jeg kom gående oppe fra Kongens Nytorv og ud for et af værtshusene så gaden og fortovet overstrøet med lange røde roser.

Vi kikkede lidt på det og var enige om, det måtte være et vel- havende kærestepar, der var blevet uenige og syntes begge det var synd for de dejlige blomster.

Vi samlede en stor buket op og gik hjem og satte dem i vaser.

Der gik måske ti minutter, så buldrede det på døren og ind trådte den største sømand jeg har set og sagde med et truende blik: Så er det med at få de roser lagt tilbage.

Jeg så i ånden hele lejligheden raseret og mig selv gennemban- ket, men fik dog spurgt, hvem der havde smidt de roser.

Det viste sig som sømanden udtrykte det »at fru er jo død«.

Den døde værtinde, »Bedste«, sømændenes ven, var værtinden i Café West, som nu ejes af datteren. Hun var en mor for dem, pas- sede på deres søfartsbøger, lånte dem penge og modtog altid rime- lige træksedler, når de stak til søs. Nu skulle hun hædres ved sin bortgang.

Han blev stående afventende, mens jeg samlede roserne sam- men, og så fulgte vi ad op gennem gaden og spredte blomsterne igen, hvorpå jeg gik med ham ind i værtshuset og forklarede hans kammerater sammenhængen, samtidig med at jeg gav en omgang.

Vi blev gode venner, men jeg rystede lidt, da jeg kom hjem.

Jeg skrev i begyndelsen, at Nyhavn ikke er det rigtige Nyhavn mere, og det mener jeg heller ikke det er. Fra at være et oprindeligt havnekvarter med søfolk, havnearbejdere og gadens eller gadernes beboere er det blevet befolket med professionelle bummere og fulde svenskere.

Værtshusholderne har tilmed drevet rovdrift på publikum, så restaurationslivet er ved at dø.

Hvem i himlens navn vil på lang sigt give fem-seks kroner for en bajer i en beskidt værtshuskælder med mekaniske spilleboxe og enarmede tyveknægte.

Skal Nyhavn reddes skal der skibe ind i havnen igen og forøvrigt i alle kanalerne, og øllerne ned i normal pris. Hvorfor ikke give plads for lystsejlerne nu hvor parketbådstrafikken er faldet til næsten ingenting.

Nyhavn var et miljø. Det er den ikke mere.

Guldkysten

BENT ZINGLERSEN

Kært barn har mange navne. Som nu for eksempel den ene side af Nyhavn . . .

Solsiden, den gemytlige side, den ulige side, den uartige side eller – som humoristen Habakuk har formuleret den, »vort frække fælleseje«. Den kaldes også Guldkysten – eller simpelt hen Havnen. Og så er hverken det oprindelige navn eller det gennem lange herrens tider officielle navn nævnt. Selve navnet »Nyhavn« er nærmest opstået på basis af, hvad vi i dag ville kalde slang; men officielt talte man op gennem århundrederne om Den nye havn, byens side, og Den nye havn, slottets side – sidstnævnte efter Charlottenborg, som vor tids københavnere ikke rigtig forestiller sig som et slot.

I nutiden er begrebet Nyhavn, når man anskuer det fra den forlystelsesmæssige side, hvad som bekendt mange gør, ensbetydende med den ulige side, Guldkysten med de mange værtshuse. Gilleleje ovre på den mere adstadige side af den maleriske dobbeltgade er blevet seriøs spiserestaurant og kunne for den sags skyld ligge et hvilket som helst andet sted i byen, hvad den naturligvis ikke bliver mindre attraktiv af. Men lad os stort set holde os til den fugtige side, hvor der stadig er liv i kludene i de fleste af døgnets

timer, selvom Nyhavn ikke længere er, hvad den fordem var. Men derom senere.

Café Havfruen, en dag i juli i det herrens år 1972 . . .

Solen skinner livsaligt udenfor og danser i de kulørte ruder og i indgangsdøren, hvis håndtag bag glassene leder tankerne hen på en bil fra Hamburg. Se selv efter. Der er piger på de højbenede barstole, og det er ikke af typen Nyhavns Rose, Pimper-Nelly og Gas-Gudrun, som et kendt dagblads bagside evindeligt kører frem med – formentlig til nogen moro for dem selv, men til stedse stigende forbavelse for alle, der kender lidt til Havnen.

Det kan vel tænkes, at det er denne usmagelige diskrimination på en ellers munter bagside, der fik en fotograf, som var hyret af Forenede Nationers sundhedsorganisation, World Health Organisation, til at henvende sig til Søfartsklubbens navnkundige servicemand Børge Mikkelsen for godt et års tid siden. Han ville vide, hvor han skulle gå hen for at få et billede af en sømand, der sad sammen med en tilpas depraveret pige, altså en prostitueret. »Mike« måtte svare, at København ikke længere har restauranter, hvor man uden videre kan gå ned og finde et sådant par. Hvad billedet skulle bruges til? Jo, det skulle såmænd bruges til en pjece, som verdensorganisationen skulle sende jordkuglen rundt for at advare søfolk imod piger, der kunne tænkes at smitte dem med køns sygdomme.

Ret så smagfuldt. Helt i Nyhavns Roses ånd.

Men det er bare en hul løgn det hele, og de, der bliver ved med at tjære avisspalter efter den formel, beviser blot, at de er tabt bag en vogn. Tiden er løbet fra dem. Det er ikke 1942 mere.

Tilbage til Havfruen og pigerne, der sidder og vipper på barstolene. Der er f. eks. et par kønne unge Randers-piger med ben i næsen, men den by har jo også ry for sine kønne piger med mere. Selv om de ikke sidder og hænger over en citronvand og heller ikke ligefrem afskyr mandfolkeselskab, ser de ikke spor depraverede ud. Og efter nærmere bekendtskab viser det sig, at det er de heller ikke. De er derimod ret typiske for pigerne, der kommer i de restauranter i Havnen, der har bevaret lidt af den ældre stil, det vil sige ikke er blevet hundrede procent beat-templer. Møder man endelig en dag Nyhavns Rose, viser hun sig at være en forsumpet

Her har vi det meste af Nyhavns solside med alle de muntre somandsbeværtninger. Billedet er taget oppe fra taget af Charlottenborg, derfor har man ikke kunnet få Café Øresund og Færgekroen med og heller ikke det skarpe hjørne med Café Kahytten, der dog ikke almindeligvis regnes med som en Nyhavnsbeværtning.

gammel dame på halvtreds, som er faldet i søvn og har væltet sin øl.

Vi er stadig i Havfruen.

I et hjørne sidder et noget støjende inter-skandinavisk selskab og diskuterer fællesmarked på flere sprog og bruger mange penge. Det er vaskeægte søfolk, ingen tvivl om det.

Der er dansk-engelsk søkrig på den største vægflade, så kan man nogenlunde regne ud, hvornår maleriets motiv har været en barsk realitet. På det diminutive dansegulv er nedlagt en havfrue. Hun er udført af en tegner og maler, der i 50'erne var en daglig gæst i etablissementet. Fy for en havfrue, hvor raffede han godt syvere!

Resultatet af indtagelsen af et par pilsnere driver én op ad trapperne til førstesalen. Ej, hvad er dette! Her er kommet billard – endda hele to af de hyggelige borde med klæde i håbets farve. Fin idé. Denne gode idræt har ellers haft trange kår i Københavns indre by i de sidste mange år; men i Havfruen, hvor der i sin tid blev danset moderne, er der vist allerede ved at være tradition i billard.

Der er også en bardisk. Den er svær at overse, selvom éns ærinde er af en anden art, og det skyldes ikke blot diskens længde. Der står nemlig en køn ung servitrice bag den og snakker provinsdialekt med en veninde på den mere »publikke« side af disken. Men der venter det meste af en øl nenedunder, så man vandrer den tunge gang ned ad de mange trapper med køkkenduft fra en åben dør vibrerende saligt i næsefløjene.

En ung grønlænder har taget plads ved bordet i mellemtiden, så man får en bordfælle. Han er meget opstemt og drikker whisky-sjus. Han viser med et glad smil en flyvebillet frem – en enkeltbillet med SAS til Ravenna. Han skal ikke på ferie, men skal påmønstre en mærskbåd i Italien for sit livs første langfart, når man ser bort fra turen til Syd-Danmark fra hans skønne hjemstavn i nord. Bare hans glæde nu ikke resulterer i for mange sjusser, for maskinen afgår forbandet tidligt fra Kastrup næste morgen . . .

Nu funderer man lidt over de mange avisudklip hjemme i privat-

arkivet fra en halv snes år, hvori skrivende folk og fæ nok så flot konstaterer, at der aldrig mere kommer rigtige søfolk i Nyhavn, men kun bumser, som dårligt nok har prøvet en tur med havnens motorfærge. Bolværksmatroser kaldes de rask væk, skønt dette begreb faktisk betegner en sømand, der går i en havn og venter på hyre – også når han selv ønsker at få den snarest muligt.

Det er fristende at citere Peter Linde, denne brave konservator, som desværre er død. Han var også en skøn byhistoriker. Han konstaterede engang, at de egentlige beboere i Nyhavn er søens folk: »Derfor er Nyhavn berømmelig og mindeværdig i alle verdens havnebyer, på alle skibe, som besejler havene, og blandt alle søfolk kloden over. Nyhavn er sømandens eget kvarter.«

Der følger en skildring af skibsprovanteringsforretningerne med deres fremmedartede duft af spændende ting, der bruges ombord i skibe. Nuvel, der er butikker for smart tøj til unge mennesker i de kældre nu, men meget andet af det, Peter Linde har skrevet om Havnen, er gangbar mønt i dag. Han slog fast, at Nyhavn er »ubestridt det kønneste og mest interessante sted i hovedstaden« – og fortsatte: »Den er hjemstedet for så megen frejdighed og frimodighed og ægte glæde og morskab, at den har virket inspirerende på sprogets dyrkere og frigjort mange mennesker for snæversyn og snerperi.«

Den karakteristik gælder i hvert fald endnu.

Der er ikke længere dagdrivere af betydning i Nyhavn – vel mest fordi det ikke er spor billigt at gå på værtshus i de traditionsrige gamle huse, men også fordi det synes at være gået af mode at give en skærv eller en løsagtig pilsner til frivilligt arbejdsløse. Og sandelig om man ikke kan bevæge sig udendørs i sommeren 1972 på snart sagt alle døgnets tidspunkter i fjorten dage uden at blive antastet mere end en enkelt gang!

For få år siden var det anderledes – og i ganske særlig grad i tiden op til omkring 1960, da disse liniers gerningsmand i kraft af en spændende bopæl i nogle år havde sin daglige gang i Havnen. Hvor er alle spritterne blevet af? De finske, der sad neden for trappen for enden af solsiden, omtrent i højde med vandspejlet, er fortrængt af luftpudebåden til Malmø, der har fået havneplads her. Men der var også mange danskere iblandt de mere eller min-

dre strandede eksistenser, man af og til »i hine dage« betænkte med en høkerbajer.

Restaurant Havfruen var engang en mondæn spiserrestaurant. Det var i 30'erne, og man gav den navnet La Lune og proklamerede den som noget revolutionerende nyt i Havnen. Her skulle velbeslædede turister og danskere fra de nordlige forstæder lokkes til at dinere i et »charmerende skummelt kvarter«, men naturligvis indrammet i al den elegance, tiden formåede. Med andre ord på turistbus-plan – de velkendte, der kører langsomt ned gennem Nyhavn, så de blaserte rejsende kan sidde i flystolene og gyse. Hvad de gyser af? Åh jo – af det, guiden siger i mikrofonen. Jeg har prøvet at spille englænder og at tage en tur. Den guide var i hvert fald heller ikke nået videre end de skribenter, der stadig kværner løs med den løsagtige, mandfolkeglade Nyhavns Rose.

La Lune var lige så dyr som Hotel d'Angleterre og Ambassadeur! Men den slog vist heller ikke an. I hvert fald var den blevet »sig selv« igen under krigen, og det vil faktisk sige noget i retning af, hvad den er i dag, bortset fra den daværende store besætning på musiktribunerne. Det var jo før de farveflimrende musicboxes tid, da al værtshusmusik var »levende«.

Under krigen residerede en kendt og højt skattet servitrice, Ditte, i Havfruen. Mens hun var der, skjulte man forulykkede engelske flyvere i ejendommen, og de kunne leve nogenlunde frit her, eftersom det var de tyske soldater forbudt at sætte deres ben i Nyhavn! Det taler til Havnens ære, for forbudet fra højeste sted kom naturligvis først, da der af ukendte gerningsmænd var blevet banket tilstrækkelig mange af »de grønne«. Hvis der kom tysk razzia – Gestapo måtte gerne komme der! – slog Ditte et bestemt signal på væggen med en stok, og englænderne stak af via en hemmelig bagvej over taget! Samme Ditte har engang bebudet over for et københavnsk dagblad, at hun ville skrive en bog om sine oplevelser som servitrice i Nyhavn. Den har man da vist ikke set noget til endnu? Mangel på en forlægger kan man rolig se bort fra i dette tilfælde.

Var det for resten ikke Ditte, der lancerede den om »skjorten«, selvom den egentlig er beregnet til at synges af et mandfolk.

Al min rigdom er min skjorte,
den er laset og beskidt.
Når den sidste trevl er borte,
fås en anden på kredit.

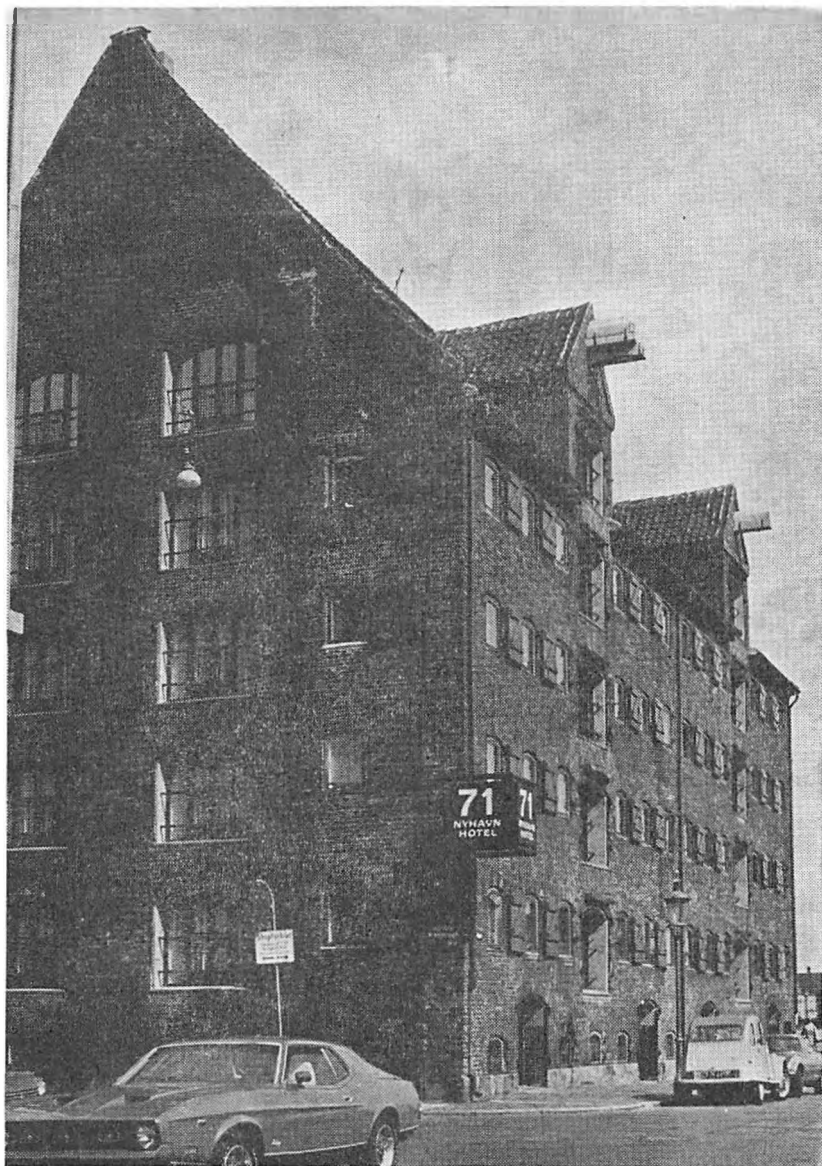
Oh, i piger, hvis I vidste,
hvad vi søfolk lide må.
Vi må gå den lange vinter,
ingen . . . bajer kan vi få.

På min gravsten skal der printes,
der skal printes på latin:
Under denne gravsten hviler
et af Nyhavns drukne svin.

Ja, ja, der blev sprunget en masse vers over, men de tre antyder tonen. Melodien er naturligvis »My darling Clementine«. Den gjaldede gennem Nyhavns værtshuse for 25–30 år siden. Hvem mon har skrevet den sang? Det skulle vel ikke være en ægte folkesang, blevet til sådan lidt efter lidt? Man fristes til at tro det, for versene findes i flere forskellige versioner.

Der er dvælet meget ved café Havfruen, og det har sin årsag – ikke så meget i cafeens nutid, men mere i den kendsgerning, at den var stamcafé for den, der skriver disse linier, i nogle år, der er svære at glemme. Og hvorfor skulle man for resten også glemme dem?

La Lune med det fornemme køkken gik ikke i 30'erne i Havfruen. Havde man forsøgt det samme i dag, havde der nok været større chancer. Man kan bare se på, hvad der er blevet ud af det gamle fredede Suhr'ske pakhuis i nummer 71, næsten lige for snuden af luftpudebåden. Her åbnede man den 3. september 1971 et særpræget hotel med ikke færre end 140 sengepladser, hvoraf nogle er placeret i 8 suiter! Med nogen stolthed præsenterede man

Den sidste restauration i rækken af de nyhavnske bedesteder. Dette er som det fremgår af billedet også hotel, og det er et meget smukt og særpræget hotel i den dyrere prisklasse. Men udsigten fra disse værelser og derts udstyr er også noget for sig selv.

Restauranten i Hotel Nyhavn 71 hedder Pakhuskælderen. For at få et indtryk af, hvor smukt ombygningen er blevet foretaget, har man valgt at fotografere det uden gæster. De pommerske fyrrebjelker og hele trækonstruktionen er bevaret.

hotellets restauration, Pakhuskælderen, hvor man under pommer-ske fyrrebjælker i ly af hvidpudsede mure kan nyde en frokost eller middag, der ikke engang kan betegnes som dyr. Conrad Bjerre Christensen ansattes som gastronomisk konsulent, og så kan man vist ikke forlange mere.

Det gamle pakhus er restaureret nænsomt i det ydre – naturligvis med vinduer i hotelværelserne i stedet for luger, men med skodder og kran intakt, så det arkitektoniske helhedsindtryk ikke forstyrres ret meget. Fint lavet. De gæster, der får værelse ud imod kanalen, må have en udsigt, der siger sparto til alt andet i den danske hovedstad, hvis man ikke ligefrem skal op i de høje tårne eller en helikopter. Det er jo ikke bare vores maleriske dobbeltgade, man har at kikke på, men også et stort udsnit af selve havnen med dens internationale trafik og Christianshavn i baggrunden.

Bygningen var egentlig et dobbelt-pakhus, opført i 1805 af kap-tajn Just Ludvigsen og handelsmanden Ole Bernt Suhr, efter hvem den er blevet opkaldt. Huset er fredet, men det er næsten alle huse på Nyhavns solside. Heldigvis. Ole Suhr mindes i øvrigt også i et bygværk andetsteds i byen – nemlig på Gammel Torv 22. Her ligger Den Suhrske Gård og tager sig fortrinligt ud med sin stil-rene nyklassicistiske facade. Men pakhuset i Havnen skal man hel-ler ikke kímse ad.

Lad os slentre tilbage med strømmen af nyankomne fra luft-pudegiganten, der får selv havnevæsenets flydekrans Herkules til at skvulpe lidt i vandskorpen, når den maser forbi den i yderhavnen.

En murtavle viser, at komponisten Hartmann har boet på disse kanter i næsten hele sit liv. Og i Nyhavn 67 har vi H. C. Ander-sens tavle. Han boede her fra det bevægede år 1848 til 1865 som logerende hos en gæstgiver, der ikke bare var en sølle ølslæber eller teskænker, men tillige havde skibe i søen – og vel at mærke ikke i overført betydning. Digterens husvært, Johannes Anholm, var veritabel skibsreder ved siden af. I samme historiske ejendom boede tidligere Johan Ludvig Heiberg. Det kan passende indføjes her, at et overordentlig højt antal berømte personer fra den danske historie, det være sig politikere, digtere, teaterfolk og andre har haft deres bopæl i Nyhavn, og de er smukt fordelt på næsten alle

de skønne gamle ejendomme fra Kongens Nyhavn til Nyhavns Hoved ved det Suhrske pakhus.

I netop dette pakhus er det jo først i den seneste tid, der har kunnet være tale om at have bopæl; men i Guldmagerens Hus nede i nr. 59 har der tidligere været indrettet et hotel i topklasse, Dania, som fra omkring århundredskiftet til kort før anden verdenskrig ejedes af en svensker, der blev kaldt Onkel Oscar. Her boede den norske kæmpe Knut Hamsun, når han var i København »som et fjeldskred« for at gøre byen usikker med sine »gyl-dendalere« – honorarer fra et kendt forlag i Klareboderne. Efter den russiske revolution var hotel Dania hovedkvarter for en hel del af zarens landflygtige hofstat.

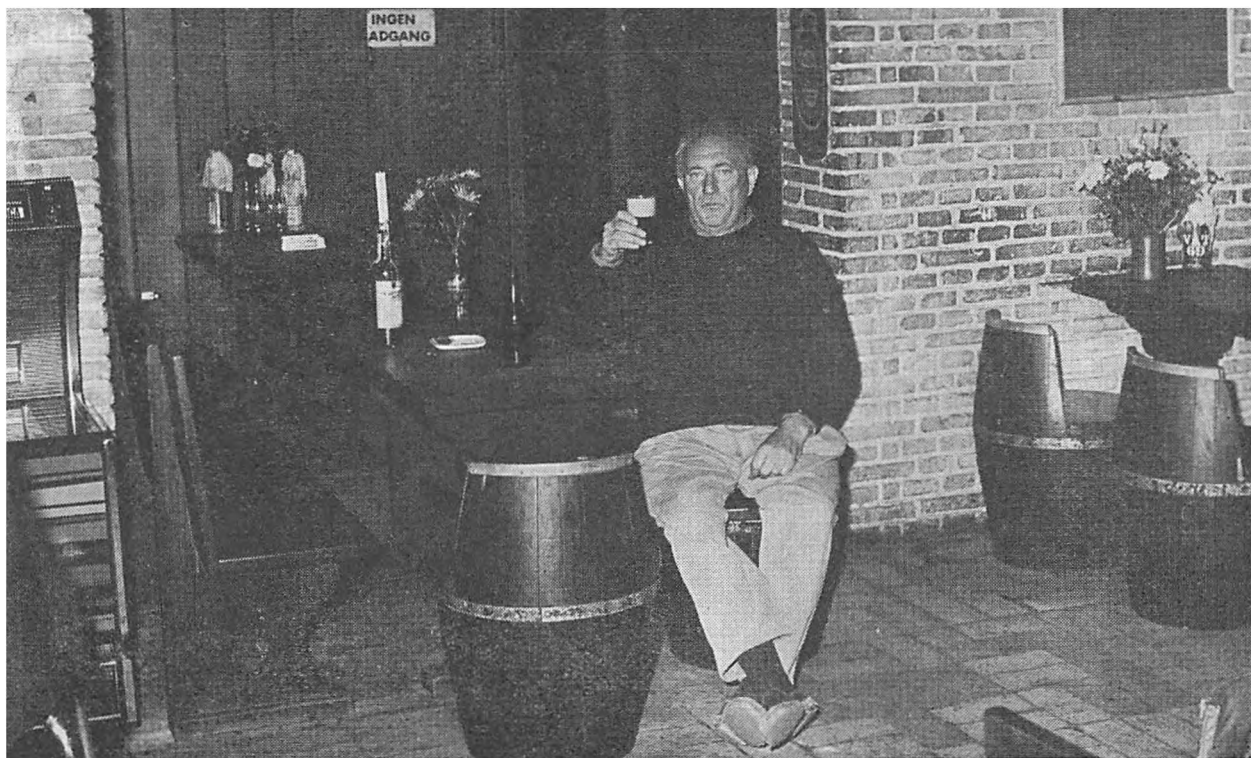
Da føromtalte svensker havde sluppet det, blev hotellet restaureret fra kælder til kvist og fik navnet Guldmagerens Hus. Det navn har naturligvis sin historie. Huset blev opført omkring 1690 for kobbersmeden og alkymisten Henrik Ehm, om hvem man kan læse andet steds i denne bog.

Huset blev for resten en overgang kaldt Århus domkirke! Det skyldtes dels et andet udseende, end det har nu, dels en sandstensfigur, »Kristus med jordkuglen«, som stadig er der.

Men lad os komme videre. Vi skal på værtshus, og i Guldmagerens Hus er der ikke længere udskænkning, ej heller hotel.

Vi dumper ned i Det gyldne Lam, hvor der er pub på førstesalen og en rigtig god gammeldaws nyhavnsknejsje i kælderregionerne. Ikke sådan at forstå, at der er sand på gulvet og skummelt i kro-gene, næh, interiøret er såmænd ganske moderne, men den gamle havnestemning er der umiskendeligt. Den, som så mange, der ikke ved bedre, tror er gået fløjtet. Her er jævnt og folkeligt, og på et skilt på væggen står der: »Afholdsmænd og andre, der vil ødelægge glæden, bør ikke opholde sig i lokalet«. Man fristes til at ud-bryde: Hvad i alverden skulle de også her efter – men det kan være et lille hip til Frelsens Hær, der ofte foretager commando-raids med munter salmesang til sprøde guitartoner. De nyder i øvrigt en vis popularitet flere steder i Havnen, men det er en anden sag.

Af otte mandlige gæster i Det gyldne Lam en tilfældig tidlig eftermiddag er de seks søfolk, deraf fire udenlandske. Især de

Det gyldne Lam. Kælderetagen er almindelig Nyhavns-beværtning, men er smukt udstyret med bar, gedigne borde og morsomme oltondestole. Her kommer alle forskellige slags mennesker og hygger sig. På første sal ligger Teddy Barrits spisestauration, der også er noget for sig selv.

sidstnævnte synes interesserede i fotos af afklædte unge damer på væggene, omend også den fine model af M/S Sine Mærsk tiltrækker sig betydelig opmærksomhed. Gulvet tager sig fortræffeligt ud. Det består af gule mursten i overstørrelse.

Ovenover er det Teddy Barrit, der står for baren, som er den mest internationale i Nyhavn, måske i hele hovedstaden, når vi ser bort fra baren i de berømte storhoteller. Her er det den skønne malay-curry, der er attraktionen på den kulinariske front – en eksotisk ret, som Barrit har lært at kende i dens hjemland i Bagindien. Hvad de våde varer angår, er der naturligvis noget for enhver smag; men det skal nævnes, at denne bar er et af de få steder i København, hvor man får skænket et rigtigt glas engelsk øl, den berømte Whitebread, der smager skønt, men anderledes end dansk øl og er noget stærkere end vores almindelige pilsner. Det er en øl, enhver englænder med respekt for sig selv har et fortroligt forhold til, og i kraft af Teddys internationale fortid kommer her masser af engelske gæster – iøvrigt besøgende fra så at sige alverdens lande, hvad to spændende gæstebøger bærer vidnesbyrd om.

På væggen hænger skindet og hovedet af en vældig hantiger, flaben af en frygtindgydende krokodille og skindet af en 8 meter lang pythonslange, den farligste af alle kæmpeslanger. Der ligger et drama bag disse trofæer, som alle er nedlagt af Teddy Barrit himself – slangen endda med et velrettet slag med en kølle, eftersom han mødte den uden at have noget skydevåben med. Den havde lige slugt et vildsvin og var ikke helt oppe på mærkerne, men den var da adræt nok til at begynde at gå i angrebsstilling!

Man kan læse om dette og mange andre spændende oplevelser i artiklen »Fra junglen til Gråbrødretorv« i jægernes julemagasin, årgang 1942. Barrit var kort før krigen vendt hjem efter 6 år som bestyrer af en gummiplantage i Johore, Malaya, der dengang var en engelsk koloni og nu er en del af staten Malaysia. Efter hjemkomsten drev han i en årrække – afbrudt af flugten til Sverige, da tyskerne var ude efter ham – restaurant Scott på Gråbrødretorv, der snart blev et yndet mødested for kunstnere, professorer og forretningsfolk. Her startede også den malayiske madtradition. Efter krigen blev publikum mere internationalt, og på dette tidspunkt

begynder også Barrits første gæstebog, som er fulgt med over i Teddys Bar i Det gyldne Lam.

Det formelig vrimler med verdensberømte navne i begge gæstebøger – sir Alex Guinness, Orson Welles, Carl Brisson og mange andre. Carl og Cleo Brisson er også med i bogen på et fotografi, hvor de står sammen med Teddy Barrit – deres ungdomsven helt tilbage fra 1925. Den amerikanske luftattaché Bill Bolt nøjes ikke med at printe sin autograf, men tilføjer en invitation til »my old friend Teddy« til at gæste ham på hans ranch i Texas.

En helside, dateret 11. juni 1955, er helliget følgende autografer: »Georg – Margrethe – Viggo – René – Margaretha – Axel – Emil Lassen«. Det eneste borgerlige navn i det kongelige selskab er godsejeren fra Bækkeskov, Sydsjælland – far til major Anders Lassen, der omkom i engelsk tjeneste under krigen og i døden tildelt Victoriakorset, den mest eftertragtede britiske tapperhedsmedalje, som ingen anden dansker er blevet betænkt med. Som plantagebestyrer i Østen i 30'erne kan man ikke have undgået at komme på hat med kongehuset, deraf de fornemme navne i Teddy Barrits varetægt.

Nogle af de festligste indslag i gæstebøgerne er Hakon Mielche mester for – bl. a. en helside med to tegninger, én af en ung, rask Mielche i en robåd – og en anden af en ældre, træt Mielche på vej ud fra en restaurant i Nyhavn. Tekst: »Det skal vel kaldes fremskridt fra de dage, man vrikkede i land for at spise hakkedrenge i Nyhavn 41 i 1920 – til man vralter ned efter en curry hos Teddy i Nyhavn 51 i 1961.« Neden under er tilføjet med en kendt Peder-sens umiskendelige håndskrift: »Tiltræder. Sigfred«.

Teddy Barrit afbrydes midt i en sjov beretning om en ung kadet, han lærte at kende for mange år siden i »embeds medfør« – og som atter viste sig i baren i 1966 og efter en glad aften afslørede sig som viceadmiral i den britiske flåde. Afbrydelsen skyldes – ja, naturligvis, der kommer engelske gæster! Stor gensynsglæde på begge sider af bardisken. Whiskyflaskerne kommer frem, og bestillingerne på malay-curry begynder at indløbe. Dansk træder atter i baggrunden i Nyhavns mest internationale bar, hvor samtalerne ofte drejer sig om gamle minder fra »øst for Suez«, hvor »mænd kan føle tørst«.

»Lammet« har navn efter sit bomærke, som ligger over indgangsdøren – eller lad os sige, det gyldne lam, som bygherren Henrik Lambertsen og hans hustru Karen Nielsdatter opsatte, da de havde ladet hytten opføre i 1766, skulle markere, at sådan ønskede man huset benævnt. Gadenumre fandtes endnu ikke. Man opgav altså adressen som »Det gyldne lam i Nyhavn«. Førnævnte bygherre var for resten øltapper – altså værtshusholder i det små. Der har været fugtigt i kælderlokalerne lige fra den første spæde start.

Vi passerer Toldbodgade – eller slår måske et lille slag hen i »Brooklyn« et par numre nede. Her kommer der også vaskeægte søfolk. Stemningen kan somme tider være helt international, når en gæv matros pludselig får øje på en kollega, han sejlede sammen med på Philippinerne – som sidder sammen med en anden kollega, han sejlede sammen med på ruten fra Port de Bouc til Abadan i de svundne dage, da Suezkanalen var intakt. Marstalleren står ikke længere i Brooklyn og vasker glas af, som han gjorde det for 15 år siden. Godt det samme. Man drak altid af flasken i Brooklyn den gang, for marstallerens opvaskebalje blev kun tømt for vand en gang i døgnet.

Gæve gamle Brinck sidder der ikke mere. Han var søn af en konsul i Esbjerg, havde sejlet på alle de syv have, havde været plantagebestyrer i Kenya og havde lært jøder og arabere at fiske i Genesereth sø som speciel udsending for De Forenede Nationer. Og så var det ikke engang løgn. Brinck arvede en frygtelig masse penge, men de blev placeret i overformynderiet, og der kunne kun hentes renter. Så staklen forsumpede helt, groede til i hår og skæg og havde til sidst kun en retirade inde i baggården bag Brooklyn som bopæl. Her sov han med gamle aviser som både madræs og dyne. Men han var en fremragende fortæller, og han bliver svær at glemme.

Den første restaurant, man møder, når man har passeret Toldbodgade, er Nyhavn 41, som engang blev kaldt Nyhavns Wivex. Den tidligere citerede Peter Linde skriver, at værten her lægger vægt på at holde såvel ejendommen som restauranten så fin som mulig, og at han stedse med god smag værner om de historiske minder. Det var en anden vært end Skjoldager, som besidder det traditionsrige sted i nutiden, men Peter Lindes karakteristik gæl-

der endnu. Ved aftenstide er den hyggelige kælderrestaurant helt domineret af ungdom og beatmusik, men interiøret er stadig udsøgt. På væggene og loftsbjælkerne hænger der runde tavler, som gengiver navnene på alle husets ejere fra 1698 til 1948! Inde bagtil hænger et formeligt relikvieskab på væggen. En messingplade fortæller: »1873 – 40 år – 1913 serveredes her en snaps som denne for 4 øre«. Og inde bag skabets glasrude ses alle tiders største snapseglass!

Min gamle teori om, at Nyhavn 41 er Københavns ældste endnu eksisterende udskænkingssted, har jeg ikke fået bekræftet eller afkræftet, og jeg har forlagt det kildeskrift, der fik mig til at danne teorien. Hvis der har været en eller anden form for udskænkning, siden huset blev opført i 1698, holder den i hvert fald stik. En overgang var der en berygtet brændevinshule i kælderen, kaldet »Solen« efter et bomærke, som ikke var en sol, men et kompas! Senere var Nyhavn 41 berømt som Pandekagehuset, og det er der folk i Havnen, der endnu kan huske – i hvert fald en herre af personalet oppe i Safari i nr. 9. Stedets berømte pandekager til 6 øre skulle helst nydes med »en lille karaffel« til, og så hed de for resten slet ikke pandekager i lokalsproget, men »håndlapper«.

Op på »Strassen« igen . . .

Vi passerer Havfruen, som vi *har* aflagt en visit, og så kommer Texas, hvor man skal deponere sin »gun« hos bartenderen, hvis man ellers er bevæbnet. Det bliver man beordret til af et skilt på væggen. Der er levende musik ved aftenstide og nedsatte priser på drikkevarer om dagen, humøret synes ikke at fejle noget på nogen af tidspunkterne, og også her er megen god gammel nyhavnsstemning intakt. Som noget ganske særligt må nævnes, at der er opstillet en automat i lokalet, hvor man ikke blot kan trække et bæger chokolade og kaffe på tre forskellige måder, men også et bæger af en såre velsmagende suppe, hvis ingredienser skulle have en gavnlig indflydelse på helbredet, hvis man har fået en tår over tørsten. Møntindkast: 1 krone. Så der er altså stadig noget, der er billigt i Nyhavn.

I øvrigt er middagsretter også mange steder i Nyhavn billigere end de fleste andre steder i København, og der er tradition for, at maden er første classes – både på den ulige solside og ovre i skyg-

gesiden, hvor tendensen er toppet med Gillelejes vidt bekendte nutidskøkken.

Fra Texas skal man hele fire huse i retning af Kongens Nytorv, før man igen finder et værtshus. Det er Skandinaviens karakteristiske smalle tarm, hvor den berømte Tram-Tram ikke længere står bag bardisken, der er lang som fortidens reberbaner. Tram-Tram hævdes af stamgæster at være gået bort til de evige bardiske for et par år siden. På væggen har man ophængt en masse fotografier af gæster i restauranten, formentlig efter at have indhentet ofrenes tilladelse. De har vel også selv betalt for at blive forevigtet af de omvandrende fotografer, som kan lave store penge i Havnen. Der er endnu landboer, som holder skiftedagens ældgamle traditioner i hævd med en tur til staden, og sådanne gutter ved intet bedre end at blive fotograferet med en køn pige på skødet, selvom hun fløjter hen til et andet bord, så snart blitzlampen er gået ud.

Dertil skal nu siges, at københavnere – efter galleriet på Skandinaviens væg at dømme – heller ikke er bange for at lade sig fotografere på værtshuse. Man behøver ikke være meget lokalkendt i København med omliggende kirkesogne for at finde indtil flere kendte af begge køn.

Så er der Skipperkroen, fordums Shanghai – beliggende i en prægtig gammel barok-ejendom i nr. 27. Shanghai er blevet besunget uforglemmeligt af Sigfred Pedersen til Niels Clemmensens inciterende musik. Sidstnævntes bror, Carl Henrik Clemmensen, der blev dræbt som modstandsmand under krigen, har skildret den lige så begejstret i prosa i bogen »Mit København«. Selvom Sigfred selv har benægtet, at der var levende model for Katinka og Søren, hævder Clemmensen, at de begge var taget lige ud af virkeligheden. Søren var en prægtig skallesmækker, der smag sine skaller »så elegant, som vi andre smækker en flue«. Katinka boede i et usseligt hummer i Shanghais bagbygning, hvortil kun førte en hønsestige, som bemeldte hr. skallesmækker måtte balancere op ad hver nat for at komme i seng med den skønne.

Fra den selvsamme tid, det vil sige slutningen af 30'erne, har svenskerne Olsson og Lindahl i bogen »Fritt Nyhavn« skildret stemningen i Shanghai lidt mindre romantisk end vor gæve vise-digter og hans journalistiske ven. De fortæller rent ud om værts-

husets piger fra den gang, at de danser til det »dånande himla-orglet« med bare ben i udtrådte, højhælede sko og lugter nyrømte fra en anstalt, »dystert kunnige om frihetens illusion«.

Poul Henningsen, der havde sin jævnlige gang i Nyhavn, afviste engang en journalist, der ville have ham til at udtale sig om Havnens særlige stemning. »Det er ikke mit bord,« sagde han. Han var vist nogenlunde på linie med de citerede svenskere, der ellers var ret begejstrede for Nyhavn i bred almindelighed.

Poul Henningsens berømte PH-lampe bliver fremstillet i Nyhavn, og på portrummets væg er der gengivet et stort fotografi af denne lampen»s ånd«, side om side med et digt af selveste Otto Gelsted:

Det lys, der skaber
alt, vi ser –
find mig så fint
et skaberler.

Hvad er den grove
ordmusik
mod lampens lysende
logik.

Se på en grå
decemberdag
i en P.H.

Den gamle pagt
af ånd og lys
fornyes.

Det er ejendommeligt i Nyhavn anno 1972 at blive mindet så markant om disse store personligheder, Henningsen og Gelsted, der – politisk uenige – stod hinanden så nær.

Pigerne i Skipperkroen, fordom Shanghai, lugter ikke længere som om de lige er stukket af fra et optagelseshjem. Der er en grumme hob mennesker i »Skipperen« om aftenen, når den fikse pladevender-pige laver moderne musik. Hun ankommer om efter-

middagen, hvor der også kan være stemning med blot nogle ganske få gæster. Just som hun kom ind for at påbegynde sit hverv en dag i juli, blev hun grebet om livet af en vældig kraftkarl, en af husets stamgæster. I et snuptag vendte han hende om, så hendes sko-såler bankede mod det relativt lave loft, og håret flød hen ad gulvet. Under megen latter og fjas fra begge sider vendte han hende om igen og anbragte hende pænt med hovedet op og benene ned på den lave tribune med det komplicerede plade-apparat.

De lyde, der vælter sig ud af bemeldte maskineri, synes at betage et ungt publikum i en sådan grad, at man tør holde de berømte ti stegte rødspætter på, at der er mere romantik i luften i disse stuer end dengang, Sigfred Pedersen romantiserede Katinkas og Søren Bramfris snuskede tilværelse. Men for »os« mere bedagede er det ikke videre romantisk at være udsat for et så voldsomt bombardement af trommehinderne, som Skipperkroen og adskillige andre nyhavnsværtshuse byder på i nutiden. Men det er tilladt at luske ud på toilettet og trille to små kugler af et halvt blad »00« og stoppe dem op i øregangene, så lyder det såmænd helt godt.

Inde ved siden af finder man Hyttedefadets sjove minimiljø med småbitte borde, lavere priser end de andre steder og havnestemning i dette ords frodigste betydning. Det kan godt være, der sidder en eller anden træt gut og sover i et hjørne, men han bliver nok vækket, når tjeneren opdager det. Man må jo ikke sove på værtshuse. En gæst hævder, at denne beskedne stue i gadeplan har heddet Hyttedefadet i halvtreds år, og at den ikke har forandret sig i samme halve århundrede. Det sidstnævnte er ikke rigtigt, men bortset fra det manglende sand på gulvet kunne man såmænd godt få det indtryk. Dette være ikke sagt i nedsættende betydning, men stik modsat.

Vi når frem til Hotel Kronprinsen – i en fjern fortid Hotel Løven, hvis vært i forrige århundrede anbefalede sig med »25 små og store smukt møblerede værelser«, hvortil hørte ikke blot renlighed, men også billighed og »prompte og god opvarning«. Sandheden bag denne annoncetekst var, at hotellet var ganske velrenommeret, men dog ikke finere, end at det i reglen var beboet af søfolk.

I dag kender vi bedre etablisementet som Cap Horn. Det var

HOTEL LØVEN

Søren for Bierens
Kjøbmand Laur. N. Dahnsen's Regning.

Lige over for Botanisk Have ved Charlottenburg Slot
i Nærheden af
Kongens Nytorv, det Kongl. Theater og Casino
samt Landingspladsen for Dampskibe,
ligeledes tæt ved de russiske Dampbåde.

HOTEL LØVEN

KJØBENHAVN

Hotel »Løven« lå i nr. 21. Denne reklame fra hotellet, der lå i Nyhavn, giver et udmærket indtryk af livet i dette havnekarver og de mange typer, som færdedes her omkring midten af forrige århundrede.

her, Nyhavns moderne æra indledtes – den 1. juni 1956! Den aften holdt Papa Bues Viking Jazz Band sit indtog i cafeen og trak ungdom til huse i lange baner – og sikrede sig selv og sine musikere en international karriere, der endnu ikke er kulmineret. Hvem kender ikke den go'e gamle »Nyboders pris« i Dixielandstil, for ikke at tale om »Schlafen mein Prinzchen«, der har skaffet dem et formidabelt ry i hele Europa, øst såvel som vest. Under en turné i DDR har de indspillet dobbeltalbum'et »Papa Bue live in Dresden«. Sommeren 1972 styrtede de til USA, og de kom, så og sejrede ved verdens største jazz-begivenhed, Newport Jazz Festival i New York.

Nu er der beatmusik og topløs go-go pige i Cap Horn, men der er formentlig også jazz af og til endnu. Nyhavn har sandelig fornyet sig i »vor tid«, så det vasker sig. Havnen er ved at svare til sit navn igen! Ungdomsinvasionen i restauranterne, der startede i Cap Horn og kort efter fulgtes op af 41, førte jo også andre forretninger med sig – først og fremmest butikker med ungt, moderigtigt tøj. Men også antikvitetsforretninger med uhyre turisttække.

For et par år siden udtalte chefen for bevillingskontoret i København til et blad, at han fortsat agtede at køre Nyhavn med hård hånd og nægte natbevillinger. Tidligere lukkede alle restauranterne kl. 1 nat. Nu er der dog givet 2-bevillinger nogle steder, men det burde være en selvfølge, at der også kunne uddeles natbevillinger i Havnen nu, hvor miljøet gennem lang tid har været afgørende anderledes end dengang, der var behov for politiets hårde hånd.

I samme moment, som ovenstående udtalelse faldt, fortalte politikommissæren, der leder den lokale politistation, at Nyhavn er »kommet ud af den onde, kriminelle cirkel. Antallet af voldssager er faldet med mindst 50 procent«. Der er mulighed for et virkelig internationalt pulserende liv i Nyhavn, ikke mindst hvis man gør solsiden til ren gågade og opretter fortovsrestauranter. Og man har vanskeligt ved at forestille sig, at der ikke også skulle kunne etableres et vist natteliv som i nogle af Hamburgs gamle havnegader, hvor det vrimler med skandinaviske turister natten igennem.

Idet vi passerer Lille Strandstræde, skæver vi hen til café Nyhavns Valde i sidegaden, den tidligere Blomsten. Valdes skilte sidder der endnu, ultimo juli 1972 – men han drejede nøglen om i

månedens begyndelse og holdt en lille afskedsfest i café West. Han har dog stadig sin bopæl i Havnen, hvor han hører til de mest kendte skikkelser, omend han også har forsøgt sig som restauratør andetsteds i staden, bl. a. i Sankt Peders Stræde. Det var synd, Blomsten ikke kunne gå, efter at Valde havde gjort den til et godt sted.

Blomsten var engang for en del år siden en temmelig skrap bule. De to svenskere, der stod bag bogen »Fritt Nyhavn«, har skildret den som den rene håbløshed, hvor forliste skæbner af begge køn hang sløve og apatiske, indtil en nyopdukken gæst, der så ud til at have grunker i tegnedrengen, fik dem til at træde i aktion. Men det er mange år siden, den var så slem. Ved siden af lå engang Hellig Olav, som senere fik et eufemistisk navn, som jeg har glemt. En bule med sand på gulvet endnu for godt en halv snes år siden. Der er ikke værtshus mere.

På hjørnet af Lille Strandstræde ligger det vidt berømte Nyhavn 17. Den har engang lagt navn til en film, og adskillige andre film har benyttet dets lokale som kulisser, f. eks. »Afsporet«, »En sømand går i land« og hele to gange »Ballade i Nyhavn«. Det er et af de steder, folk under alle omstændigheder skal gæste, når de er ude at slå sig løs en enkelt aften og skal »gøre Nyhavn«. Men her er også mange stamgæster, og musikken er »den go'e gamle« med nogle raske gutter på tribunen, der leverer mere traditionel dansemusik end den, man hører i jazz- og beattemplerne. Der er stadig lidt for enhver smag i Havnen. Man falder hurtig i snak med bordfæller – der er nemlig næsten altid så fyldt, at man ikke kan få et bord for sig selv. Men det er der heller ikke meget ved i disse omgivelser.

Der er mange piger i Huset, og provinsen og Grønland er stærkt repræsenteret – på nydeligste vis. Der er en ren miss Grønland imellem. En mandlig bordfælle fortæller saftige historier. En af dem minder om dengang, da Nyhavn 17 var det foretrukne værtshus i Havnen for finske søfolk. Husets faste piger gjorde sig simpelt hen den ulejlighed at lære sig finsk, og det er vist nok et af Europas sværeste sprog. Det ser ikke ud til, at der kommer finner i større stil nu – de siges at have slået sig på Vesterbro.

Jeg kom engang i »den finske periode« op i Nyhavn 17 – en

søndag formiddag i 1958. Der var ikke et eneste mandfolk på nær tjeneren, men ved to borde, der var sat sammen, sad en halv snes piger af Nyhavns daværende faste garde. Jeg satte mig forskræmt hen i en krog, men blev kaldt hen til bordet og dænget til med øl. Det var meget sjovt. Så kom der pludselig en finsk sømand ind ad døren og styrede målbevidst hen til bordet. Han ville gerne købe en dame – eller leje hende, må man vel hellere sige. Han blev pure afvist af allesammen, selvom han viftede dem om snuderne med hundredkronesedler. Da han stak en hel salmebog i hovedet på den kønneste af pigerne, Miranda hed hun vist, tog hun pengene, krøllede dem sammen og smed dem lige i hovedet på fyren, der styrtede ud ad døren. Pigerne holdt simpelthen fri og sad og hyggede sig med hinanden.

Tilbage til 1972. Langsiden i Nyhavn 17 ud imod Lille Strandstræde betjenes af en tidligere ret berømt herre – Gert Clement, danmarksmester i keglebillard. Jeg erindrer ham fra hans tid som tjener i Havfruen, men har gudskelov aldrig forvildet mig til at dyste mod ham på det grønne klæde.

Det er vist meget lidt, Nyhavn 17 har forandret sig siden 50'erne, og det er også nok risikabelt at pille for meget ved traditioner og interiør her. Der skal være et sted i Havnen, som folk altid kan vende tilbage til og nikke genkendende til efter års fravær.

I nr. 15 har vi café West i kælderen, kendt som stamcafé for mange søfyrbødere gennem generationer. Og her kommer stadig søfyrbødere og andre af søens folk. De skaber atmosfære, og interiøret er tiltalende, i almindelighed er miljøet hyggeligt. Det er historisk grund, man befinder sig på i denne lyse, smagfulde kælderbeværtning. Da Hitler kom til magten i Tyskland, flyttede ISH – søfolkenes og havnearbejdernes Internationale – til København, og café West blev ofte anvendt som kontaktsted. Her sad man stundom og planlagde udsmygning af antinazister fra Tyskland ved at forklæde dem som søfolk og give dem falske papirer, og her aftalte man med en gæv søgut, at han skulle blande sig i de faglige forhold i San Francisco ved at tage en pakke propagandamateriale med på næste trip over dammen. Det kunne meget vel resultere i en amerikansk havnearbejderstrejke!

Richard Jensen var søfyrbødernes formand og tillige russisk

spion. Han havde også sin jævnlige gang i café West i de bevægede år. Han fortæller i sine erindringer, at det var den nemmeste sag af verden for dem at lave falske pas. Man fandt bare en mand, der passede nogenlunde til det signalement, man ønskede, og så sendte man ham op på paskontoret og fik ham udstyret med et pas. Det forsynede man med nyt billede, nyt navn og nye stempler, efter at de gamle var raderet ud. Det lyder jo meget nemt. Richard Jensen fortæller videre:

»Hvis passets legale indehaver havde en tatovering, der stod opført som særligt kendemærke, måtte den illegale ned til Tattoo Jack i Nyhavn og tatoveres på samme måde. I 30'erne, da København var centrum for kampen mod nazismen, og byen vrimlede med emigranter og internationale frihedskæmpere, opstod der snart en hel pasfabrik. Den rådede over samtlige landes ind- og udrejsestempler, fremstillet i Paris, hvor de var eksperter i den slags. Den 9. april 1940 om morgenen blev hele historien brændt.«

Café West blev – man fristes næsten til at sige *naturligvis* – også et formeligt kraftcentrum for modstanden imod den tyske besættelsesmagt. Søfyrbødere fornægter sig aldrig . . .

Men der kommer selvsagt også andre end søfyrbødere i café West. Og andre end søens folk i det hele taget. Værtinden fru Hegner, hvis mor, »Bedste«, tog et nap med og opnåede betydeligt ry, fremviser med nogen stolthed et portrætgalleri på væggen, der forestiller markante gæster som Gudmund, Herlev, Kobbersmeden, Perlefiskeren, den gamle skibshandler, Herlev og Christian Kaptajn. Det er ypperlig portrætkunst, udøvet på stedet af en yndet gæst i etablissementet, kaptajn Albrechtsen. Fruens stolthed er på kaptajnens vegne, og den er sandelig forståelig.

Fru Hegner har tidligere drevet en forlængst nedlagt café i Havnegade, men rykkede over i sin nuværende forretning – dengang Hotel Carl den Femtende – den 1. januar 1938. Det må vist være nutidig rekord i Havnen.

For en lille halv snes år siden lod fru indrette en gårdhave, om hvis tilstedeværelse sikkert mange gæster i Havnen – i hvert fald strøggæster – ikke har begreb. Det er en formelig sydlandsk idyl, selvom havens dominerende vækst er et yndefuldt kirsebærtræ. Der er naturligvis stole og borde til servering, og her

Gårdhaven i Café West; man har her virkelig gjort noget for at hygge om gæsterne. Cafcen er meget søgt af sømænd, der holder en lille ferie i København, inden de igen skal på farten.

er læ for alle vinde og køligt i stærk sommervarme – dels på grund af de omgivende huse på fire sider, dels fordi man ved at jonglere lidt med en vandslange på asfalten kan fremkalde en vederkvægende fordampning, der giver frisk luft og en behagelig temperatur. Bygningerne er smukt restaurerede, og den kønne lille gård i Nyhavn domineres af festlige farver. Der er blomster i baljer, kulørte møbler, en ægte gammel gaslygte og en lige så ægte skibsklokke med håndknyttet knebel med fineste tyrkerknob. Det er lidt af en oplevelse af gæste denne lille gårdrestaurant, som i høj grad er med til at gøre Nyhavn så alsidig. Der er lidt for enhver smag.

Bygningen, hvori cafeen ligger i knæhøjde, stammer fra 1765, og der skal nok have været værtshus det meste af tiden. Det var her, det drama udspillede sig, som Sigfred Pedersen har behandlet i »En ny og sørgelig vise om jomfru Ane og mølleren, der hængte sig på slavefogedens loft«. Visen havde historisk baggrund. Eller i hvert fald delvis . . .

Om denne spøgelseshistorie fortælles der i kapitlet »Huse i Nyhavn«.

Det hævdes, at det stadig spøger på loftet i Nyhavn 15. I bogen »Sagn om København«, der udkom i 1950, beretter forfatteren Henning Henningsen, at spøgeriet deroppe tit er så kraftig, at det kan høres viden om. Syv år tidligere fortæller Carl H. Clemmensen, at støjen i alt fald høres tydeligt omme i »Duskely« i gården bag café West. Jeg har aldrig opholdt mig nærmere end i nabo-huset, når spøgelsestimen er inde, og her – i Nyhavn 17 – sørger musikanterne for, at selv det mest støjende gespenst af en gangen får lov at rumstere i ubemærkethed.

I Safari – Nyhavn 19 – har jeg kun været om dagen, og så er her i alt fald decideret hyggeligt i det kønne gamle hus, på hvis facade man læser årstallet 1681 med smukt svungne bjælkeankre. Alle, der blot har kastet et blik ned gennem Nyhavn fra Kongens Nytorv, kender det hus – det smalle blå med gavlkvisten, som er fotograferet af tusinder af turister. Det er et af de meget få borgerlige huse i København fra 1600-tallet, der har bevaret sit oprindelige udseende.

Naboen er Hongkong, hvor der er liv og røre det meste af døgnet i to etager – med levende musik og stort set altid et gevaldigt rykind. Det samme gælder kælderrestauranterne i Øresund og Nyhavns Færgetro – de ligger side om side næsten helt oppe ved Kongens Nytorv og har stort besøg lige fra kl. 5 morgen, hvor kaffe med rundstykker er en stor salgsartikel. Mange af gæsterne tager alle tre, når de alligevel er kommet i byen. Fordum holdt »havnens faste stok« natkvarter i City Bar i Østergade, men den er forlængst forsvundet. Nu synes det at være Hula-Hula i Ny Adelgade i Kongens Nytorvs modsatte ende, der er den foretrukne. Også sådanne natteravne skal i reglen lige over i Havnen og drikke morgenkaffe – i en af de tre nævnte kældre. Hongkong ekcellerer naturligvis i kineseri, men i nutiden mere behersket end blot for få år siden. Det er – eller har i hvert fald været en af Københavns største restauranter hvad omsætningen angår.

Oppe i den høje stue er Nyhavns Færgetro en elegant spise-restaurant. Den forholdsvis ny restauratør her, Erik Agerbo, holdt i 1971 Nyhavns 300 års jubilæum, og det gør man en gang til, alt afhængig af, om man regner fra udgravningens start eller dens afslutning. Han havde bl. a. Erik Paaske som gæst – den populære skuespiller, der i jubilæets anledning har indsunget »Nyhavn, Nyhavn« med »Der er go i Nyhavns huse« på bagsiden.

Færgetroen har hvide duge og fine servietter på bordene og minder ikke meget om det, man almindeligvis forstår ved Nyhavn; men turister falder for den, og det skyldes vel i første række det fremragende køkken. Men i tilgift får de en skøn udsigt over Kongens Nytorv, der har været nævnt som et af de smukkeste torve i Europa.

Jovist, der er vidt forskellige miljøer at vælge imellem i nutidens Nyhavn. Og nu er der altså – efter indretningen af Pakhuskælderens – en restauranternes aristokrat i hver ende af den københavnske guldkyst plus en på den modsatte side! Men for de noble såvel som for de mere folkelige gælder de visdomsord, salig Julius Strandberg, hin berømmelige forfatter og udgiver af skillingsviser i hobe-tal, skrev i bogen »Nødvendig advarsel til enhver, der besøger København«:

I restauranten til den gamle café »Øresund« er der nu, som flere andre steder i havnen lavet diskotek. Det er det, ungdommen vil have, og så får de det. Kælderbeværtningen eksisterer dog endnu uændret.

Nyhavns Færgetro er et søgt spisested. Det er meget morsomt, at der i hver sin ende af havnen ligger en mondæn restaurant, hvor man ikke alene spiser godt, men hvor man også i hyggelige omgivelser kan spise i fred og ro.

»Vær ikke for flot med dine penge de første dage. Der er mange, mange steder i København, hvor penge passer som sut i barne-mund . . .«

En og anden læser vil måske efter denne, mener jeg selv, moderate lovprisning af Nyhavn, forundret udbryde: »Jamen man læser da stadig om rulleforretninger og overfald i Nyhavn!« Og det gør man vitterligt undertiden, selvom kriminaliteten altså ifølge politi-kommissær Sandholt for godt to år siden var dalet med mindst 50 procent, og den næppe er steget siden. Snarere tværtimod. Den vanemæssige kriminalitet har fundet andre græsgange. Endog pornobutikkerne her i Havnen fremtræder nærmest diskrete i gade-billedet, hvilket unægtelig ikke er tilfældet visse andre steder i København. Man må dog slå fast, at det ikke er alle steder i Nyhavn, der egner sig for sarte sjæle, og der finder stadig voldshand-linger sted; men det er efter min beskedne mening, hvortil ikke blot selvsyn, men også et uhyre arkiv af avisudklip bidrager, meget få af overfaldene og rulleforretningerne, der er uprovokerede.

Man kan provokere i Nyhavn på anden måde end ved den klas-siske jongleren med hundredlapper i tykke bundter, ved verbal undsigelse eller ved fuldemands-trusler om øretæver. Et blik på åben gade eller i et værtshus kan være spækket med manglende situationsfornemmelse i en sådan grad, at det alene kan inspirere til aggression mod det famøse blik's indehaver. Ergo: Mennesker, der ikke er i besiddelse af i det mindste nogen velvilje over for miljøet, bør søge andre miljøer.

Ingen adgang for damer

EINAR CHRISTENSEN

Der findes mange mærkelige hustyper i det indre København, men måden, hvorpå bygherren for huset på hjørnet af St. Strandstræde og Nyhavn har løst problemet, har givet et overraskende resultat, idet det meget skarpe hjørne ud mod havnen fuldkommen ligner en skibsstævn – noget, der kunne ligne en tanke i forbindelse med dets placering ved den vandvej, der fører lige midt ind i byens midte.

Grunden til bygningens ejendommelige arkitektur må dog findes et andet sted. Nyhavn 1 bestod oprindeligt af to ejendomme. Den ene vendte ud mod Nyhavn og den anden mod St. Strandstræde. Men da Nyhavns kanal blev gravet ud, måtte den ene ejendom rives ned, og bygherren fandt da, at man kunne lade det andet hus stå med det skarpe hjørne bevaret, og med gårdspladsen ud mod Nyhavn, hvorfra den er adskilt af en lav mur med en port. Bag denne mur har man hele husets gårdside med en lille hejsekvist, der tager sig meget malerisk ud.

Man kan dårligt forestille sig, der kunne findes nogen anvendelse for den plads, der gemmer sig bag det skarpe hjørnes facade, men ikke desto mindre har adskillige mennesker i årenes løb hygget sig sammen i det lille rum, der opstod helt ude i spidsen under trappen, der førte op til den høje stue.

I 1776 købte vinhandleren Lars Rasmusen, der hidtil havde drevet vinhandel i Lille Strandstræde, ejendommen, og flyttede sin vinhandel herhen. Siden da har der lige til for nogle år siden været vinhandel i kælderen samme sted.

Som det var skik og brug på den tid, blev der også indrettet en lille skænkestue i forbindelse med vinhandelen, og Lars Rasmusen fandt, at pladsen i husets »stævn« var velegnet til at lave et sjovt lille særpræget rum til formålet. Der blev skruet et bord fast i gulvet og lavet faste bænke. På væggen skruede man koøjer, og i disse blev der malet kystpartier, og med dette udstyr gav det næsten sig selv, at skænkestuens stamgæster døbte stedet »Kahytten«, hvilket navn på den tid blev gældende for såvel vinhandel som skænkestue. Det navn har hængt fast på begge dele, lige til man på grund af nye forordninger om, at vinhandler ikke måtte udskænke spiritus, måtte flytte skænkestuen, så forretning og udskækningssted ikke mere hørte sammen.

I den første lille kahyt mødtes skuespillere fra Det kongelige Teater og Casino; her kom musikere fra Det kgl. Kapel, og her kom selvfølgelig også de københavnske journalister.

Men så kom altså denne nye forordning, og nu var gode råd dyre, det faste stampublikum skulle ikke pludselig stå uden tag over hovedet. Bag vinhandelen var der et gammelt lagerrum, men der var ingen indgang fra gaden. Men hvad gjorde det, man kunne benytte kælderopgangen til gården og gå ud gennem porten til Nyhavn.

I dette tidligere lagerrum blev der indrettet en vinstue, og navnet »Kahytten« blev overflyttet til denne. Lokalet fik vinduer ud mod St. Strandstræde, og på de gamle loftsbjælker i det dybe kælderrum har man påmalet alle de skiftende ejeres navne og årstallet for deres virke.

Vinhandelen i forhusets kælder, der de sidste mange år hed Schnacks vinhandel, er nu nedlagt, men »Kahytten« lever videre. Den er kendt af mange ved navn, men de færreste har besøgt den. Går man i Nyhavn, er det ikke muligt at se, at her ligger et udskækningssted, der er ingen skilte, og indgangen er absolut anonym. Men finder man alligevel ind gennem den lille gård, dumper

Nyhavn 1 med den lille gård, hejsekvisten og den lave mur med porten, der fører ind til nedgangen til vinstuen. Kældernedgangen tv., som kan skimtes over træerne, førte ned til vinhandelen, der nu er nedlagt. I forbindelse med denne lå den gamle »Kahytten«.

Det karakteristiske hus på hjørnet af St. Strandstræde og Nyhavn, der som et skib vender sin stævn mod Kongens Nytorv. Bag kældervinduerne i St. Strandstræde ligger den lille anonyme vinstue »Kahytten«, der har indgang fra Nyhavn gennem porten.

man ned i et af de sidste virkelig gamle steder, hvor den hyggelige vinstuemstemning er bevaret.

Det gamle strygejerns-formede bord fra den første lille kahyt er bevaret, og alle de andre borde og møbler er behagelige, men ikke moderne, så de bryder selve stedets atmosfære.

Man har også ganske bestemte principper i »Kahytten«. Damer er absolut uønskede. I alle de mange år, »Kahytten« har eksisteret, har ikke en eneste kvinde betrådt den hellige hal. Ja, man driver det endda så vidt, at hvis det formastelige hunkøn har betrådt måtten, må denne vendes.

Officielt er forklaringen, at der ikke findes noget dametoilet, og det er helt rigtigt. Men der findes til gengæld heller ikke noget herretoilet. Hvis man skal forrette sin nødtørft, og endda den mest beskedne af dem, må man op i et dertil indrettet lille rum i gården.

Men med hensyn til damerne er det sikkert ikke den helt rigtige forklaring. Man kommer antagelig sandheden nærmere, hvis man fastslår, at her skal der være et sted, hvor vi stakkels ægtemænd, der er tørstige, kan få absolut fred for konerne. For så konsekvent går man frem, at hvis en kone ringer og spørger efter sin mand, svarer tjeneren automatisk – uden at spørge vedkommende gæst – han er her ikke, og vi har ikke set ham. Og se, det er mandfolkekammeratskab.

Og hvem kommer her så? Det gør vi selvfølgelig allesammen, der vil have fred. Både for konen og andre forstyrrende telefoner.

I »Kahytten« kommer mange forskellige mennesker. Mange af de omkringboende forretningsfolk går herved for at spise deres frokost eller få sig en stille drink; her kommer stadig skuespillere, og her kommer journalister, men også mange af søens folk, der ønsker fred og ro, har fundet herved. Forøvrigt må de sidstnævnte næsten føle sig på hjemlig »grund«, idet »Kahytten«s gulv ligger i plan med kanalens vandoverflade, man føler sig næsten, som om man indtog sin forfriskning under vandet, og vinduerne ud mod St. Strandstræde viser også, hvor langt man ligger nede.

Det er så godt som de samme mennesker, der mødes her hver dag, og enhver passer sit. Man kan sidde fredeligt og læse sine aviser, føre en forretnings samtale eller bare meditere, og man kan også

Interiør fra »Kahytten« med nogle stamgæster, der hygger sig i fred og ro. Det lille bord i baggrunden er det strygejernsformede bord fra den gamle kahyt. På loftsbjælkerne står navne på nogle af de forrige ejere.

finde nogle mennesker, man kan tale med, hvis man føler trang til det.

Men stamgæster bliver ældre, og man har gisnet på, at generationsskifter skulle kunne affolke »Kahytten«, for stamgæster er meget konservative i deres indstilling til »deres« værtshus, men »Kahytten« har eksisteret i snart 200 år, så der vil nok stadig dukke nye ansigter op, som falder for miljøet, kommer igen og efterhånden bliver godtaget af »de gamle«, så de også kan blive stamgæster i denne lille oase i Nyhavns støjende værtshusliv.

Skæbner i Nyhavn

OTTO WALSTED

Ethvert kvarter i en stor by har sine skæbner. Professor Karl Larsens Kræsjan Vesterbro er klassisk dansk litteratur. Otto Rungs gentleman-indbrudstyv, som om natten »gik til udsalg« og forsynede sig selv med blandt andet let falmet herretøj af garanteret flot snit, som var udstillet i butiksvinduerne, og undertiden holdt velgørende fester i for tiden ubeboede strandvejsvillaer, er også en figur, man kender og er kommet til at holde af.

Nyhavn har haft sine festlige originaler, men også, og vel flere, skæbner, som betegner dagliglivets spild, mislykkede mennesker. Nogle af dem havde været bedre værd. Andre var måske gået samme vej, selv om de aldrig havde set Nyhavn.

Betegnende er det, at ingen af dem har været »indfødte«. Der bor familier i Nyhavn. Det er ikke fra dem, »Skæbnerne« kommer.

Jeg havde holdt sommerferie på Bornholm. Sent på efteråret havnede jeg i Nyhavn. Efter et udtørrende natarbejde ved skrivebordet og i en alt for umagelig stol ruskede jeg mig selv op til dåd i en ubændig trang til biksemad med øl og snaps i den tidlige morgen. Det eneste sted, jeg var sikker på at kunne få disse herligheder, som for øjet svæver, når man har halvsovet i en ikke til dette formål konstrueret stol, er i Nyhavn.

Den morgen, ved seks-tiden – jeg fristes til at sige i dobbelt forstand – mødte jeg en nyhavnsskæbne, som var for fulde sejl, og en, som var ved at begynde.

Mens jeg sad og ventede på mit biksede måltid, kom en ung pige hen og satte sig ved mit bord. Rigtig venlig og imødekommende, på sin vis en sød lille morgenfrue.

Men da jeg ikke straks lod til at genkende hende, så hun på mig med store bebrejdende øjne og spurgte: – Kender De mig virkelig ikke? Jeg er jo Jenny, som vartede op på hotellet, da De boede der i sommer!

Nu kunne jeg godt genkende den lille, attenårige bornholmerpige med fiskeøens sprog, som vi havde haft så megen spøg med, at jeg ikke lige straks forstod, at det var den pige jeg havde kendt, pigen i den blåstribede kittel, med det kokette lille forklæde.

Men – hvor forandret! Håret var sat op til narrestreger, som ikke virkede overbevisende muntre, på ansigtet lå lakeringen tom-metykt, omkring øjnene var livstrætte skygger malet.

Neglene på fingre og tæer var malet med sort. Her var åbenbart en attenårig femme fatale. Ret frisk fra et lille fiskerleje på Bornholm.

Nu Nyhavns sorte rose.

Da det med nogen takt var lykkedes mig at genoprette den diplomatiske forbindelse, vinkede hun til tjeneren og bestilte rutinemæssigt: Tre bajere og tre mårenbittere!

– Tre? spurgte jeg, en smule beskæmmet over mit manglende kendskab til takt og tone på dette sted.

– Ja, sagde hun begejstret. Du har vel ikke noget imod, at min lillesøster kommer med?

– Er din lillesøster også her i København?

– Ja, hun er lige kommet ind med bornholmerbåden, og jeg hentede hende nu til morgen i Havnegade.

– Men hvor er hun da henne?

– Hun er ude og tisse, men hun kommer straks. Det er hun ikke så længe om. Hun er kun sejsten år.

– Hvad vil din lillesøster så her i København?

– Hun er rigtig godt tosset. Hun ville ha' været husassistent i en villa i Hellerup. Værelse med eget bad, fjernsyn, god gage, lørdag

fri og alt det. Hun havde set en avertissenonce i en københavneravis på Bornholm og lagt billet ind. Og pladsen fik hun, pr. brev. Men så skrev hun til mig og fortalte det, det lille skrav, og så fik jeg jo travlt med at ta' hånd i hanke med foretagendet.

Hvem der mødte op ved bornholmerbåden nu til morgen, det var mig. Og som hendes storesøster har jeg jo et vist ansvar for det lille pyller.

Så sagde jeg til hende – sælføllig – nu skal du ta' din forstand i tømme, hvis altså du har nogen, for hvorfor pokker sku' du gå og støve af hos en stramtandet kælling i Hellerup og kun ha' fri hver lørdag?

Nu kommer du med mig i Nyhavn, lige her fra båden. Så lad villakællingen i Hellerup gå og bide negle af ærgrelse, fordi hendes nye husassistent er blevet væk.

Her kommer du til at danse hver aften, og om lidt spiller musikanterne også op, selv om klokken kun er seks om morgenen. Så får du liv og musik, du får øl og sprut, og hvis der kommer en gammel stabejdsler, som er helt fjollet efter dig, kan det blive til konjakk og wipskyer. Og du må ikke sige nej, for så bliver værten og alle andre piger gale i hovedet på dig.

Og mandfolk kommer du ikke til at savne. Du behøver ikke at fryse i sengen om natten. Heller ikke, hvis du sover eftermiddags-søvn, min skat.

– Men, hvor skal I da bo, når din lillesøster ikke ta'r ud til det værelse i villaen i Hellerup, som da lyder bedre end noget, du kan skaffe hende her inde?

– Åh, jeg har et hummer på en kvist her i Nyhavn, der kan hun bo, til hun får tjent nogle skillinger sammen. Der er kun en seng, men den er bred nok til, at vi kan være der, selv om vi skulle få besøg af hver sin herre. Vi er da søskende, så det rager ikke så nøje!

– Nå, men her er lillesøster. – Hun kom anstigende!

Lillesøster viste sig at være ikke netop nogen dugfrisk seksten-årig, mere en fnisende skolepige med ikke ret gode tænder. Formodentlig ikke helt uden erfaring om livets kendsgerninger. Foreløbig manglede hun hele sin storesøsters krigsmaling, men den kunne jo hurtigt anskaffes.

Hun lod i høj grad til at »være beredt«. Som et lille, lidt klodset, krigsskib, der lægger ud til søs. Om så det kun er i Nyhavn.

Alt klart om bord, til nærkamp! som Niels Juel signalerede med det røde flag.

Dette var mit første og sidste møde med de bornholmske søstre i Nyhavn.

En anden skæbne i Nyhavn var anderledes. I den kom jeg ind på den måde, at jeg en anden morgen, da jeg også havde arbejdet ved mit skrivebord natten igennem, med nød og næppe kunne komme ned i den beværtningskælder, hvor jeg håbede på at få lidt morgenmad.

For i kælderhalsen stod en ung pige, som faldt enhver mand om halsen og forlangte, at han skulle betale hende penge og skaffe et hotelværelse, de kunne sove i.

Hun var purung, meget nydelig, næsten smuk. Hun havde en guldkæde om hver ankel og meget aristokratiske gazelleben. Meget sminket var hun ikke. Der syntes ikke at være noget professionelt nyhavnspegeagtigt over hende. Men hun var vild, som en ung kvindeligt faun, eller en nymfe på gale veje. Så purung hun var, fik man det bratte og let chokerende indtryk, at hun kunne æde mænd.

Ved skæbnens uudgrundelige dobbeltsporethed hørte jeg allerede samme dag mere om denne skæbne i Nyhavn.

Jeg sad på en fortovsrestaurant på Kongens Nytorv. Ved siden af mig sad en ældre dame af det umiskendelige borgerskab fra villa-byerne.

Meget træt, og øjensynligt nedslået, kommer en jævnaldrende dame forbi. Damen ved bordet ved siden af mig kalder på hende, hun retter sig op, kommer ind, sætter sig og bestiller te af den tililende tjener – som efter stedets skik ilede langsomt.

Da han var ved at fjerne sig, sagde den nyankomne dame efter ham: – Og en stiv cognac!

– Hvad, Helene? udbrød hendes veninde, du drikker da ikke?

– Lige nu synes jeg, jeg er nødt til det, sagde den sidst ankomne med betydelig bitterhed i stemmen. Jeg har været hele Nyhavn rundt.

– Ih, du, i Nyhavn!

- Jeg ville finde Annie. Nu er hun igen stukket af hjemmefra.
- Annie, din niece, som der er så meget vrøvl med?
- Der er kun een Annie, og himlen være lovet for det. Hun er en sød pige, men det ender galt med hende.

Første gang, hun stak af, var hun kun tolv år. En uge efter kom hun tilbage til sine forældre i Gentofte, i villaen. Hun havde en guldlænke om den ene ankel og sagde rentud, at den havde hun fået af en styrmand på et finsk skib, hun havde været sammen med i Nyhavn, og siden om bord i skibet, hele tiden.

Skibet var sejlet, og forældrene ville ingen skandale ha'.

Forældrene har gjort alting for hende. De har sagt, hun skulle invitere sine klassekammerater i skolen hjem til små gilder med dans til gramfonmusik og smørrebrødssnitter eller udhulet melon med hindbær i.

Men hun gider ikke. Hun sidder og hænger med hovedet og keder sig, og lige på en gang stikker hun af, og de ved, at hun er i Nyhavn.

- Hvor gammel er hun nu? spurgte veninden.
- Fjorten år.

En pæn familiefar, mellem-overordnet i et trykkeri, holdt sig de seks dage af ugen fjernt fra al sex og larm og halløj. Den syvende dag begav han sig søndag morgen ud i det vilde liv – i Nyhavn.

Han begyndte stilfærdigt med morgenkaffe i en kafé, der var dekoreret med havfruer i disses frimodige kostume. Således opkvikket trak han for alvor ankeret op og stod til søs. Jo vildere bølgerne gik op ad dagen, jo bedre følte han sig til mode.

Det endte uundgåeligt med, at han krævede ind, uden hensyn til omkostningerne, drikkevarer af ældre og ældre årgange, ledsaget af piger af yngre og yngre årgange.

Hans forstående kone blev så fornuftig, at hun hver søndag morgen kun gav ham to hundrede kroner med – i tikronesedler. For hun vidste så sikkert, som at solen står op og går ned, at søndag efter søndag ville farmand i Nyhavn blive rullet, som oftest dog af blide kvindelige hænder, og mandag morgen hjemme ville han bande som en matros, hvis han havde mistet mere end to hundrede kroner.

Det er ikke alle matroser, der bander, og ikke alle, der bander, er matroser.

Begrebet bolværksmatroser kendes særdeles godt i Nyhavn. Det er de sømandsklædte mænd, som læner sig ud over vandet, spytter i det og med umådelig sagkundskab udtaler sig om kommende orkaner, cykloner, skypumper, vinddrejninger og strømændringer i de syv have, de aldrig har været nærmere end kanalen i Nyhavn.

Men man kan også gøre en bolværksmatros uret. Der var en matros, som blev sat i land, fordi han ikke ville gå på akkord med sin samvittighed.

Han var hyret til et skib, der skulle med last til Mellemamerika. Undervejs opdagede han, at lasten var våben til et regime i en lille mellemamerikansk stat. Året før havde han været med et skib til denne stat og set, hvordan politi og tropper skød på et demonstrationstog af studenter og skolebørn, og hvordan de tilfangetagne blev mishandlet. En skolepige på fjorten år udåndede i hans arme, da han, med fare for sit eget liv, ville forsøge at trække hende udenfor kugleregnen.

Han nægtede at sejle med våben til denne regering, og blev sat i land i København.

I Nyhavn gik han og drev, mens han ventede på en mulighed for at få hyre på et skib. Han kendte ikke andre steder, derfor blev det Nyhavn. Han havde lidt penge tilbage af sin hyre, og på en Nyhavnsbeværtning traf han en pige.

Hun tog ham med hjem til sig, for han havde ingen steder at bo. Dag efter dag gik, og han fik ingen hyre. Nat efter nat gik, og ikke altid ubehageligt, for hun var en sød og varmhjertet, gæstfri pige.

Men hun var om eftermiddagen meget ude, havde åbenbart et job med at vaske op i køkkenet på en beværtning i Nyhavn. Og det hændte også ret hyppigt, at hun om natten samme sted måtte vaske op for en veninde, der havde fået forfald.

Så en formiddag sidder sømanden og får sig en snaps til den tørre hals i en nyhavnsbeværtning. En ægte bolværksmatros, af dem, der har skibe i søen, som det i Nyhavn hedder om alfonsere, skubber til ham og siger: – Nå, du har osse fået et skib i søen! Det er en lækker lille skude. Hvor meget får du ud af hende om dagen af de penge, hun tjener ind?

Denne ilandsatte matros gik hen og druknede sig. I Nyhavn. Han døde således en sømands død. Omend fra landsiden.

-- De gamle skilte »Her rulles over gården« kunne med nogen ret stadig være anbragt nogle steder i Nyhavn. Men ofte er det rullede publikum selv ude om det.

En meget rig forretningsmand yndede, når han havde selskab hjemme, at invitere de gæster, der holdt længst ud, til afslutning i Nyhavn.

Når de kom der, begyndte det i al gemytlighed. Man det varede ikke længe, før selskabets vært smed jakken, smøgede ærmerne op, og indbød søfolk til slagsmål. Resultatet var i bedste fald, at han fik et blåt øje. Hvis det ikke var ægte søfolk, han kom i kast med, men uægte bolværksmatros, kunne han også miste sin tegnebog. De rigtige søfolk har ikke lange fingre.

Man tager i Nyhavn stadig hatten af – hvis man har en på, hvilket sjældent er tilfældet – for en svenskfødt restauratør, som, mens han levede, hver juleaften i sin nyhavnsbeværtning holdt gratis og overdådigt gilde for alle sømænd uden hyre, som denne aften befandt sig ensomme i Nyhavn. Strengt undtaget var bolværksmatros. De pyntede ikke omkring juletræet, sagde den gæstfri vært.

En sørgmodig historie fra Nyhavn har at gøre med den skik, at der nytårsaftens eftermiddag vistes en vis gæstfrihed. Hvilket vistnok stadig er tilfældet på nogle af de små værtshuse i det indre København. Der yntes ihvert fald om gratis æbleskiver og portvin til stamgæster.

Denne sørgmodige og sandfærdige beretning angår en borger af den stiltfærdige slags, som ved meget lidt om livet på restauranter og værtshuse noget sted i byen, og slet ikke i Nyhavn.

Han var en nytårsaftenseftermiddag i mere end sædvanligt trist humør. De få familier, han kendte og plejede at kigge op til ved jul og nytår var bortrejst. Han var helt alene i det store København.

For at gøre det værre endnu havde han kun få penge i lommen. Så få, at han måtte tælle på fingrene for at regne ud, hvad der kunne blive råd til.

Gik han hen et dyrt sted, var der slet ikke penge til noget som helst. Men så lyste hans ansigt op. Han havde hørt, at i de små beværtninger kunne man få en øl for små penge.

Han talte og talte, og mente nok, han kunne klare to pilsnere sådan et sted.

Følgende logikkens love søgte han derfor et sådant ydmygt sted og mente at finde det i Nyhavn.

Der var masser af mennesker, glade og muntre mennesker. Men han fandt sig da en plads i et afsides hjørne og bestilte hos tjeneren en pilsner – fra kassen, ikke for kold.

For ham skulle hele denne eftermiddag gerne gå, inden han blev nødt til at trisse hjem for at sidde alene nytårsaften på et koldt kvistværelse, uden vådt eller tørt, uden at bide eller brænde, som de siger i Jylland.

Med stigende misundelse lagde han mærke til, hvordan de andre gæster i beværtningen ligefrem væltede sig i penge. De bestilte rask væk hos tjeneren dyre sager, som kaffe med cognac, whiskysjusser, sherry til damerne, portvin med kransekage – og derovre lød et knald – en flaske mouserende vin rosé blev trukket op. Proppen var lige ved at ramme loftet.

Han drak sin pilsner så langsomt, det overhovedet var muligt. Hans tænder løb i vand, hans hals blev endnu mere tør, og han følte en dump smerte i baghovedet, mens hans tæer i skoene krummede sig opefter i stum protest mod alle disse andre menneskers liv og munterhed.

Men det var bedre at være med i dette liv, omend kun som en nærmest afmægtig tilskuer, end at sidde alene hjemme og fryse på kvistværelset.

Omsider kunne den flaske øl, han havde fået, ikke vare længere. Den vægrede sig på det bestemteste ved at aflevere så meget som en dråbe mere.

Han kantede sig mellem de glade borde ud på toilettet, og i ensomheden der talte han sine småpenge. Jo – der måtte lige akkurat være til en pilsner til.

Heldigvis var hans plads i det afsides hjørne stadig ubesat. Han faldt ned i stolen, fangede tjenerens blik og gjorde opmærksom på, at han ønskede en pilsner til – idet han holdt den tomme flaske op.

Øl nummer to smagte næsten endnu bedre end den første. Den strakte også lidt længere til.

Men alting får en ende. Det blev sent på eftermiddagen. Folk begyndte at rejse sig og gå. De lo og holdt hinanden under armen. Nogle af dem kyssede de damer, de havde med, og damerne bare lo og var ikke spor fornærmede.

Nu skulle de nok allesammen fejre en glad nytårsaften! Kun han skulle hjem på det klamme kvistkammer.

Han talte efter i hovedet. Jo, der måtte lige nøjagtigt være nok til to pilsnere med de priser, de tog sådan et sted.

Og det var lige i rette øjeblik. For nu var tjeneren der allerede for at kræve penge.

– De må meget undskylde, hr., sagde tjeneren, men nu lukker vi. Vi har jo ikke åbent nytårsaften, kun indtil kl. seks.

– Hvor meget bliver det? spurgte gæsten og håbede inderligt, at det ikke blev til mere end de småmønter, han havde i lommen.

– Hvor meget? spurgte tjeneren forbavset. Det koster sandelig ingenting. I dag er det nytårsaftens eftermiddag, og alt, hvad gæsterne nyder, er ganske gratis!

En sømand på orlov, jeg har truffet i Nyhavn, var blevet meget forelsket i en blondine, hvis gallionsfigur han lovpriste i høje toner. Mod mit råd gik han til en Nyhavns-tatovør og fik sin drømmepiges åsyn og øvrige skønheder, så vidt han kunne beskrive dem for tatovøren, tatoveret på sin sømandsbarm. Et år senere traf jeg ham i Nyhavn i en noget nedsænket tilstand.

– Hvorfor er du så langt under vandskorpen? spurgte jeg ham.

– Jo, svarede Jøse – for det hed han – jeg er løbet på en ny pige, og hun er noget så dejlig, du aner ikke, sådan et lækkert lille smut hun er!

– Men det er da kun godt?

– Næh, der er jo det med den tatovering. Forstår du, hende i tatoveringen hun er jo blondine, og min nye og ægte kærlighed hun er sorthåret. Så jeg kan ikke bilde hende ind, at det er hende, jeg har tatoveret på brystet.

– Ja, men tatovøren kan godt tatovere ovenpå, så blondt hår bliver til sort.

– Men så er det altså sådan, at under billedet står der et stort L, som betyder Louise. Og min nye tilkommende hedder ikke noget med L.

Den var jo unægteligt værre.

Der var ikke andet for. Vi måtte ned til tatovøren i hans kælder. Selv for ham var det et svært problem. Men omsider, da han havde tænkt, så det knagede, lyste hans ansigt op.

– Den er klaret, sagde han. Over det L tatoverer jeg bare to streger. Så står der pund sterling i stedet for Louise.

Sådan er Nyhavn også

GEORG COTTER

Når man flytter ind i Nyhavn som beboer, er bolværksmatroserne – mere ligeud også kaldet bumserne – det første man møder af havnens liv.

Høfligt, næsten selvudslettende og med bedende øjne kommer de hen til en – men altid kun en ad gangen – og siger:

– Undskyld, men jeg mangler 27 øre til en kop kaffe . . . kunne den herre ikke . . .

Det er altid den samme replik og det samme beløb. Det lyder jo så troskyldigt med det lille ulige beløb. Selvfølgelig ved man, at det ikke er kaffe, det drejer sig om, men sprit. Nå, man afleverer måske et halvthundrede øre, får mange taksigelser og går videre.

Men når man så i løbet af et par dage og med kun to-tre hundrede meters mellemrum bliver antastet af den ene bum efter den anden, bliver man efterhånden lidt irriteret, men så fik man en fidus fra en ældre Nyhavns-beboer.

Løsnet er ganske simpelt: – Jeg bor her.

Det prøver jeg så næste gang, jeg bliver afkrævet de traditionelle 27 øre.

Han ser overrasket ud, mumler et »undskyld« og vil til at gå, men jeg holder ham tilbage.

Livet i Nyhavn har mange facetter. Har man trisset rundt i havnen adskillige timer, kan man godt trænge til et lille hvil. Tv. er nedgangen til Nyhavn 41. Th. ligger en af de nye modeforretninger, der er åbnet i Nyhavn.

– Nej, hør nu, min ven. Her er en fem'er, og så bestemmer jeg selv, hvornår du næste gang skal have et lille tilskud.

Hele mandens ansigt bliver et stort smil gennem det oplejede skæg. – Du er en kammerat, udbryder han spontant – tager sig lidt i det, ser undskyldende på mig, men tilføjer:

– Det skal jeg nok la' gå videre.

Mere skal der ikke til. Så er man ikke blot accepteret, man er også kommet under den faste stoks beskyttelse.

Min kone konstaterede det nogle få aftener senere. Hun havde været i teatret med et par veninder, da hun ved midnat var på vej hjem, blev hun antastet af en fuld mand. Men ud fra en mørk port ligesom voksede to bumser frem, skubbede den fulde mand til side og sagde høfligt:

–Nu skal vi følge Dem hjem, frue.

Og med de to som livvagter – en på hver side – blev hun fulgt til gødedøren, men – og det er karakteristisk for den finfølelse, de har – de forsvandt så hurtigt, at min kone næppe fik tid til at sige tak, langt mindre til at honorere deres hjælpsomhed. Nu hørte vi jo til, og de var blevet sat på »fast gage«.

Man kan opleve mange små solstrålefortællinger med havnens bumser.

En ingeniørfrue var en lørdag formiddag gået på indkøb, og da hun kom hjem, opdagede hun, at hun havde tabt sin pung med 4–500 kr. i. Hun bleklagede sig til sin mand, men de blev hurtigt enige om, at den pung og pengene så hun aldrig mere.

En times tid senere ringede det på døren, og udenfor stod en af bumserne med pungen rakt frem mod hende.

– Der ligger en regning fra mejeriet i den, sagde manden, så det var let at finde frem til, at det var Deres.

Der manglede selvfølgelig ikke en øre. Han fik 100 kr. i findeløn, og den dag var der ikke en ædru bums i Nyhavn.

Lidt efter lidt lærer man så de forskellige at kende. Når man møder dem og afleverer det lovede »tilskud«, præsenterer de sig. – Jeg hedder Børge, jeg hedder Poul o.s.v. Samtidig har de af ukendte kanaler undersøgt, hvad de faste beboere hedder, og vi hilses altid med efternavn.

Men når der er talt om solstrålefortællinger, må det jo også siges, at der kan være visse bagsider af medaljen.

En tidlig vintermorgen er det tragisk at se bumserne lidt efter lidt dukke frem og i små klynger stå og skillinge sammen til dagens første flaske med kogesprit og dertil hørende skibsoøl. Noget af øllet hældes ud, flasken fyldes op med spritten, rystes godt og sættes for munden. Langsomt kommer der liv i gutterne. De er parate til at kæmpe sig en ny dag igennem.

Nogle tilbringer natten på en trappegang, andre søger til havnens små bugserbåde, hvor der gerne er lidt varme at hente omkring skorstenen, enkelte har af en forstående varmemester i Havnegade fået lov til at sove i fyrkylderer, endelig lader værtinden i Café West altid kældervinduerne i sit hus på Amager stå åbne, så man kan glide ned i kælderrummene med varmeapparatet, men der er jo temmelig langt til og fra Amager, hvis ikke netop man har penge til sporvognen.

Hvordan disse mennesker er havnet, hvor de er nu, er vanskeligt at konstatere. De taler aldrig om det selv, men forlydender fortæller om forliste ægteskaber, manglende evne til at slå til og lignende – men så at sige aldrig om noget kriminelt.

Men man må sige, at trods det liv, Nyhavns gutter fægter sig igennem dag efter dag, så taber de ikke humøret.

En morgen, jeg kom ned på gaden, blev jeg mødt af Børge. Med et kæmpesmil sagde han: – Det er min fødselsdag i dag. Ønsker du mig ikke til lykke?

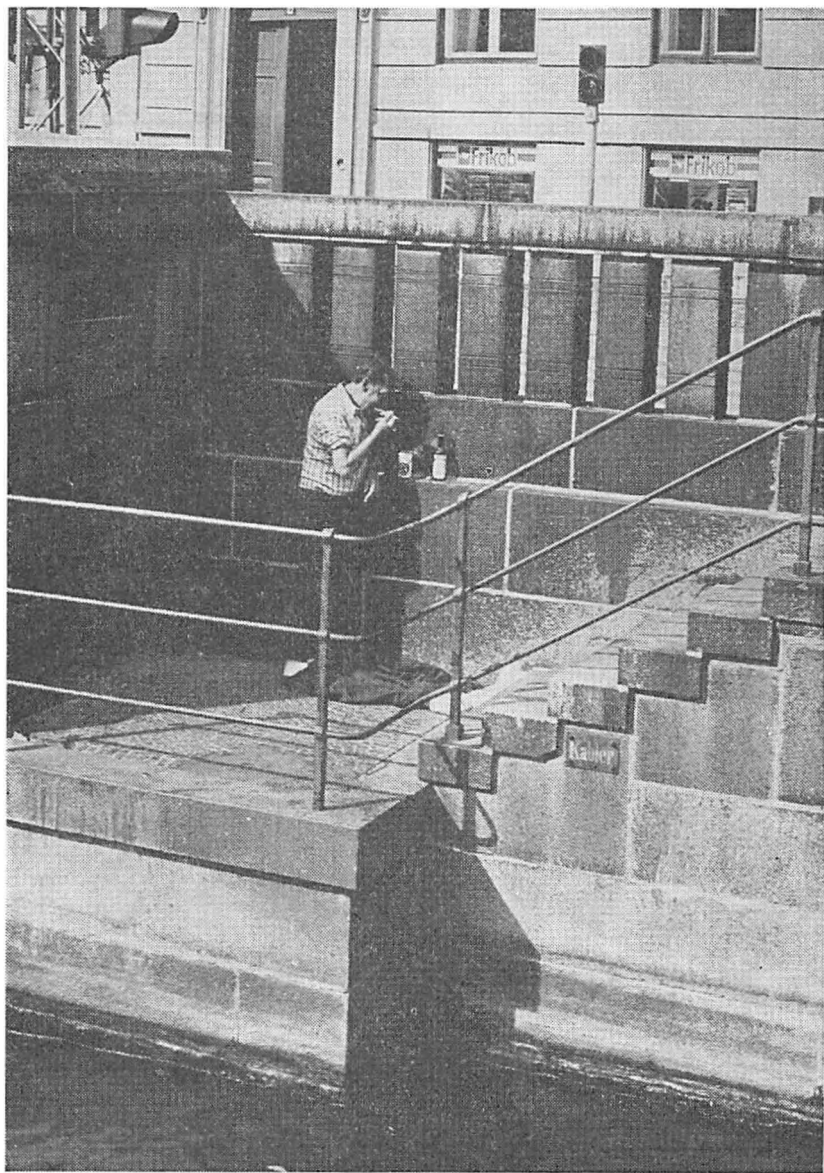
Jeg så vist lidt tvivlende ud og spurgte, om det ikke var en anledning til en anledning.

– Næe, det er helt forkert, svarede han lidt fornærmet, og op af baglommen trak han en ældgammel og laset søfartsbog. Og ganske rigtigt – der stod sort på hvidt, at det var hans fødselsdag.

En ti'er skifter ejer, og med sedlen viftende i hånden stormede han hen til kammeraterne. Så lidt er nok til at skabe glæde blandt disse folk.

Det var måske mindet om den slags små hændelser i forbindelse med kendskabet til det hårde liv, alle gutterne lever, der en jul fik min kone og mig til at invitere nogle af dem til juleaften.

Med nogen spænding afventede vi deres ankomst. For i det dag-

Når sulten melder sig, klarer man det ved at købe en middagsret på dåse hos købmanden. Denne spises kold – direkte fra dåsen. Hertil drikkes den obligate blanding af skibssøl og kogesprit. Her foregår det på trappeafsatsen ved Nyhavnsbroen.

Livet kan være barskt i havnen. Falder man om, enten af træthed eller sygdom eller måske kun fordi, man er gået for hårdt til de våde varer, er der ingen, der beskæftiger sig med det, enhver har nok i sig selv.

lige ser de jo ikke altid lige renvaskede og soignerede ud. Men de må på en eller anden måde have tryllet. De mødte friske, ædru, nyvaskede, barberede – ja, endda med rene skjorter og nypudsede sko. Og oven i hatten havde de også skrabet sammen til en lille gave til min kone.

Hverken min kone eller jeg glemmer den glæde, de udviste ved at være i et hjem, få rigtig julemad, lidt i glassene og juletræ. Det ville være for sentimentalt at gå i detaljer. Jeg vil nøjes med at citere Børges afskedshilsen: – I aften har jeg genoplevet min barn-domsjul.

Nu da jeg har givet Nyhavns faste stok så mange – og helt beretigede – blomster – skal en af havnens tjenere også have en rose eller flere.

En sømand var efter 18 måneders langfart kommet »hjem« til Nyhavn og med en sammensparet hyre på 36.000 kr. dumpede han ind på et af sine sædvanlige værtshuse.

– Nu skal jeg rigtig ud og gøre havnen, sagde han til tjeneren og viste sin tegnebog.

– Næ, lille ven, svarede tjeneren, ja, det skal du måske nok, men foreløbig deponerer du de 30.000 kr. hos mig – selvfølgelig mod en kvittering. Og når du så har drukket de 6000 kr. op eller er blevet rullet for dem, kan du komme herind igen. Og sådan blev det.

En uges tid så tjeneren intet til sømanden, men så kom han – med tømmermænd og bondeanger.

– Må jeg skylde for en bajer, spurgte han bønligt: – Jeg har ikke en krone i lommen, og jeg havde da så mange . . .

– Har du heller ikke et lille stykke papir i lommen? spurgte tjeneren.

– Papir? Hvilket papir?

– Nå, sagde tjeneren beroligende: – Nu skal du høre, dit fjols. Nu går vi to hen i en bank. Jeg har 30.000 kr. af dine. Vi sætter de 25.000 i banken. Og så kan du måske lære at opføre dig ordentligt.

— — —

Ja, sådan kan det også være i Nyhavn.

Sømand i Nyhavn

IVAN MÜLLER

Der er i denne bog skrevet meget forskelligt om Nyhavn, både om dens historie, dens huse og dens miljø, men Nyhavn er først og fremmest sømandens eget kvarter.

Går man fra Kongens Nytorv ned mod Nyhavn, ser man det store storanker, der blev sat som minde om den danske sømand, der mistede livet i krigens år 1939–1945.

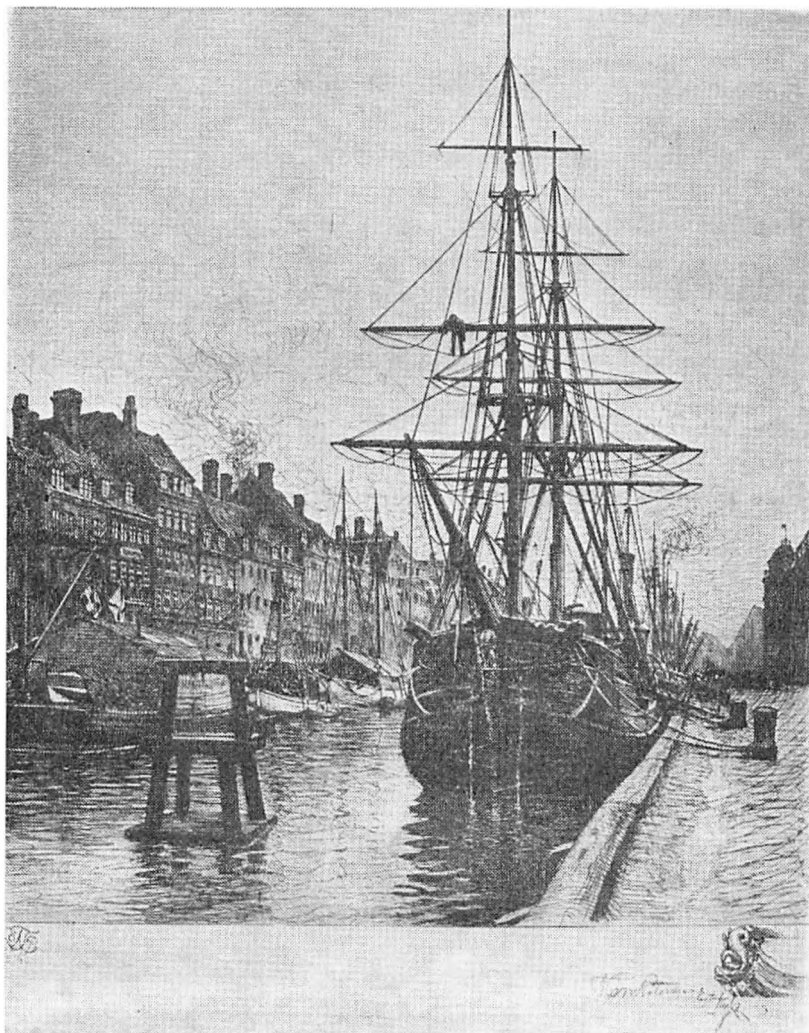
Dette mindesmærke blev sat på foranledning af Den danske Sømandsmission, og det var arkitekt Peter Koch, der udformede pladsen, og som, efter at adskillige andre forslag var forkastet, udtrykte som sin mening, at selve mindesmærket burde virke så enkelt som muligt, og at han mente, et stort, gammelt anker måtte være det rigtige.

Ankeret fik man fra Holmen, satte det i stand, og det står nu som et værdigt og smukt symbol ved indgangen til havnen. Forøvrigt regnes det for at være et af de smukkeste mindesmærker i verden.

Bag mindesmærket ligger anløbsbroen for Havnens Motorfærge, her står et par bænke. Ved at sætte sig lidt ned får man et mærkeligt indtryk af en så absolut tom havn kun omgærdet af parkerede biler på hver sin kajside. Hvor er alle skibene blevet af, drømmen

Billedet stammer fra ca. 1865. Fra skibene blev der også solgt brænde. Det fremgår af den store, mærkelige træramme, der står på kajen. Det er et favnemål, 3×3 alen, idet man da købte brænde i favne.

Den gamle grønlandsfarer »Hvalfisken« i Nyhavn, den blev i 1916 købt af Sømandsskolen i Svendborg, hvor den fungerede som sømandsskib for skolen. Den blev op-hugget i 1936, og gallionsfiguren af Remarque blev opsat på selve Sømandsskolen. På den anden side af Nyhavn kan man se skuderne, hvorfra man solgte fisk, kartofler, frugt og meget andet, der blev sejlet herind fra provinshavnene og de små øer. De blev så solgt fra Nyhavns torveside, hvor der altid var fyldt med arbejds-vogne til at køre varerne væk på. (Radering af Tom Petersen, 1914.)

om at føre skibsfarten ind midt i København. Nej, tiderne har ændret sig, nu kan det ikke betale sig at benytte disse mindre skibe til transport af hverken det ene eller det andet. Men mens man sidder der, kan man drømme sig tilbage til den tid, hvor der virkelig var liv i kanalen og på havnekajerne, liv omkring skibene og med alle de mennesker, der færdedes i forbindelse med dem.

Koffardifartøjerne afløstes af skonnerter og galeaser, og i mange år var der stor handel fra disse skibe, der kom fra alle dele af landet med varer til hovedstadens befolkning. Nu høres ikke mere lyden af spil og råb fra det ene skib til det andet, der er ikke mere lugten af tjære og beg, alt dette er nu kun en del af Nyhavns historie.

Det sidste man så til skibsfart i Nyhavn var parketbådene, der sejlede med stykgods, men også dette er blot en æra, og af disse små hyggelige familieforetagender eksisterer der i dag ikke en. Der var i gamle dage en parketbåd fra næsten hver havn i Danmark og fra alle vore halvstore øer.

De er slået ud af lastvognstogene, og selv fra øerne bugseres fragten til nærmeste havn og omlosses.

I havnen lå bl. a. Langelandsparketten »Marie« af Sæby og parketbåden »Mathilde« af Lemvig og de meget hyggelige kartoffelbåde. Sidstnævnte stammede fra Gilleleje og var sildebåde, der udenfor sæsonen lastede kartofler og sejlede til Nyhavn og solgte 100 punds-sække til de mindre grønthandlere, men forøvrigt også ned til 10 pund til private.

Der var hygge rundt om disse skippere, når de om aftenen sad i deres kahytter, udstyret som små hjem, og sludrede over en bajer, eller når de tidligt om morgenen stod på dækket og vaskede sig i en spand vand med nøgen overkrop uanset vind og vejr. Det var gæve gutter, og de var venner med havnens faste folk. De er savnet.

Nu er der kun den færge tilbage, på hvis anløbsplads man finder sig. Men turen med denne til Christianshavn er en oplevelse, hvis man holder øjnene åbne og suger indtrykkene til sig undervejs.

Når man passerer Nyhavns brohovede ud mod havnen, er man pludselig ude i den livlige havnetrafik, udsigten til begge sider er fascinerende. Til højre lægger de store Øresunds både til, og længere henne ser man Kvæsthusbroen, Privatbankens bygning og i

baggrunden Hotel Europa ved Langebro. På den modsatte side af havnen Grønlandske Handels plads. Til venstre har man udsigten helt ud forbi Langelinie til havneudløbet ved Trekronefortet, og overfor en ligger Flådens Leje. Så tøffer man ind i Christianshavns kanal, denne lille idylliske sejlrende, hvor der ved bolværkerne ligger fiskeskuder, lystbåde og husbåde. Jo, den lille tur er en oplevelse.

Men vi skal tilbage til Nyhavn, og efter at være gået op ad trappen drejer vi til venstre og slentrer videre ned gennem Nyhavn, og nu får man et indtryk af to helt forskellige sider af livet, der leves her.

På Nyhavns venstre side eller Guldkysten, som den kaldes, er der liv og glade dage, mens Charlottenborg-siden virker mere til-lukket og mørk. Her findes kun en enkelt restaurant »Gilleleje«, og denne er i de senere år blevet en mondæn spiserestaurant, før var det et meget søgt sted af havnens folk og af søfolk på landlov. Resten af husrækken er seriøse virksomheder og private lejligheder.

På solsiden af Nyhavn, som også er beværtningssiden, leves livet fra tidlig morgen til sen aften. Udefra ser disse Nyhavns-beværtninger ens ud, men det er de langt fra, og sømanden, der kommer hjem fra langfart, ved at skelne.

Det er om disse sømænds liv på hjemmebane, vi her vil fortælle. Som nævnt er der to vidt forskellige verdener i denne lille havn, ja, man kan for så vidt sige, at her er flere forskellige verdener. Der er både på solsiden og på skyggesiden adskillige driftige virksomheder med flittige medborgere, der kun går gennem Nyhavn på vej til og fra arbejdet, der er private familier, hvoraf mange er kunstnere og journalister, som aldrig kunne tænke sig at bytte dette miljø ud med noget andet, der er alle de mennesker, der tjener til det daglige brød i de mange restauranter, der er de løse elementer, som lukrerer på beværtningernes mere velbeslåede gæster, og så er der endelig sømændene – hjemkomne fra de store have.

Alle disse menneskelige elementer er med til at give Nyhavn den kolorit, som præger den – her leves livet både flittigt, hyggeligt og hårdt og kontant. Og husrækkerne på hver side af kanalen skaber den bedste ramme om livet, der leves her.

Når sømanden vender hjem fra langfart, og han ikke har egen

bopæl på land, søger han herhen. Her ved han, der er venner, og her føler han sig hjemme.

Mange er de sømænd, der i årenes løb har følt Bethel på hjørnet af Nyhavn og Holbergsgade som sit hjem, når han var i havn. Selvfølgelig er der andre steder, sømanden kan indlogere sig, blandt andet på Mindehotellet i Peder Skramsgade på Gammelholm, men i Nyhavn kommer de alle.

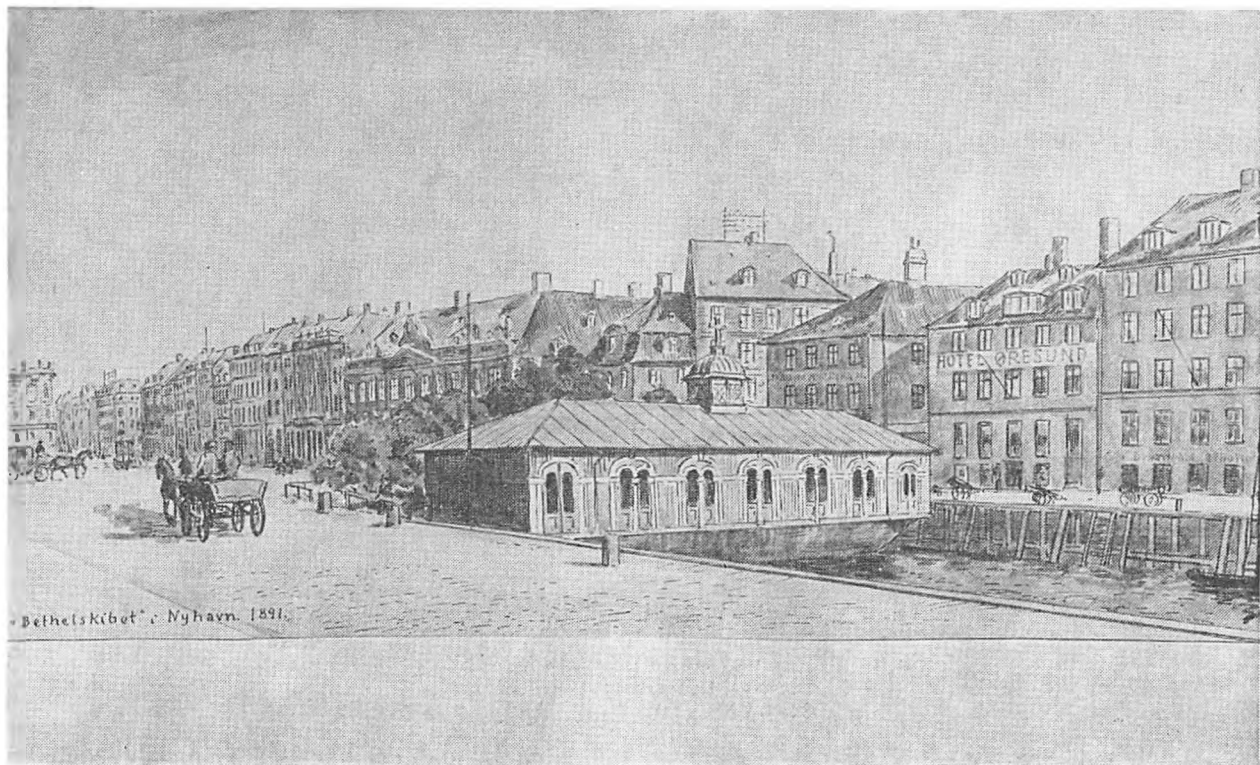
Bethel er ikke blot et sted, søens folk kan overnatte, det er et virkeligt hjem med spise- og opholdsstuer, bibliotek, billard, fjernsynsstue, mørkekammer, hobbyværksted og motionsrum med bad samt maskinvaskeri, og mange er de søfolk, der atter og atter vender hjem til Bethel for at puste lidt ud inden næste langfart.

Når vi fortæller om Nyhavn gennem 300 år, må vi også have noget af Bethels historie med.

Sømandsmissionen har i forrige århundrede haft til huse adskillige steder i gaderne rundt om Nyhavn, men i året 1881 erhvervede man briggen »Fortuna«, der var strandet i Køge Bugt, og som stod for at skulle hugges op. Skibet blev betalt med 2000 kr. og blev derefter bygget om, så der var kirkesal, læsestue og skrivestue.

Skibet fik plads for enden af Nyhavn ved Kongens Nytorv, vel nok den bedst beliggende kajplads i København. Men skibet var gammelt, og det rådne op, og i 1904 erhvervede Bethelskibets bestyrelse ejendommen Nyhavn 24 for 62.000 kr. Denne gamle ejendom med pakhuis i gården ønskede man at lave om til et tidsmæssigt sømandshjem. Huset, der i arkitektur passede ind i resten af husrækken, blev revet ned, og KFUM's bygmester, arkitekt Kofoed, opførte en middelalderborg-lignende bygning på hjørnet. Pengene til byggeriet skaffedes hos venner af Indenlandsk Sømandsmission. Denne bygning ligger der endnu, men i 1949 så man sig i stand til at købe Nyhavn nr. 22, et gammelt 9-fags hus med 3-fags fronter, opført 1778–79 og fredet i klasse B. Dette hus havde sidebygning ind mod Bethel. Det trængte stærkt til restaurering, og denne foretog arkitekt Peter Koch med al hensyntagen til bygningens arkitektur.

I denne bygning er der nu indrettet værelser, og der er desuden hyggelige og tidssvarende rekreative lokaler.

Bethelskibet i Nyhavn. 1891.

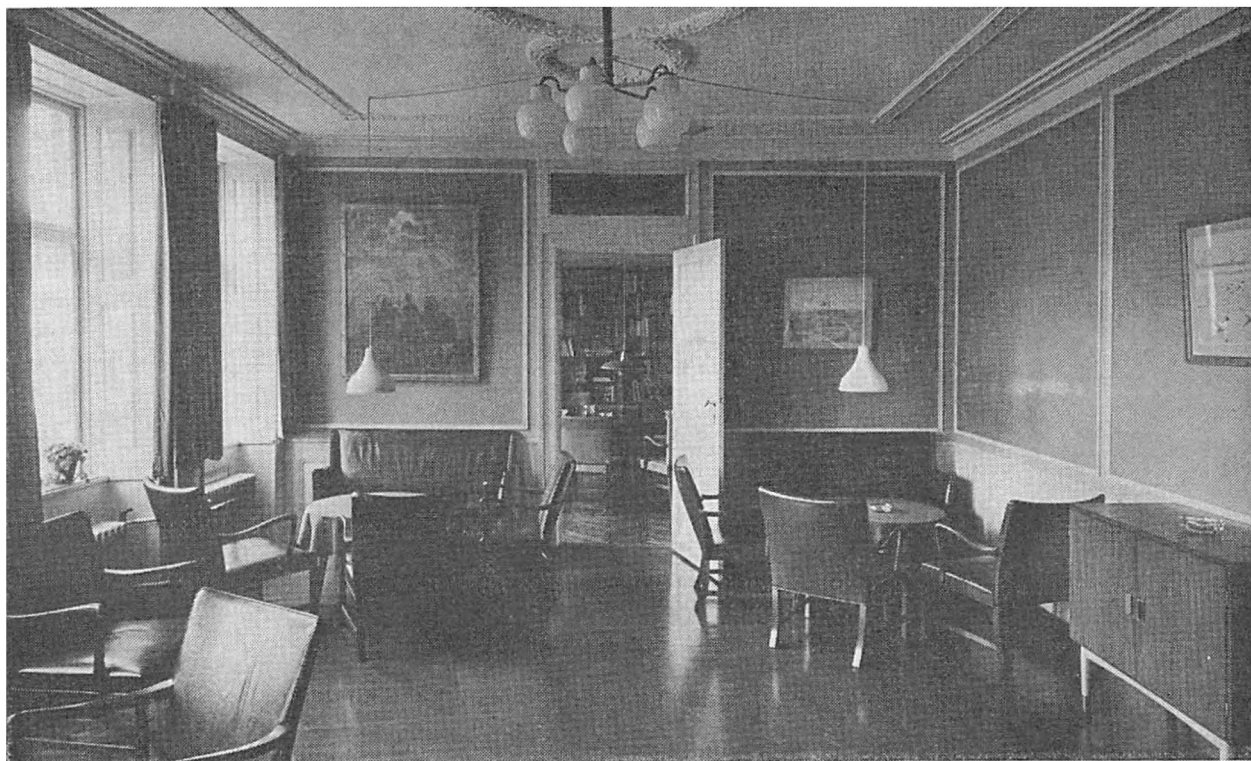
Bethelskibet på sin plads i Nyhavn. Mødesal og opholdsstuer blev bygget på skroget af barkskibet »Fortuna«, der strandede 1872. Korset på Bethelskibet hænger nu i spisesalen på det nuværende »Bethel«. (Akvarel af J. L. Richter, 1891.)

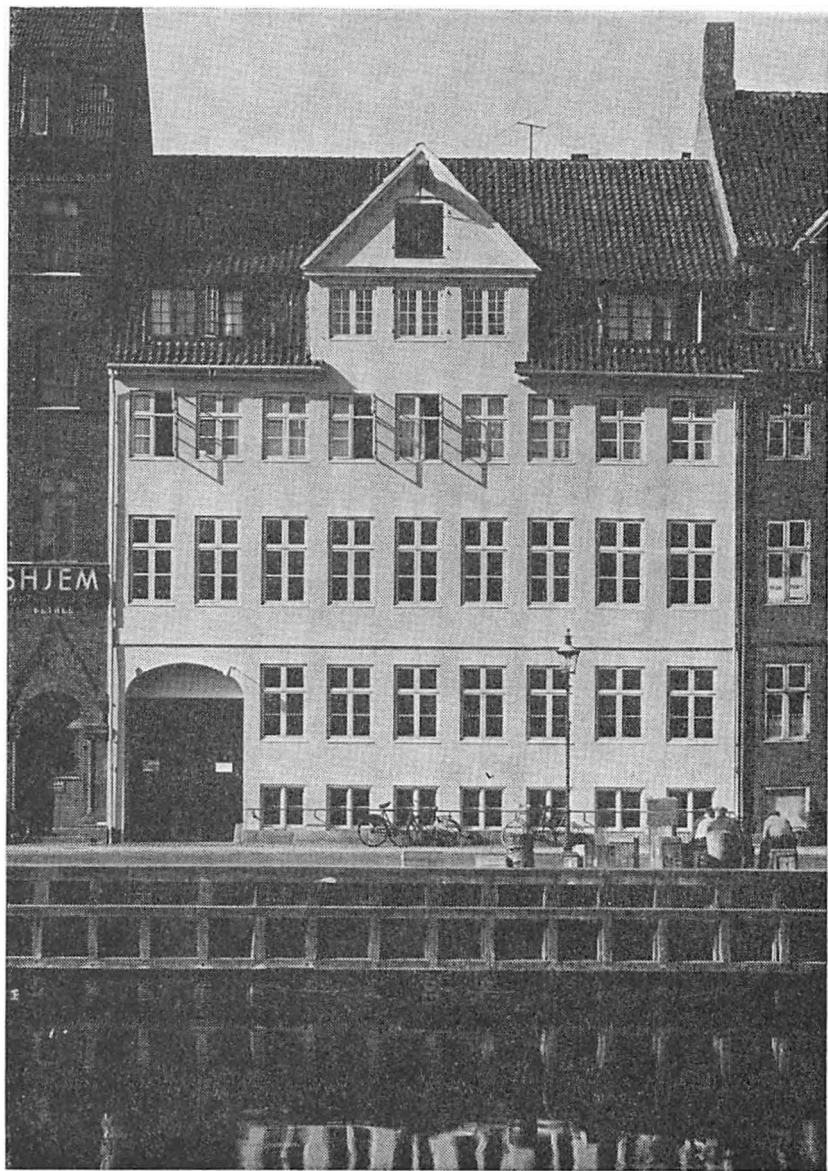
Nyhavn 24 på hjørnet af Holbergsgade og Nyhavn, som det så ud for Somandsmissionen erhvervede det. Mod Holbergsgade ses gavlen af det gamle pæhus, der lå op mod Mønten, og som efter nedrivningen gav plads for bl. a. en smuk kirke.

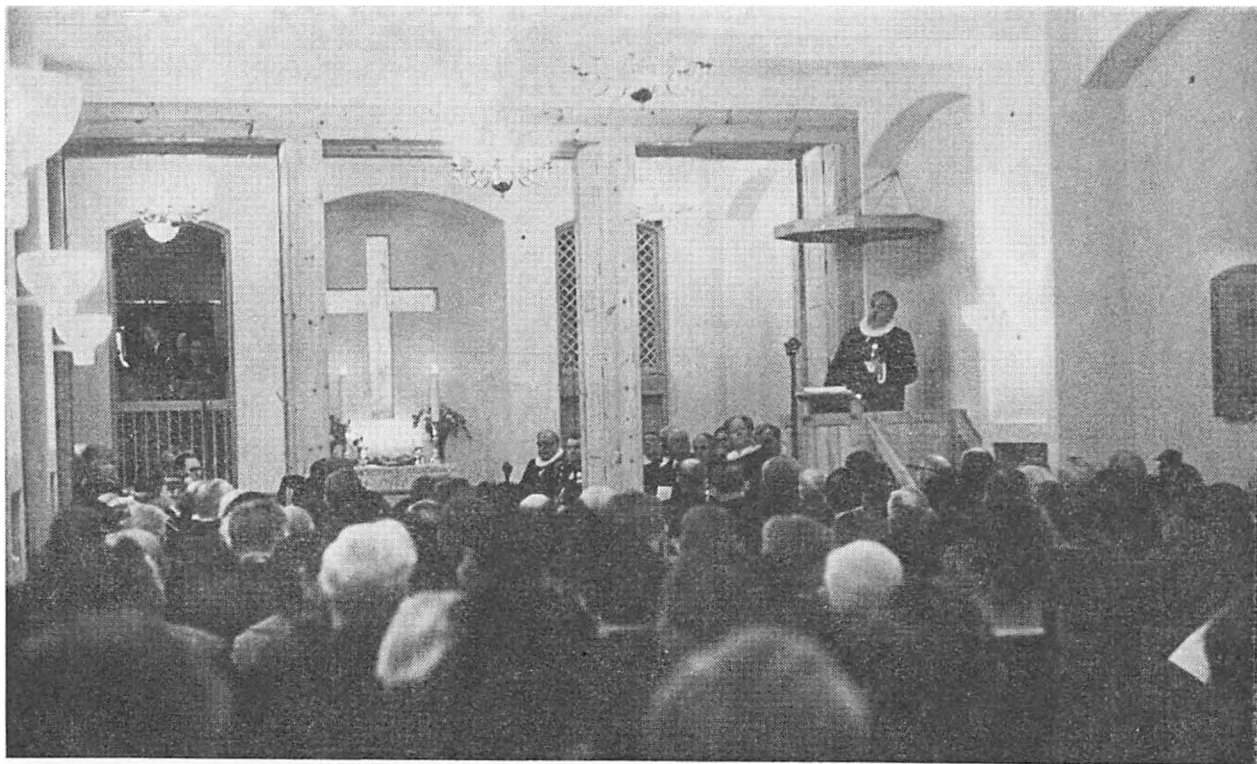
Det nye sømandshjem, »Bethel«, der blev opført på grunden. Bygningens arkitekt, Kofoed, havde åbenbart forelsket sig i en middelalderlig stilart. Sammenligner man huset, der lå her før, og dette, ser man, at det gamle passede ulige bedre ind i stilen.

Sømandskirken har indgang fra Sømandshjemmets gård. Alterpartiet er enkelt, men meget smukt. Det gyldne kors er udsparet i alternichens bagvæg. Her holdes morgenandagt hver dag, og søndag aften er der gudstjeneste med efterfølgende underholdning.

»Bethel«s naboejendom, der blev erhvervet i 1949. Ved købet var den i en dårlig forfatning, men arkitekt Peter Koch, der forestod restaureringen, bragte huset tilbage til dets oprindelige udseende. – Den smukke, gamle ejendom er fredet i klasse B.

Sømandshjemmets tidsskriftslæsestue er enkelt og smukt møblet, ligesom de andre opholdsstuer. Her er intet sparet for at gøre hjemmet så hyggeligt som muligt for gæsterne. – I baggrunden ser man ind i biblioteket.

På grunden, hvor det gamle Bethel blev bygget, lå desuden et pakhus, i dette er der indrettet en meget smuk, lille kirkesal, dog er det frivilligt for Bethels boende gæster, om de vil komme her eller ej. I det hele taget øves ingen form for religiøs pression over for de mennesker, der tager ophold på stedet.

Der findes på Bethel 110 sengepladser i helt moderne enkelt- og dobbeltværelser, mange af havnens faste folk uden fast bopæl bor her, bl. a. folk fra slæbebådene, også andre kan leje værelser her, når disse ikke er optaget af søfolk, men i det store og hele er de forbeholdt søfolk fra såvel Danmark som andre lande. Det kan nævnes, at der bl. a. er norsk læsestue og finsk læsestue.

Mange af de unge sømænd, der kommer hjem, har en stor hyre på sig, ikke alle ønsker at solde det hele op, før de atter tager en hyre, det viser de mange sparekassebøger, der ligger i pengeskabet hos bestyreren på Bethel. Disse unge har forskellige formål med deres opsparing, nogle vil spare sammen til en videre uddannelse på en af sømandsskolerne, andre vil giftes, og atter andre ønsker et rygstød, hvis de skulle ønske at gå i land.

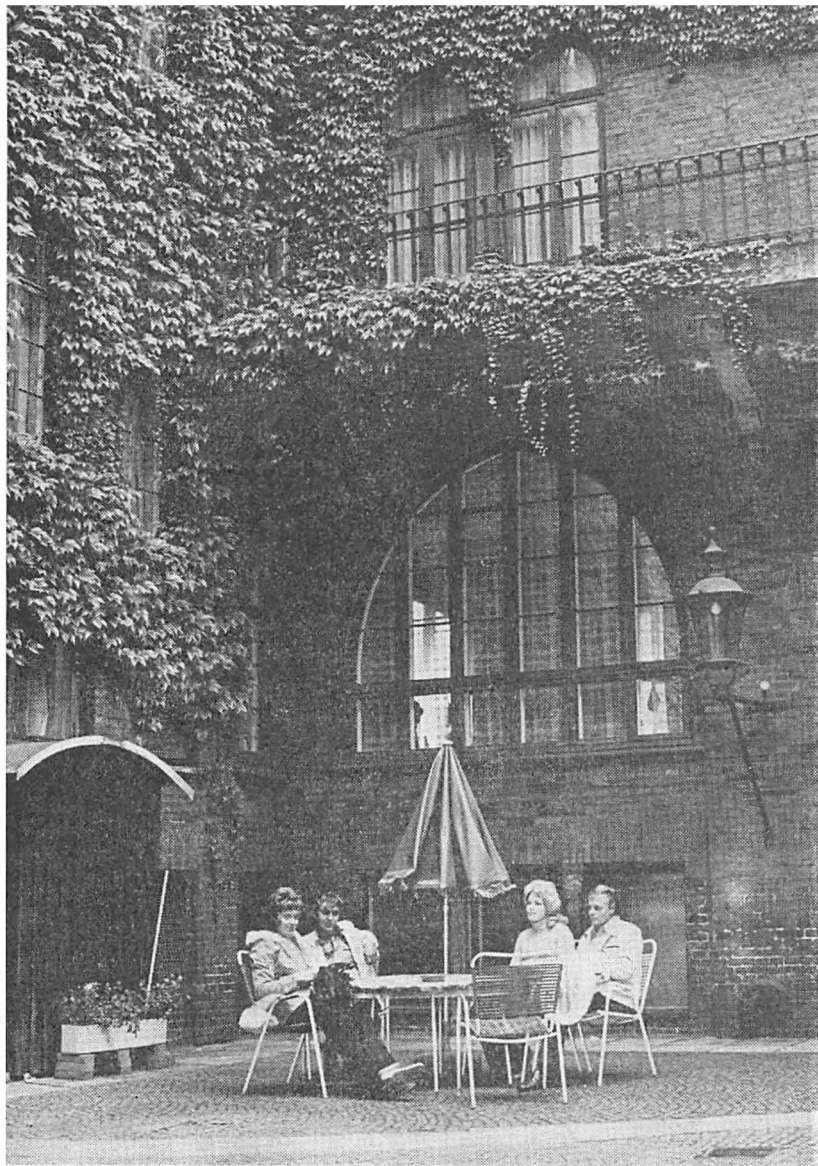
En ting er givet, sømandshjemmene har en afgørende betydning som det faste punkt i mange søfolks tilværelse.

Men i Nyhavn ligger også et andet sted, der har betydning for søens folk, dog ikke så meget når de er i havn, som når de ude på havet. Det er Søfartens Bibliotek, der ligger i Nyhavn 63.

Omkring århundredskiftet havde Sømandsmissionen et bibliotek, der blev sendt rundt til skibene i bogkasser med ca. 20 bøger til hvert skib. Disse kasser indeholdt forskellig litteratur, dog overvejende religiøs. Men så fandt skibsreder Knud Lauritzen ud af, at han ville starte et Søfartens Bibliotek, og dette gjorde han et tiår før loven om velfærdsforanstaltninger for de søfarende blev vedtaget i 1948.

Oprettelsen af rederiet J. Lauritzens skibsbiblioteker for egne både, og interessen fra søfolk for disse, førte til, at han tog initiativet til at oprette et bibliotek, der kunne tilbyde denne service til alle danske handelsskibe.

Søfartens Bibliotek, som oprettedes i 1939, var i det store og hele organiseret efter Lauritzens egne skibsbiblioteker. Og hans biblioteker blev overdraget det nye bibliotek.

Et kig ind i Somandshjemmets gård, hvor de ferierende somænd kan hygge sig med deres gæster. Der er flere borde, og overalt er der blomsterkummer. Det store vindue i den høje stue vender ind til restauranten.

Søfartens bibliotek i skibsræder Lauritzens ejendom, Nyhavn 63. Et lille hjørne fra den stue, der tidligere tjente som opholdsstue og læseværelse. På balkonen og nedenfor denne var der dengang smukt møbleret med lænestole og rygeborde.

Efter drøftelser med alle organisationer og institutioner blev det vedtaget at lade alle eksisterende biblioteker for de forskellige sømandsorganisationer indgå i et hele.

Dette bibliotek startedes i Danske Navigatorers Hus, Nyhavn 44, på hjørnet af Havnegade, men efter flere omflytninger inden for huset på grund af en stadig større bogsamling, flyttede man først i 1950 til større og bedre lokaler i rederiet Lauritzens ejendom Nyhavn 63, hvor skibsrederen havde lavet en søfartsklub i stueetagen.

Denne søfartsklub var egentlig blevet til, fordi skibsrederen mente, at mange søfolk ikke havde lyst til at komme i en religiøs indstiftet klub, og derfor syntes, der var behov for et neutralt samlingssted.

I dag er denne klub lukket, da det viste sig, at der ikke var interesse nok for den, så nu ligger biblioteket i disse lokaler. Men biblioteket rummer nu så megen forskellig litteratur, at enhver sømand selv kan vælge, lige så vel som vi kan her til lands på vore folkebiblioteker.

Bibliotekets bøger bliver sendt ud med skibene, og bliver disse skibe længe ude, sørger det besætningsmedlem, der er bibliotekar, for det meste er det telegrafisten, for at udveksle bøger med andre danske skibe i fremmede havne, så der stadig er fornyelse af litteratur om bord.

Disse bibliotekers økonomi bliver opretholdt dels ved statsluskud og dels ved donationer fra private og rederier.

Dette var de mere konkrete oplysninger om sømændenes holdsteder i Nyhavn, men man må ikke glemme, at han også er kommet for at more sig og føle, at det trods livet i andre havnebyer er rarest at være hjemme mellem sine egne. Og det er han her.

Her køber han sit arbejdstøj. Endnu er der et par af de gamle gode søkviperingsforretninger tilbage, selvom de fleste er lavet om til moderne pop-forretninger med alskens mærkværdigt tøj for de unge.

Men skal en dansk sømand ekviperes til arbejdet om bord, til kulde, storm og slud, så er det her, han køber sit tøj. Sit olietøj, sin islandske sweater, sine holmensbukser og sine søstøvler. Er det her hjemme fra, ved han, det er i orden.

Jeppes søkviperings-forretning er kendt af alle havnens folk. Ikke alene køber de deres udstyr hos ham, men han er samtidig deres ven og kammerat. Jeppes forretning er en af de sidste rigtige søkviperingssteder i Nyhavn.

Udefra kommer han hjem med kimonoer i silke, med smykker af forskellig slags, ja, med alskens forunderlige ting fra de fremmede havne, som han med rund hånd skænker den skønjomfru, han netop har truffet, for en sømand går nemlig ikke med små sko, når han er kommet hjem.

En sømand elsker at leve livet, efter de strabadser han har været igennem på havet. Mange er ude, isolerede i deres eget lille samfund på f. eks. en tanker i flere år, og der skal de se de samme mennesker dag efter dag, og de kan ikke bare gå, hvis der er noget, der irriterer dem. Det er vel også en af grundene til, at de er blevet så tolerante, som de er.

Mange gange er de ikke i havn i månedsvis, og så skal der ske noget, når de endelig kommer hjem – meget skal indhentes.

Så opsøger man vennerne, finder en veninde – enten for en tid eller måske for livet, men festes skal der i hvert fald.

Kommer man i selskab med disse søfolk, så er man i godt selskab, der er frisk luft under fødderne. De er frigjort for alle vore fordomme, og de kender ikke til snerperi og finder sig til gengæld heller ikke i det. På grund af de åbne vidder har de befriet sig for vor hjemlige småtskårenhed og har langt større udsyn og friere livssyn.

Dog må man ikke tro, at den sømand, som er med i det gladeste selskab, altid synes, det er lige godt og rart. I mange tilfælde har han et forlist ægteskab bag sig, de lange adskillelser er ikke gavnlige for det ægteskabelige sammenhold, og i mange andre tilfælde tør han simpelthen ikke gifte sig, fordi han har set for meget til, hvordan det er gået hans kammerater.

Nej, de fleste drømmer om en tilværelse i land, og prøver de det så, drager havet atter, eller de kan ikke få arbejde, så de kan ernære en familie. Mange har sparet sammen og forsøgt at starte et eller andet, for nogle lykkes det, men det store flertal er atter stået til søs.

Men en sømand beklager sig ikke – livet skal leves.

„Nyhavn i storm og stille” har redaktør Anders B. Nørgaard kaldt sit kapitel i bogen. Og det er netop det brogede liv, der i nu snart 300 år har udfoldet sig i Nyhavn, vi gerne har villet fastholde i denne bog. Og broget har det været, lige fra udgravningen af kanalen startede i 1671 og til i dag.

Nyhavn er stadig søfolkenes „hjem”, når de kommer til København, uanset deres nationalitet.

Men Nyhavn er så meget andet, og det er Nyhavn på godt og ondt, vi har forsøgt at tegne et billede af: nemlig Nyhavns historie gennem 300 år og Nyhavn af i dag. Om dette fortæller en række anerkendte skribenter.

Og næste år runder vi så Nyhavns 300 års jubilæum, - den 19. oktober 1973 er det nøjagtig 300 år siden sluserne blev åbnet, og vandet fossede ind i den nygravede kanal.

Kr. 36,50

Rigt illustreret

FORLAGET BØRGE BINDERUP